

perusteluilla on merkitystä. Eräänä pääministeriehdokkaana on myös mainittu vuorineuvos Kotilainen, mutta hän ei ole hyvä nimi venäläisellä taholla. Mitä Paasikiveen tulee, niin hän ei ole hyvä sisäpoliittisista syistä pääministerin paikalle.

Lepistö: Olisi selvitettävä itsellemme minkälaisia linjoja meidän on seurattava. Tällöin on selvitettävä mm. onko Tanner venäläisellä taholla niin merkitty mies ettei hän voi tulla kyseeseen pääministerinä. Jos voitaisiin selvittää, että venäläiset ottavat kysymyksen käytännöllisenä asiana, silloin voitaisiin esittää Tanneria pääministeriksi. Ellei häntä voida ehdottaa pääministeriksi, niin silloin tuskin keskuudestamme löytyy sellaista miestä, jota voitaisiin tälle paikalle ehdottaa. Wuori ei ole porvariston keskuudessa saavuttanut sellaista arvovaltaa, että hän tulisi kyseeseen pääministeriä nimitettäessä. Jokainen päivä kypsyttää maalaisliittolaisia, niin että mielipiteet silläkin taholla vähitellen kääntyvät rauhan tilan palauttamisen kannalle, mutta he vaativat pääministerin paikalle miestä, johon he voivat luottaa. Ei pitäisi olla mitään epäilyksiä siitä, että meikäläiset voivat nyt ottaa sen vastuun, mikä meikäläisen pääministerinä olosta tulee kannettavaksi.

Tanner: On tarpeetonta mainita nimeäni pääministerikeskustelun yhteydessä. Ystäväni ovat pitäneet huolen siitä, että nimeni on tullut tarpeeksi makuloitua.

Hakkila: Mitä kapeammalle pohjalle uusi hallitus rakentuu, sitä rutineeratummalla pitää pääministerin olla. Hallitus pitäisi saada laajalle pohjalle perustetuksi. Ryhmien välisen neuvottelukunnan kokous antoi huonon kuvan asioiden nykyisestä tilasta. Pääministerin ja hallituksen pitäisi saada joka päivä tukea myöskin eduskunnan taholta. Oli sitä mieltä, että omaa miestä ei olisi ehdotettava pääministerin paikalle. Ei pitäisi luottaa siihen, että asiat menevät itsestään päätökseen, vaan kaiken pitää nyt rakentua lujalle pohjalle.

Erich: Kun Tannerin pääministeriehdokkuudesta on luovuttava, niin ei omaa miestä ole ehdotettava pääministeriksi. Huomautti, että pääministerille siirtyy nyt suuri valta, mm. asetusten anto-oikeus, jota ei ole kaikilla monarkeillakaan. Hackzellia ja von Bornia voidaan suositella pääministeriksi.

Kilpi: Piti suotavana, että meikäläinen tulisi pääministe-

riksi. Wuori on hyvin sopiva mies pääministeriksi. Hän ei ole niin tuntematon kun täällä on eräissä puheenvuoroissa tahdottu väittää. Hän on Aseveliliiton kanssa hyvissä väleissä. Hänellä on myös hyvä nimi ulkomailla. Jos kuitenkin päätytään siihen, että porvarista pitäisi tulla pääministeri, niin miksei silloin maaherra Matsson voisi tulla kyseeseen, myöskin von Born voisi tulla kyseeseen.

Syrjänen: Huomautti, että Wuorella ei ole riittävästi valtiomiehen kokemusta. Oma miehestä ei olisi asetettava pääministeriksi. Porvarien kannettavaksi on annettava tästä johtuva vastuu.

Lehtokoski: Kansan on nyt päästävä rauhan tilaan. Hallituksen uudistus on siis suoritettava. Wuori on kyllä hyvä mies, mutta häneltä puuttuu valtiomeiskokemusta. Jos ei omaa miestä ehdoteta pääministeriksi, niin siinä tapauksessa olisi oltava von Bornin kannalla. Ei pitänyt maaherra Matssonnia sopivana miehenä pääministeriksi.

Keskustelun päättyttyä puheenjohtaja Reinikainen totesi, että käydyssä keskustelussa on kuultu valmistavan valiokunnan jäsenten mielipide hallituskysymyksen hoitamisesta ja pääministeriehdokkaista, ja että ryhmän valtuutetut pitävät nyt käydyssä keskustelun mielessään neuvotellessaan toisten ryhmien edustajien kanssa.

V a k u u d e k s i :

O. Reinikainen
Puheenjohtaja.

Heikki Patainen
Sihteeri.

Pöytäkirja

Sosilidemokraattisen Eduskuntaryhmän kokouksesta, joka pidettiin ryhmän huoneessa eduskuntatalossa 3 p:nä elokuuta 1944. Kokous alkoi kello 16. Nimenhuudossa merkittiin poissaoleviksi: Hakala, Huh-
ta, Härmä, Jokinen, E., Jokinen, K., Juutilainen, Koponen (sairas), Lehto, Malkamäki, Paasonen (sairas), Peltonen, O., Raunio ja Toivonen. Kokouksessa olivat myös saapuvilla ministerit Aaltonen ja Takki. Puhetta aluksi/ myöhemmin Reinikainen/ johti/Tanner ja pöytäkirjan kirjoitti Aattela.

1 §.

Hallituskysymys.

Otettiin käsiteltäväksi hallituskysymys.

Puheenjohtaja Tanner ilmoitti, että edellisen kokouksen jälkeen on eduskuntapiireissä hallituskysymystä vakavasti pohdittu. Valmistava valiokunta on asian johdosta kokoontunut kaksi kertaa. On myös pidetty kaksi ryhmien välisen neuvottelukunnan kokousta. Lisäksi ovat meidän ryhmämme, ruotsalaisen ryhmän ja edistyspuolueen ryhmän edustajat pitäneet keskenään kokouksen. Hallituskysymykseen ei kuitenkaan ole vielä saatu selvyyttä. Asia olisi kuitenkin pian saatava selvitetyksi.

Valmistavassa valiokunnassa on oltu sitä mieltä, että hallituksen vaihdos on toimitettava, että vaihdoksen olisi oltava perusteellinen ja että Saksan kanssa tehdyn sopimuksen hyväksyjä ei olisi otettava mukaan uuteen hallitukseen.

On myös keskusteltu siitä onko meikäläisen miehen tehtäväksi annettava hallituksen muodostaminen, Ne, jotka ovat sitä mieltä, että jotakin meikäläistä olisi tarjottava pääministeriksi, ovat katsoneet, että asian hoitaminen vaikeutuu ellei näin menetellä.

On mainittu useita pääministeriehdokkaita, kuten Wuori, Paasikivi, Rydman, Ståhlberg, von Born, Hackzell, Kotilainen j.n.e.

Kansanvaltaisten ryhmien välisessä neuvottelussa menivät mielipiteet hajalle, mutta käteen jäi Rydman.

Eri ryhmien edustajien välisessä suuressa neuvottelussa Kukkonen lausui, että hallituksessa ei olisi tehtävä suuria muutoksia, ja että hallitukseen olisi saatava kokeneita miehiä. Hallitus ei saisi myöskään saada rauhanhallituksen leimaa, mutta se voisi tunnustella rauhan aikaansaamisen mahdollisuuksia. Horelli lausui, että hallituksessa ei saisi tapahtua suuria muutoksia, ja että halli-

tuskysymyksen hoitaminen olisi jätettävä presidentin tehtäväksi.

Von Born oli lausunut, että heidän ryhmänsä oli epäillen asettunut Wuoren kannalle ja että asiassa olisi yksimielisyys saavutettava. Edistyksen taholta oli lausuttu, että paktin miehiä ei olisi otettava hallitukseen, ja että yksimielisyys olisi säilytettävä.

Tolonen: Ellei eduskunta kykene tätä asiaa hoitamaan ja presidentti joutuu hoitamaan hallituskysymyksen, niin se merkitsee presidentin vallan lisääntymistä.

Syrjänen: En pidä Rydmania oikein sopivana pääministeriksi. Oma miestä ei nyt olisi ehdotettava pääministeriksi. Hallituksessa olevia omia meihä ei olisi syytä vaihtaa, mutta Voionmaa olisi saatava lisää hallitukseen. Hallituksessa olevien meikäläisten olisi keskuudessaan neuvoteltava siitä kuka olisi asetettava pääministeriksi.

Peltonen, M.: Tiedusteli onko tasavallan presidentin kanssa ollut yhteyttä tämän asian johdosta.

Hakkila: Presidentti tavallisesti kääntyy eduskunnan puoleen ja niin tapahtuu nytkin. Noin 10 minuutin kuluttua tapaamarsalkan. Niukkanen huomautti yhteisessä neuvottelussa siitä, että kun pääministerille nyt tulee tavallista suurempi valta ja vastuu, niin tämänkin vuoksi olisi pääministeriksi saatava kokenut mies. Sanoi omasta puolestaan yhtyvänsä tähän. Nyt olisi saatava rutineerattu mies pääministerin paikalle.

Erich: Meikäläisten jäsenten lukumäärää hallituksessa olisi lisättävä. Pääministerikandidaattinani on ollut von Born. Olen kuitenkin tarkistanut kantaani ja nyt minusta tuntuu siltä, että olisi saatava oma mies pääministeriksi. Ja kun Tanner ei tässä vaiheessa tule kysymykseen, niin silloin ei ole muuta tehtävissä kuin asettua Voionmaan kannalle.

Lepistö: Katson, että ryhmämme on otettava kannettavakseen se vastuu, mikä oman miehen pääministerinä olosta aiheutuu. Tämä on ryhmämme arvovallankin vuoksi tarpeellista. Wuori ei täytä kaikkia niitä vaatimuksia, joita pääministeriin nähden asetetaan. On siis harkittava eikö Tanner voi tulla kyseeseen pääministeriehdokkaana. Voidaan kyllä huomauttaa, että hän on tullut ulkomailla "prikatuk-si". On kuitenkin kysyttävä onko ulkomaiselle propagandalle annettava niin suuri merkitys, että tätä asiaa ei voitaisi hoitaa asiallisia perusteita huomioiden. Uuden hallituksen tehtävänä tulee olla pyrkimys rauhan aikaansaamiseen. Jos saadaan heikko pääministe-

ri, niin epäonnistutaan rauhan pyrkimyksessäkkin. Omassakin piirissämme on Tannerin toimintaa arvosteltu, mutta hänen ansiotaan on, että on päästy siihen, että nyt voidaan keskustella rauhan aikaansaamisesta. Tanner on kyllä torjunut ajatuksen, että häntä ehdotettaisiin pääministeriksi, mutta jos ryhmän valtava enemmistö on hänen pääministeriksi ehdottamisensa kannalla, niin toivottavasti hän ei kieltäydy ehdokkuudesta.

Kivisalo: Ei minulla ole mitään Tanneria vastaan, mutta toivon, että pääministeriksi ehdotettaisiin jotakin toista henkilöä. Tanner olisi pidettävä valtiovarainministerinä taistelemassa inflaatiota vastaan. Jos ei kuitenkaan voida sopia jostakin toisesta pääministeriehdokkaasta, niin silloin olisi Tanneria ehdotettava pääministeriksi.

Hiltunen: On osoittautunut vaikeaksi löytää sopivaa miestä pääministerin paikalle. Wuori on vahva nimi, mutta hänellä ei ole valtiomieskokemusta. Jos pääministeriksi tahdotaan saada vahva mies, niin silloin on ehdotettava Tanneria. Hän on johtanut asiat siihen, että nyt voidaan keskustella rauhanaikaansaamista koskevista toimenpiteistä.

Reinikainen: Tämä asia näyttää vaikeasti hoidettavalta. On kaksi päivää käyty neuvotteluja, mutta on päätytty siihen, että on "teillattu" toisten esittämät ehdokkaat.

Tuominen: Meikäläisten edustusta olisi hallituksessa lisättävä. Hallitus on etääntynyt eduskunnasta. Siinä on nyt vain kuusi sellaista ministeriä, jotka ovat kansanedustajia ja aikaisemmin niitä oli kymmenen ja kuitenkin jo silloistakin hallitusta moitittiin siitä, että siinä oli liian vähän eduskunnan jäseniä. Vain sen avulla, että mahdollisimman monta ministeriä on samalla eduskunnan jäsenenä, voidaan hallita tilannetta. Yhtyi Lepistöön ja Hiltuseen siinä, että oma mies olisi saatava pääministeriksi ja että ryhmän ehdokkaaksi olisi asetettava Tanner. On sanottu, että Tannerin nimellä on huono kaiku ulkomailla, mutta viime aikoina on Tannerin arvonanto ulkomailla lisääntynyt. On sanottu, että hän ollut voimakas mies vastustamaan Rydin Saksaa lähentyvää politiikkaa. Aikaisemmin on Moskovon taholta sanottu, että heille ei ole tärkeätä seketä on hallituksessa, vaan se, että Suomi tekee rauhan Neuvostoliiton kanssa. Jos ei kuitenkaan katsota voitavan ehdottaa Tanneria pääministeriksi, niin silloin olisi asetuttava Rydmanin kannalle.

Pitkäsilta: Ihmetteli, että nyt ollaan niin erisuuntaisia, että ei päästä yksimielisyyteen siitä mitä nyt olisi tehtävä. Hallitusta on muutettava ja uuteen hallitukseen ei olisi otettava niitä, jotka ovat "paktin" hyväksyjä. Ei pitänyt Tanneria sopivana pääministeriksi. Mitä esitettiin pääministeriehdokkaisiin tulee, niin näyttää siltä, että kaikista löydetään vikoja. Asetti ehdokkaista ensimmäiselle tilalle Wuoren, toiselle Ståhlbergin ja kolmannelle Rydmanin.

Andersson, K.: Olisi päätettävä siitä mennäkö hallitukseen porvarin vaiko oman miehen johdolla. Oli sitä mieltä, että hallitukseen olisi mentävä meikäläisen johdolla. Porvariston politiikka on nyt romahtamassa. Ei sanonut antavansa suurta merkitystä ulkomaiselle propagandalle. Jos tietäisin, että Tanner kelpaa pääministeriksi, olisin hänen kannallaan. Tämän hallituksen pitäisi saada aikaan rauha ja tästä olisi saatava joku vakuus. Jos ei Tanneria ehdoteta pääministeriksi, niin silloin olisi ehdotettava Wuorta. Rydman ei voi tulla kyseeseen pääministerin paikalle. Nyt tarvitaan tällä paikalla voimakasta miestä. On siis koetettava saada Tanner johtoon ja ellei se käy päinsä, on koetettava saada Wuori tälle paikalle. Lankeaa luonnostaan, että meikäläisten edustusta hallituksessa on liisättävä.

Voionmaa: On muistettava, että suurin muutos on jo tapahtunut: presidentti on eronnut ja uusi tullut tilalle. Suunnan muutos on siis toimitettu. Nyt on päästävä rauhaan. Hallituksen jäseniksi tulevilla pitäisi olla sisäinen harrastus rauhan aikaansaamiseen. Kansaa uskoo, että rauha tulee. Rauhan harrastajia on terrorisoitu, kun on väitetty, että he tuottavat pyrkimyksellään vahinkoa maallemme. Puhuja tahtoi varoittaa liiallisesta optimismista. Nyt ei ole aika esiintyä uhittelevasti. Olisi punaisen vaatteiden heiluttamista, jos Tanner tulisi pääministeriksi. Olen sitä mieltä, että nyt ei ole otettava vastuuta kun on porvarien rötöksien selvittämisestä kysymys. Silloin kun tätä maata ryhdytään rakentamaan, on aika ottaa vastuu meikäläisten kannettavaksi. Hallitukseen on kyllä saatava mahdollisimman voimakas meikäläinen edustus. Hallituksen jäseniksi olisi saatava Reinikainen ja Fagerholm muunmuassa. Nimet näyttävät millainen hallitus on. Katsoi, että Rydman voisi tulla pääministerinä kyseeseen.

Pekkala: Yhdyn paljoo mitä Voionmaa lausui. Ollaan yhtä mieltä siitä, että presidentin vaihdos tapahtui rauhan merkeissä. Koko

kansaa odottaa nyt rauhan tilan palauttamista. Nyt on ratkaistava se onko meikäläisten pyrittävä hallituksen johtoon. Saadaan jokatapauksessa huono rauha. Onko tällainen rauha tehtävä sellaisen hallituksen toimesta, jonka johdossa on meikäläinen mies? Ei ole. Mitä tulee pääministeriehdokkaisiin, niin on sanottava, että Ståhlberg on jo vanha, vaikka hän onkin hyvä mies. Epäilen kuinka yhteistyö hänen ja marsalkan välillä onnistuisi. Von Born taas on ruotsinkielisen ryhmän edustaja ja ei voi tämän vuoksi tulla kyseeseen. Rydman on häilyväinen mies, joten häneen ei oikein voi luottaa. Mitä Tanneriin tulee, niin yhdyn siihen mitä Voionmaa hänen ehdokkuudestaan sanoi. Tuominen mainitsi eräistä ulkomaalaisista lehtikirjoituksista, mutta tämän johdosta on sanottava, että ulkomailla on paljon kirjoitettu toiseenkin suuntaan käyviä kirjoituksia. Viittasi erääseen Stockholm Tidningenin kirjoitukseen. Paasikivellä on kansan keskuudessa hyvä nimi. On sanottu, että hän on jo vanha mies ja tällaista käsitystä on levitetty ulkomaillekin. Kertoi Lindbergin käynnistä Paasikiven luona. Paasikivellä on hyvä nimi kaikkiin suuntiin. Meidän täytyy ottaa huomioon myöskin Neuvostoliitto. Sanoi kyllä ymmärtävänsä, että porvarit vastustavat Paasikiven tuleamista pääministeriksi. Huomautti, että on otettava huomioon sellainenkin mahdollisuus, että rauhan tilaan ei päästäisikään. Eräillä tahoilla luotetaan rintaman pysähtymiseen. Tämä johtuu suureksi osaksi kuitenkin siitä, että venäläisiä joukkoja on siirretty huomattava määrä Viroon. Toivoi, ettei venäläisille enää valmistettaisi tilaisuutta uuden yleishyökkäyksen alkamiseen, joten rauha olisi tehtävä mahdollisimman pian.

Kulovaara: Henkilökohtainen oppositio olisi poistettava. Nykyisen olotilan valmistelut oikeastaan alkoivat jo juhannuksen tienoilla. Olen ollut täysin vakuuttunut siitä, että Tanner pitää silmänsä auki ja koettaa johtaa asiat siihen, että presidentin ero tapahtuu mahdollisimman pian, mikä nyt on tapahtunut. Hallituksessa tarvitaan vahvaa miestä ja sellainen on Tanner. Hän kokoaa uuden hallituksen helpommin kuin muut. On päästävä nopeasti rauhanneuvotteluihin. Siihen tarvitaan Tanneria. Wuori on heikompi mies kuin Tanner. Hallitukseen on sitäpaitsi saatava enemmän omia miehiä.

Linna: Porvarien suhtautumisesta nähdään kuinka vaikea tämä kysymys on. Maalaisliitto näyttää olevan sillä kannalla, että rauhaa ei nyt olisi tehtävä. Kokoomus ei ole ilmaissut kantaansa yhtä

selvästi. Meidän on nyt puututtava asioiden kulkuun ja tarjotta-
va pääministeriksi Tanneria. Luulen, että marsalkkakin voi aset-
tua Tannerin kannalle. Paasikiveä tarvitaan rauhanneuvottelijana.
Paasikiven antautumiskansio vuodelta 1940 ei ole erikoinen suo-
situs hänen hyväkseen. Ellei Tanneria voida ehdottaa pääministerik-
si, niin silloin voitaisiin ehdottaa Wuorta. Tosin hän ei ehkä sai-
si porvareita sillä tavoin mukaan kuin Tanner. Mitä porvarillisiin
pääministeriehdokkaisiin tulee, niin ehkä heistä voisi Rydman tul-
la kysymykseen. Sosialidemokraattien edustusta olisi uudessa halli-
tuksessa lisättävä.

Fagerholm: Puolueellamme ei ole mitään syytä olla ottamat-
ta vastaan pääministerin paikkaa, jos sitä tarjotaan. Tuskin mene-
tämme mitään, vaikka oman miehemme johdolla rauha, vaikkapa huo-
nompikin, tehtäisiin. Tannerin persoonana voisi vaikuttaa haitalli-
sesti neuvottelujen kulkuun ja rauhaan. Moskova tuskin olisi neu-
vottelematta Tannerinkaan hallituksen kanssa, mutta se voisi vai-
kuttaa ehtoihin. Puolestani suosittelen pääministeriksi erittäin
sopivana miehenä Wuorta, jonka nimen ympärillä työväestökin voisi
jälleen löytää yhteisen linjan. Tanner voisi sivullakin ollen vai-
kuttaa asioiden kulkuun. Edistyksen ja ruotsalaisen kansanpuolueen
ryhmät ovat ilmoittaneet asettuvansa Wuoren kannalle. Rydman'iin
suhtaudun omasta puolestani epäillen hänen entisten natsiyöstäväl-
listen mielipiteistään vuoksi.

Railo: Rauha ei ole yksinomaan ulkopoliittinen vaan myöskin
suurella määrin sisäpoliittinen asia. Ellei hallituksen johtoon
saada lujaa miestä, on vaikea saada eduskuntaa huonojen ehtojen
kannalle. Tannerilla on mielestäni parhaimmat mahdollisuudet jo-
senkin vuoksi, että hänellä on hyvät suhteet uuteen presidenttiin.
Sisäpoliittisista syistä ei siis hallituksen kokoonpanossa olisi
pyrittävä liian radikaalisiin muutoksiin. En usko, että Tannerin
nimi vaikuttaisi haitallisesti rauhanneuvotteluihin, niinkuin Fagerholm
lausui. Tanner on nähty lujana miehenä myöskin Moskovassa ja se
pikemminkin vaikuttaisi edullisesti kuin haitallisesti ehtoihin.
Minulla ei ole mitään huomauttamista Wuorta vastaan, mutta hän
tuskin voisi pitää riittävän kiinteätä yhteyttä ryhmään, mikä vai-
kuttaisi haitallisesti asioiden kulkuun. Ellei omaa miestä saada
pääministeriksi, silloin kannatan Rydman'ia.

Sillanpää: Yhdyn Tannerin kannattajiin. Tanner on ollut
rauhan kannalla. Hän on aina ottanut mahdollisuudet huomioon ja

hän olisi voimakkain mies viemään myöskin rauhan suunnitelman pää-
tökseen. On myös mainittu Wuori pääministeriehdokkaana. Jos olisi
toinen ajankohta, voisi hän onnistua tässä tehtävässä, mutta ei
nyt. Tuntemme Tannerin ja tiedämme millä sitkeydellä hän vie
asioita eteenpäin. Tannerin nimi on vahva ja kokoava. Jos ei Tan-
neria ehdoteta pääministeriksi, niin sitten kannatan Rydman'ia.

Wirtanen: Yhtyi Voionmaan ja Pekkalan sekä myös Fagerholmin
lausuntoihin. Presidentti on vaihtunut. Enää on käytettävissä vii-
meinen suuri resurssi: marsalkka. Jos asia hoidetaan nyt huonosti,
niin se voi johtaa uuden yleishyökkäyksen alkamiseen. Silloin Venä-
jä määrää yksinään ehdot. Pitäisi olla varmuus siitä, että Tannerin
johdolla päästään rauhaan. Jos ei Tanneria ehdoteta pääministerik-
si, niin silloin olisi ehdotettava Wuorta. Rydman'ia ei voida ver-
rata häneen. On otettava huomioon ne suuret sosiaaliset kysymykset,
joita joudutaan hoitamaan, ja tämän vuoksi olisi Wuori saatava hal-
lituksen päämieheksi. Huomautti, että ainakin kokoomuksen Hackzell
kannatti Wuoren ehdokkuutta.

Lindman: Piti ajankohtaa sopimattomana hallituksen muodosta-
miseen meikäläisen miehen johdolla. Puolueen ja ryhmämme vaikutus-
valtaa olisi saatava lisätyksi. Sosialidemokratialla on vastassaan
kaksi vihollista: bolshevismi ja natsismi. Olisi tietysti marsalkal-
le tueksi, jos meikäläinen mies tulisi pääministeriksi, mutta meille
siitä olisi vahinkoa. Jos kuitenkin asetutaan sille kannalle, että
oma mies olisi saatava pääministeriksi, niin silloin olisi tälle
paikalle ehdotettava vahvinta miestäme Tanneria.

Reinikainen: Ilmoitti, että kansanvaltaisten ryhmien delega-
tio on asettunut Rydman'in kannalle.

Kääriäinen: Ei pitänyt sopivana, että oma mies tulisi päämi-
nisteriksi. Tannerilla on hyvä nimi ryhmässä, mutta ei esim. venä-
läisten keskuudessa. Tanner ei ole kovin joustava mies. Antaisin nyt
porvareille pääministerin paikan, mutta hallituksessa olisi meille
saatava voimasuhdettamme vastaava edustus.

Hiltunen: Tärkeintä on se, että mies pystyy pääministerin
tehtävään, ei se mihin puolueeseen hän kuuluu. Tanner ja Wuori ovat
yläpuolella monia muita ehdokkaita. Delegation pitäisi ottaa huo-
mioon myöskin meidän ryhmämme kanta. Jos ei siis ehdoteta Tanneria
pääministeriksi, niin sitten olisi ehdotettava Wuorta. Voionmaa sa-
noi, ettei nyt ole otettava pääministerin paikkaa kun on odotettavis-
sa huono rauha, mutta eikö ole tärkeintä, että rauha saadaan?

Mäkeläinen: Nyt on paljosta kysymys. Yhtyi Lindman'iin siinä, että nyt ei olisi omaa miestä asetettava pääministeriksi. Piti Rydman'ia sopivana miehenä pääministeriksi.

Salmenoja: Olin v.v. kuulemassa Tannerin kieltäytymisen ja katsoin silloin, että Wuorta olisi ehdotettava pääministeriksi. Kun on kuunnellut tätä keskustelua, ei voi olla toivomatta, että asia olisi saatava menemään eteenpäin. On myös otettava huomioon, että porvarit ovat enemmistönä eduskunnassa. Tämän vuoksi voitaisiin asettua Rydman'in kannalle. Jos nyt pidetään Tannerista taikka Wuoresta kiinni ja jatketaan keskustelua, niin se voi viivästyttää asian ratkaisua ja me emme tiedä missä ensi viikolla ollaan.

Pitkäsilta: Kun on epäilty Tannerin sopivaisuutta pääministeriksi, niin se ei ole johtunut henkilökohtaisista syistä. Kun nyt on tapahtunut suunnanmuutos, niin sen vaikutus menisi hukkaan, jos Tanner tulisi pääministeriksi. Jos pyritään rauhaan, niin asiaa on vakavasti hoidettava.

Keskustelun päätyttyä päätettiin ensin yksimielisesti, että hallituksen vaihdoksen on tapahduttava, ja että sen on oltava perusteellinen sekä että meikäläisten vaikutusvaltaa hallituksessa on lisättävä.

Tämän jälkeen päätettiin 30 äänellä 26 ääntä vastaan, että ryhmä tarjoaa omaa miestä pääministeriksi.

Kun edellä mainittu päätös oli tehty äänestettiin Tannerin ja Wuoren ehdokkaaksi nimeämisestä. Äänestyksessä sai Tanner 26 ääntä ja Vuori 21 ääntä, joten kokous päätti ehdottaa Tanneria pääministeriksi.

Tämän jälkeen äänestettiin siitä kenellä porvarilla on ryhmän keskuudessa enemmän kannatusta pääministerin paikalle. Tällöin todettiin, että Rydman sai kaikki muut äänet, paitsi että yhdeksän v.v. jäsentä oli Paasikiven kannalla.

Lopuksi todettiin, että jos oma ehdokas ei mene lävitse, niin ryhmä kannattaa Rydman'in valitsemista pääministeriksi.

Vakuudeksi:

Väinö Tanner
Puheenjohtaja.
Yrjö Kallio
Sihteeri.

Tarkistettu:

Siivotalous

Yrjö Kallio

Pöytäkirja

tehty Sos-dem. Eduskuntaryhmän valmistavan valiokunnan, Puoluetöimikunnan ja SAK:n työvaliokunnan yhteisessä kokouksessa elokuun 7. päivänä 1944 kello 17. Saapuvilla olivat valmistavan valiokunnan jäsenistä Pekkala, Egerholm, Salmenoja, Tanner, Tolonen ja Lonkainen, Puoluetöimikunnan jäsenistä paitsi edellämainittuja Tanneria ja Pekkala, Andersson, Salovaara, Aaltonen, Palonen ja Manninen, sekä SAK:n työvaliokunnan jäsenet Virtanen, J., Huunonen, Sumu, Antikainen, Härmä, Rantala, Kivistö, Vuori, Nurminen ja Hakulinen. - Puhetta johti eduskuntaryhmän puheenjohtaja Tanner ja pöytäkirjan laati ryhmän toinen sihteeri Lonkainen.

1 §.

Hallituskysymys.

Puheenjohtaja Tanner ilmoitti, että tähän eduskuntaryhmän valmistavan valiokunnan kokoukseen oli kutsuttu mukaan myös Puoluetöimikunnan jäsenet, sekä SAK:n työvaliokunta, koska kysymyksessä on keskustelu hallituksen vaihtamisesta. Että mahdollisesti syntyvälle keskustelulle saataisiin jonkunlainen pohja, ilmoitti puheenjohtaja Tanner haluavansa selostaa kysymyksen nykyistä vaihetta. Hallituksen vaihtaminen ei näytä olevan helppoa. On etsitty pääministeriä ja siitä kysymyksestä on käyty erinäisiä neuvotteluja ja erinäisten tunnustelujen jälkeen on sosialidemokraattisen ryhmän edistysmielisen eduskuntaryhmän kesken päästy yksimielisyyteen siitä, että suositellaan hallituksen muodostajaksi pääjohtaja Rydman'ia. Tämä ehdokas ei kuitenkaan saanut kannatusta määrävällä taholla. Hallituksen muodostaminen on sittemmin annettu Hackzellin tehtäväksi. Hän on käynyt keskusteluja ja saanut aikaan hallituslistan, joka on seuraavanlainen: Pääministerinä Hackzell, ulkoministerinä Enckell, apulaismulkoministerinä Hynninen, oikeusministerinä von Born, sisäministerinä Hillilä, puolustusministerinä Valden, valtiovarainministerinä Hiltunen, apulaismultiovarainministerinä Olli Paloheimo, opetusministerinä Kauppi, maatalousministerinä Kallio, apulaismatkalousministerinä Luukka, kulkulaitosministerinä Salovaara, sosialiministerinä Vuori, kauppaministerinä Takki ja kansanhuoltoministereinä Ellilä ja Aara.

Kun tätä listaa katselee, huomaa siinä sekä asiallisia että myös kannaneuvikoja. Pääministeri on kokoomuslainen, eikä ole ollut

ainakaan aikaisemmin rauhan kannalla. Mahdollisesti hänen kantansa on nyttemmin muuttunut. Ulkoministerinä mainittu Enckell on vanhentunut, sekava ja heikko. Edelleen huomataan, että Saksan kanssa tehdyn "paktin" hyväksyneitä miehiä on mukana Valden, Kallio, Koski ja Ellilä. Sosialidemokraattisten ministerien lukumäärä ei ole kasvanut. Ainoa hyvä puoli tässä hallituksen kokoonpanossa on se, ettei IKL ole siinä mukana. Tässä asiassa lienee Hackzell ollut horjuvalla kannalla, mutta kun sai kuulla, etteivät sosialidemokraatit halua olla mukana jos IKL tulee hallituksessa edustetuksi, on hän luopunut ajatuksesta ottaa heidät mukaan. Ruotsalaiset ovat tyytymättömiä. He haluaisivat saada hallituksessa kaksi paikkaa.

Kun on kysymys sosialidemokraattisten miesten ~~osallisuudesta~~ osallistumisesta hallitukseen, on puolueen vaadittava, että hallitus lähtee toivomallemme rauhan tielle. Näillä ehdoilla miehemme edustavat hallituksessa puoluettamme. Sos-dem. eduskuntaryhmä on kutsuttu koolle sitä varten, että se keskustelee asiasta ja antaa suostumuksen puolueemme edustajain osallistumiselle muodostettavaan hallitukseen.

Puheenjohtajan selostuksen johdosta syntyi keskustelu, jossa

Vuori ilmoitti hallituslistassa tapahtuneen muutoksia. Sen mukaan ruotsalaiset saivat vain yhden edustajan hallituksessa. He olisivat tahtoneet myös kauppaministerin paikan, jolloin nykyinen kauppaministeri tulisi työministeriksi. Puhuja ilmoitti käyneensä Hackzellin luona ja vaatinut oman nimensä poistamista hallituslistalta. Se on SAK:n työvaliokunnan kanta. Tosin työvaliokunta ei määrää asiasta, koska se kuuluu puolueelle, mutta työvaliokunta on lausunut vakavan toivomuksen tässä kohden. Että puhuja oli mennyt Hackzellin luo ennen eduskuntaryhmän kokousta, johtuu siitä, ettei SAK:n työvaliokunnalla ole ollut kosketusta puolueen kanssa. Tietysti tahdotaan kuulla ne perusteet, joiden nojalla hallituksesta kieltäytymisen on tapahtunut. SAK:n työvaliokunta ei ymmärrä miksi sosialidemokraattisista ministereistä jätettäisiin Aaltonen pois, kun toiset, Tanneria lukuunottamatta, jäisivät paikoilleen. Ja kuitenkin on Aaltonen poliittisesti aktiivisin ministeri. Toinen peruste, jonka nojalla työvaliokunta on tullut tähän tulokseen on se, että kun presidentin vaihdoksen jälkeen on ilmeisenä pyrkimys rauhan aikaan saamiseen, tulisi hallituksen olla sellainen, että se

pystyy ja haluaa saada rauhan aikaan. Hackzellin ohjelmasta ei ole varmuutta. On vain viitattu siihen, että marsalkka on ottanut tämän päämäärän tavoitteekseen. Tämän enempää hallituksen ohjelmasta ei ole saatu irti. Työvaliokunnan mielestä pitäisi tässä rauhan pyrkimyksessä olla suurempi varmuus. Myös hallituksen kokoonpanossa olisi toivomisen varaa. Siinä on mukana miehiä, joiden ei toivoisi olevan listalla. Sellaisia ovat Saksan kanssa tehdyn "paktin" hyväksyneet miehet. Hallitus tulee suunnitellussa kokoonpanossaan olemaan ulkopoliittisesti heikko. Niinkään, jos ajatellaan asioiden hoitamista sisänpäin, on hallitus taantumuksellinen. Siinä ei meidän käläisillä tule olemaan paljoa sanomista. Tämä on työvaliokunnan kanta jonka olen tahtonut tässä kokouksessa tuoda esille.

Reinikainen: Hallituksen uudistamisen päätavoitteena on yksi asia: rauhaan pyrkiminen. Kaikki esteet tämän tavoitteen tieltä olisi raivattava pois ja siksi olisi ollut toivottavaa, ettei nykyisen hallituksen ~~jäsenet~~ jäsenet olisi uudessa hallituksessa mukana. Kun on kuunnellut niitä keskusteluja, joita on käyty eri puolueiden kesken, tuntuu tilanne surkealta. Maalaisliiton ja kokoomuksen keskuudessa on esiintynyt sellainenkin käsitys, ettei hallitusta uudistettaisi ollenkaan. Myös edistysmielisen ryhmän ~~kesken~~ kanssa käydyt neuvottelut antoivat huonon tuloksen. Keskusteluissa on ollut tunnusmerkillisenä piirteenä se, että vastapuolen miehet nuijitaan suohon. Lopulta päädyttiin pääministeriehdokasta etsiessä johonkin. Tällaisessa tilanteessa, kun nyt vihdoinkin on saatu hallitus suunnitteille, ei voida lähteä riskeeraamaan uusilla vaatimuksilla. Kun nykyiseen hallitusuudistukseen lähdettiin, oli sitä mieltä, että siitä piti tulla rauhan hallitus. Pääpaino on edelleen pantava siihen, että saadaan rauha. Hackzell on hyvin varovainen. Tämä lienee merkki siitä, että hänen nyt on rauhan kannalla. Hallitukseen jää kyllä Saksan kanssa solmitun "paktin" hyväksyneitä miehiä. On vaikea sanoa missä määrin he mahtanevat olla vaarallisia. Sos-dem. ryhmä oli sillä kannalla, että meidän oma miehemme muodostaisi hallituksen. Esintyi kaksi pääministeriehdokasta Tanner ja Vuori. Asia ei kuitenkaan ole kulkenut ryhmän toivomien latuja. Hackzellin suunnittelemassa hallituksessa on heikkouksia. Ulkoministeri on ollut poliittikasta ja parlamentaarista elämästä syrjässä, mutta siitä huolimatta ei nyt ole riskeerattava vaan otettava huonompikin hallitus. Siitä kyllä päästään aikanaan. Pystyykö suunniteltu hallitus aikaansaamaan rauhan sen näyttää aika.

Muillakin pääministeriehdokkailla, joita on suositeltu, ovat omat heikkoutensa ja syntinsä. Heidänkin tilillään on varomattomia lausuntoja ja muita edesottamuksia. Kun ei keksitä sellaista henkilöä, joka olisi taatun rauhan kannalla kuin nykyinen pääministeriehdokas, on tämä tulossa oleva hallitus otettava vastaan. Mitä meidän hallitukseen suunniteltuihin miehiin tulee, olisi ollut toivottavaa, että ne olisivat olleet ~~niitä~~ sellaisia, jotka osallistuvat aktiivisemmin politiikkaan, mutta tässä tilanteessa ei nyt ole varaa tarkempaan seulomiseen.

Keto: Tämä hallituskysymys on ollut puoluetöimikunnan jäsenelle, jolla ei ole ollut mahdollisuutta osallistua sos-dem. eduskuntaryhmän kokouksiin, hieman vaikea. Puoluetöimikunnan jäseniä ei ryhmän kokouksiin ole kutsuttu. Jos yrittää muodostaa jonkunlaisen käsityksen tästä kysymyksestä, on sanottava ettei tilanne ole kovin lohdullinen. Hackzellillä lienee kokoomuksen miehistä ollut eniten taipumusta rauhantekoon, mutta hänellä on menneisyydessään erinäisiä saknedealijuttuja. Hän joutui pois Venäjältä lähettillään toimesta juuri niiden takia ja samoin aikoinaan Viipurin läänin maaherran toimesta. Näin ollen joutuu kysymään onko hän tältä kannalta asioita katsellen sopiva mies hallituksen muodostajaksi. Myös voidaan epäillä pyrkivä Hackzell vilpittömästi rauhaan. Enkellä ei myöskin ole paikallaan ulkoministeriksi, vaikka hänellä ehkä mahtaneekin olla halu rauhaan. Hymminen olisi saatava apulaissulkoministeriksi. Olisi muuten mukavaa tietää kenen toivomuksesta tuli tällainen järjestely hallituksen muodostamisessa. Maalaisliiton miehillä on Saksan kanssa tehty 2 paktiä huono perintö. Se herättää venäläisten huomiota. Sikäli kuin olen saanut kuulla on annettukin ymmärtää, että pitäisi hallitukseen saada uusia miehiä joilla ei ole "pakti" selässä. En pidä sosialidemokraattisikaan ministereitä täysin puhtaina "paktista", koska he jäivät hallitukseen sen jälkeen kun se oli siunattu vastoin heidän mielipidettään. Heidän jäämissensä hallitukseen tuskin vaikuttaa Venäjälläkään hyvään suuntaan. Uuteen hallitukseen olisi pitänyt saada maltillisia rauhan miehiä kuten esim. Lagerholm, Reinikainen y.m. Puhun suoraan ja ilmoitan näkevänäi hallituksessa mieluummin Aaltosen, ellei Vuori suostu siihen menemään. Mutta Salovaaran nimi tulee esiintymään pahana kantokaskeissa. Mielelläni olisin nähnyt hallituksen tehokkaampaa ajamista rauhan asiaa, sellaisena, joka antaisi sille rauhan sävyn niin ulos kuin sisääinkin päin.

Salovaara ei sanonut tietävänsä millaisia neuvotteluja asiassa on käyty. Lausui oman osuutensa supistuvan siihen, että siinä nähdäkseen hallitusliian. Puhuja ilmoitti huomauttaneensa siitä, ettei ole näkyvissä ohjelmaa. Hallitusliian näytettäessä ei sanottu onko Hackzell rauhan kannalla tai sitä vastaan. Mitä hallituksen kokoonpanoon tulee, pitää Hackzell Vuoren mukaan tulemista tärkeänä. Tästä voinee vetää sen johtopäätöksen, että hän on rauhan kannalla. Mitä Kedon lausumiin epäilyksiin tulee, sikäli kuin on minusta kysymys, olisi hän voinut viedä sanansa Hackzellille. Keto olisi voinut olla mukana myös eduskuntaryhmän kokouksissa, sillä onhan puoluetöimikunnan jäsenillä siihen oikeus. Minä en paljoa puhu, mutta minä toimin sitä enemmän. Sitä johtuu se, että olen saanut istua hallituksessa. Olen kyllä ollut aina valmis luovuttamaan paikkani, mutta siihen ei ole suostuttu. Kedon pitäisi tietää, etten minä ole koskaan ollut rauhaa vastaan. Se puhevirta, jonka käytin "paktin" käsittelyssä, on hyvä muistaa. Luulisikin Kedonkin olevan selvillä siitä miten hallituksia kokoonpannaan. Aikkihan riippuu presidentistä.

Pekkala lausui olevansa Reinikaisen kanssa samaa mieltä siinä, että nyt on saatava sellainen hallitus joka pyrkii rauhaan. Meillä täytyy olla selvyys siitä, onko muodostettavan hallituksen enemmistö rauhan kannalla. Heidän omien miesten tulisi ainakin olla sillä linjalla. Kiinnitän huomiota siihen, että meidän taholtamme tulisi hallituksessa olla poliittinen edustus voimakas. Sikäli tulen samaan tulokseen kuin Keto, että siellä tulisi olla mukana sellaiset kuin Reinikainen, Lagerholm, Aaltonen j.n.e. Mitä tulee hallitukseen suunniteltuihin yksityishenkilöihin, m.m. pääministeriin, on hänellä ollut erinäisiä rohtoksia. Saksaan suhtautumisessa lienee hänessä tapahtunut kehitystä parempaan päin ja lienee hän nykyisin valmis rauhaan. Ulkoministeri on vanha ja väsähtänyt. Hän oli aikoinaan loistava diplomaatti, mutta on nyttemmin jo vanhentunut. Olli Paloheimo on sataprosenttinen Saksan ystävä. Hiltunenkin on vasta viime aikoina alkanut muuttaa linjoja. Pääasia on kuitenkin, että saadaan hallitus lähtemään rauhan tielle. Tässä mielessä olisi toivonut siellä olevan poliittisen edustuksen voimakkaampana ja Vuoren mukana hallituksessa.

Härnä: Kantamme työvaliokunnassa on se jonka Vuori toi esille. Haluaisin kuitenkin hiukan täydentää sitä. Jo aikaisemmin

ilmoitettiin käsityksenämme, että hallituksessa olisi aikaan-
saatava perusteellisia muutoksia, sellaisia, ettei olisi es-
tettä rauhaan pääsemiselle. Työvaliokunnalla ei ole nykyisiä-
kään sos-dem. ministereitä vastaan mitään sanottavaa, mutta on
sanottava, ettei nykyisen hallituksen maine ole ulkomailla myönteinen. Siksi toivottiin perusteellisia muutoksia ja aktiivisempaa pyrkimystä rauhaan. Jos nyt esitettyyn hallituslistaan liit-
tyisi selvä ohjelma, jossa sanottaisiin mihin pyritään, olisi se
muuttanut asiaa. Nyt on kuitenkin ilmoitettu, ettei ohjelmaa ole.
Siksi Vuori ilmoitti, ettei hän ole halukas menemään tuollaiseen
hallitukseen ja työvaliokunta lausui, ettei siihen ole syytäkään.
Työvaliokunta pitää vahinkona että sen edustaja jää pois hal-
lituksesta. Työvaliokunnassa on ajettu aktiivisesti rauhan poli-
tiikkaa. Toivomme, että sos-dem. ryhmä käyttäisi vaikutusvaltaansa
tässä asiassa. Kadon esittelemät nimet otettaisiin suurella tyy-
dytyksellä vastaan työvaliokunnassa.

Tanner: Aina kun hallitusta vaihdetaan, suoritetaan se
siinä mielessä että nyt tehdään hyvä hallitus. Kun se sitten syntyy ei se olekaan sellainen. Usein ei ole valinnan varaa ja vielä
vähemmän on sitä nykyisessä tilanteessa. On olemassa paljon han-
kauksia ja mielipide-eroavaisuuksia. Mutta niihin ei ole niin suu-
resti huomiota kiinnitettävä. Pääasiassa on mille asialle miehet
lähetetään. Mikä on pääministerin kanta rauhan kysymyksessä? Kun
presidentti etsii sellaista miestä joka on valmis pyrkimään hänen
kanssaan samaan päämäärään, on uskottava että Hackzell on suos-
tunut tulemaan rauhan kamalle. Mitä Hackzellin persoonaan tulee,
tunnen ne Moskovan skandaalit. Hän ei niihin ollut syyllinen, vaan
hänen alaisensa virkamiehet. Mitä sen jälkeen on tapahtunut tiede-
tään hyvin. Hackzell on luottamusta nauttiva. Hänen ulkoministeri-
kautensa saatiin aikaan sakndinavinen yhteistyöjulistus. Mitä
muihin ministereihin tulee, oli aikomuksena sivuuttaa "paktin"
hyväksyneet miehet, mutta Valdenia ei voida visseistä syistä si-
vuuttaa ja Kallio- ja Ellilän takana on koko maalaisliiton
ryhmä. Enköllä tunnetaan, ettei hän ole ulkoministerinä erikoisen
onnistunut, mutta tuskin Hynninen olisi sen parempi. Mitä sosiaali-
demokraattisiin miehiin tulee, on ikävä kuulla sellaisia lausun-
toja kuin mitä Keto ja Pekkala ovat esittäneet. Eihän voida puhua
mielenmuutoksesta, sillä aikaisemmin ei ole saatu rauhaa, eikä ole
varmuutta saadaanko sitä nytkään. On esitelty uusia miehiä. On ku-

tenkin otettava huomioon, että miesten valitseminen hallitukseen
on pääministerin asia. Mitä sitten tulee Vuoren asiaan, olen yllä-
tetty siitä, että työvaliokunta ja Vuori itse ovat tulleet tälle ka-
malle. SAK:n työvaliokunta ja Vuori ovat harrastaneet näitä asi-
oita ja politikoineet. Siltä taholta on julistettu oma ohjelma ja
kiertokirjeillä tehty kanta selväksi. Miesten tulisi hoitaa oma
ohjelmansa.

Hallituskysymys on siinä vaiheessa, ettei se siedä viivytystä.
Koko maa odottaa. Asia on muutenkin viipynyt. Meillä ei ole oikeutta
jättäytyä hallituksesta pois. Meillä ei ole muuta tehtävää kuin
ilmoittaa, että annamme miehet mukaan. Mutta ennen sitä on tie-
dusteltava onko hallituksen tarkoituksena pyrkiä rauhaan. Se on ase-
tettava ehdoksi.

Pekkala huomautti, ettei hän ole ketään solvannut, kuten pu-
heenjohtaja sanoi. Puhuja lausui itsellään olevan sen vakaumuksen,
että ne nimet jotka hallituslistalla mainittiin, eivät ole par-
haimmin valittuja. Ne nimet, jotka nyt keskustelussa mainittiin, oli-
sivat tehneet paremman vaikutuksen ulkomailla.

Keto: Olen pakotettu vielä käyttämään puhevuoron, koska Tan-
ner ottaa jatkuvasti oikeuden solvata toisin ajattelevia. Minä en
ole ketään solvannut. Sanoin vain, että hallituksessa olevat puolue-
emme jäsenet ovat tavallaan olleet "paktin" hyväksymisessä mukana
koska eivät ole vetäneet sen hyväksymisestä johtopäätöksiään. Tahtoi-
sin sanoa, että on vastoin sos-dem. puolueen politiikkaa se, mitä
Tanner nyt ajaa, nimittäin että presidentti, pääministeri ja hän
määräävät ketä puolueestamme voi tulla mukaan hallitukseen. Tästä
politiikasta haluaisin varoittaa.

Keskustelun päätyttyä tähän päätti valmistava valiokunta
ehdottaa ryhmän hyväksyttäväksi, että sos-dem. eduskuntaryhmä an-
taa jäsenilleen luvan mennä mukaan muodostettavaan hallitukseen,
mutta on etukäteen tiedusteltava onko hallituksen tarkoituksena
pyrkä rauhaan, joka on puolueemme jäsenten hallitukseen menemisen
ehtona.

Puoluetöimikunta päätti samassa tilaisuudessa yhtyä valmis-
tavan valiokunnan ehdotukseen.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Väinö Tanner
puheenjohtaja.

J. J. Laitinen
sihteeri.

tehty Sos-dem. Eduskuntaryhmän kokouksessa, elokuun 8 p:nä. Kokouksen puheenjohtajana toimi ryhmän puheenjohtaja Tanner ja pöytäkirjan laati ryhmän toinen sihteeri, Lonkainen. Toimitetussa nimennhuudossa todettiin saapuvilla olevan kaikki muut ryhmän jäsenet paitsi seuraavat: Aattela, Hakkila, Härnä, Jokinen, E., Jokinen, E., Juutilainen, Koivulahti-Lehto, Koponen, (sairaana), Kuusela, Kääräinen, Lehto, Lepistö, Lindström, Turkia ja Velling.

1 §.

Hallituskysymys.

Puheenjohtaja Tanner ilmoitti, että aikomuksena oli pitää ryhmäkokous jo eilen, mutta sitä ei saatu kokoon kun ryhmän jäsenistä suurin osa oli matkustanut pois kaupungista eikä vielä eiliseksi ollut saapunut takaisin. Kysymyksessä on hallituksen aikaansaaminen. Tämä asia on viipynyt erinäisistä syistä, vaikka siinä olisi kaivattu nopeata ratkaisua. Syynä hallituksen uudistamisen viipymiseen on ollut se, ettei ole aikaisemmin voitu löytää pääministeriä. Sen etsiminen on ollut monen pulman takana. Ryhmien keskeisissä neuvotteluissa ei yrittänyt päästä mihinkään tuloksiin. Lopulta sosialidemokraattisen ja edistysmielisen ryhmän kesken sovittiin siitä, että suositellaan hallituksen muodostajaksi pääjohtaja Rydmania. Hän ei kuitenkaan kelvannut määrävällä taholla. Nyt on päädytty siihen, että hallituksen yrittää muodostaa Hackzell. Hänellä on jo valmiina jonkunlainen hallituslistakin, joka on seuraavanlainen: Pääministerinä Hackzell, ulkoministerinä Enckell, apulaisulkoministerinä Hynninen, puolustusministerinä Valden, oikeusministerinä von Born, sisäministerinä Hillilä, opetusministerinä Kauppi, maatalousministerinä Kalliekoski, apulaismaatalousministerinä Luukka, kulkulaitosministerinä Salovaara, kauppaministerinä Takki, valtiovarainministerinä Hiltunen, apulaisvaltiovarainministerinä Olli Paloheimo, sosialiministerinä Vuori, sekä kansanhuoltoministereinä Ellilä ja Aura. Tämä lista tyydyttäne vain harvoja ja tuskin se tyydyttää meitäkään. Jo pääministeri on kokoomuslainen. Hän lienee kuitenkin lupautunut ajamaan rauhan asiaa. Ulkoministeri on heikko, sillä hän on vanha ja väsynyt. Edelleen hallitukseen on jäänyt miehiä, jotka olivat hyväksymässä Saksan kanssa tehtyä "paktia". Puolueiden voimakkuutekkaan eivät ole hallituksessa oikeudenmukaisesti edustettuina, sillä sosialidemokraateille on siinä varattu vain 5 paikkaa ja kokoomus saa 4. Muut puolueet jäävät ennal-

leen. IKL ei ole päässyt mukaan ollenkaan, joka on tyydytyksellä merkittävä. He ovat kyllä pyrkineet mukaan, mutta heidän toiveensa ei ole toteutunut sen vuoksi, että sosialidemokraatit ovat sen toteuttamista vastustaneet. Hallituksen kokoonpanosta on käyty keskustelua. Siinä on esiintynyt erinäisiä vaikeuksia. Ruotsalaiset tahtoisivat hallitukseen kaksi paikkaa. He eivät tunnusta Enokellia omakseen. Niinikään Vuori ei tahtoisitulla mukaan.

Valmistava valiokunta on asiasta keskustellut, vaikkakaan se ei ollut täysilukuisesti saapuvilla. Sen eilisessä kokouksessa olivat mukana myös puoluetöimikunnan jäsenet ja SAK:n työvaliokunta. Laajan keskustelun jälkeen on valmistava valiokunta päättänyt ehdottaa ryhmälle, että se päättäisi antaa luvan sosialidemokraattisen puolueen miehille osallistua muodostettavaan hallitukseen, mutta ensin on otettava selko siitä, että hallitus on meidän pyrkimystemme kannalla ~~rauh~~ rauhan kysymyksessä, joka on meidän miestemme mukaan menemisen ehtona. Valmistavassa valiokunnassa ehdotettiin myös, että hallituksessa olisi aikansaattava perustellimpia muutoksia ja jätettävä sivuun ne miehet, jotka olivat hyväksymässä Ribbentropin "paktia". Tämän ehdotuksen puolesta ei kuitenkaan valmistavassa valiokunnassa tullut kuin yksi ääni. Puoluetöimikunnassa, joka samassa yhteydessä päätti asiasta, tämä ehdotus sai 3 ääntä ja valmistavan valiokunnan ehdotus 6 ääntä.

Asia olisi nyt ryhmän lopullisesti päätettävä, sillä nyt on sillä jo kiire. Kysymys on ollut viireillä kokonaisen viikon. On heikkouden merkki ettei maalle saada hallitusta nopeammin.

Asian johdosta syntyneessä keskustelussa

Erich ilmoitti ei olevansa tyytyväinen siihen, että sosialidemokraateilla ei ole hallituksessa voimasuhteidensa mukaisista edustusta ja ettei puolueelle ole varattu nytkään suunnitellussa hallituksessa kuin 5 paikkaa. Puhuja suosittelee ryhmälle, että sen olisi vaadittava Tannerin mukaan menemistä nyt suunniteltuun hallitukseen.

Mansner kannatti valmistavan valiokunnan ehdotusta. Puhuja valitti, että hallituskysymys on saanut toisenlaisen ratkaisun kuin mitä ryhmä aikaisemmin kaavaili. Tähän ratkaisuun on kuitenkin nyt tyydyttävä, sillä muodostettava hallitus on ehkä paankin uudistettava. Kun se aika tulee, on puolueemme edustus saatava hallitukseen voimasuhteitamme vastaavaksi. Tällä kertaa olisi ollut ehkä tyydyttävä sellaiseen muutokseen, että vain Tanner olisi tullut pois hallituksesta. Vuoren ja Fagerholmin kaltaisia miehiä tarvitaan vastaisuudessa, joten heidän

on pidettävä varalta takataskussa.

Pekkala: Kun presidentin vaihdos toimitettiin, edellytettiin sen merkitsevän rauhan tielle lähtemistä. Kun nyt on kysymys hallituksen uudistamisesta, pitäisi olla tieto siitä, että hallituksen enemmistö on rauhan kannalla. Oman puolueemme miehet kuuluvat sillä linjalla olevankin ja saaman tiedon mukaan myös huomattava osa porvareistakin. Olisi ollut toivottavaa, että puolueemme edustus hallituksessa olisi tullut poliittisemmaksi. Ajattelen sitä vaikutusta, jonka hallituksen kokoonpano saa maan rajojen ulkopuolella ja samoin myös oman kansamme keskuudessa. Omasta puolestani olisin toivonut, että Fagerholm, Reinikainen ja Aaltonen, sekä emenkaikkia Vuori olisivat olleet hallituksessa mukana. Tällainen hallituksen kokoonpano olisi tehnyt hyvän vaikutuksen ulospäin. Muodostettavan hallituksen pääpyrkimyksenä tulee olla rauhan aikaansaaminen. Mutta sen on pyrittävä helpottamaan myös sananvapautta, joka meillä on ollut liiaksi kahlehdittu.

Virtanen: Täytynee edellyttää, että puolueemme edustajat menivät hallitukseen tarkoituksella saada rauha aikaan. Siksi voim olla mukana myöntämässä heille oikeuden osallistua hallitukseen. Tässä mielessä oppositiokin asettuu odottavalle kannalle ja jää odottamaan mihin tämä muodostettava hallitus pyrkii ja mitä se tahtoo. Olen vakuuttunut siitä, ettei tämä hallitus tule olemaan pitkäaikainen. On pidettävä huolta siitä, että vastaisuudessa on meidän voimaamme hallituksessa lisättävä.

Penttala: Niille, joilla ei ole ollut tilaisuutta olla mukana sisärenkaassa, on ollut outoa hallituksen muodostamisen viipyminen. Luultiin asian olevan helppoa ja nopeasti järjestettävissä, mutta vasta nyt kokonaisen viikon kuluttua on päästy lähelle ratkaisua. Mitä esitettävyn hallituslistaan tulee, olisin kaivannut siitä Aaltosen nimeä. Kannatan Mansnerin tekemää ehdotusta.

Tuominen: Hallituslista poikkeaa ryhmän aikaisemmin lausumasta toivomuksesta. Emme ole saaneet omaa miestämme pääministeriksi, eikä siihen ole kelvannut edes edistysmielinen mies vaan on siihen tullut kokoomuslainen. Hallitukseen jää edelleen neljä sellaista ministeriä, jotka ovat olleet hyväksymässä Saksan kanssa tehtyä sopimusta. Edelleen on pantava merkille, että hallituksessa on kokonasta 10 sellaista ministeriä, jotka on otettu eduskunnan ulkopuolelta. Tällainen kehitys ei ole oikeata. Niinikään on todettava, ettei puolueemme ole saanut yhtään uutta paikkaa hallituksessa, vaikka voimasuhteet sen edellyttäsivät. Tästä olisi pitänyt pitää tiukasti kiinni. Hallitus-

listaa tarkastellessa huomaa, että siinä on kaksi ulkoministeriä. tähän järjestelyyn lienevät johtaneet kielivaikaudet. Kahta ulkoministeriä ei kuitenkaan kaivattaisi. Sen sijaan ei hallitukseen ole tullut kuin yksi mies kulkuministerin postia hoitamaan. Tämä on arveluttavaa, sillä aika on sellainen että työasiat antavat paljon puuhaa ministerille. Olisi vielä harkittava eikö apulaiskululaitosministeri olisi hallitukseen asetettava. Kun puolueemme voimasuhteet eivät ole hallituksessa riittävästi edustettuina, olisi vielä asian tässä vaiheessa pyrittävä saamaan yksi uusi paikka puolueellemme hallituksessa.

Vuori: Nähtävästi siitä syystä, että SAK on ylittänyt oman toimialueensa, on johtunut että allekirjoittanut on vedetty esille hallituskysymystä ratkaistaessa. Viime sunnuntaina ilmoitti Hackzell, että minun mielellään nähtäisiin hallituksen jäsenenä. En voinut asiaa ratkaista kuulematta työvaliokunnan mielipidettä. Työvaliokunnalla oli maanantaina kokous. Siinä todettiin, ettei ole tietoa hallituksen ohjelmasta. Kun hallituksen kokoonpano tuntui oikeistolaiselta, asetettiin työvaliokunta minun omasta ehdotuksestani sille kannalle, ettei allekirjoittanut kandiseerautuisi. Ilmoitin tästä Hackzellille. Pidin asiaa meidän kahden keskeisenä. Työvaliokunnan päätöstä ei kuitenkaan puoluekeskuudessa ole ymmärretty, jonka vuoksi lienee syytä sitä selittää. Presidentin vaihdos edellytti uutta ulkopoliittista suuntaa. Siitä pitä seurata, että uuden hallituksen ulkopoliittikka olisi ennakolta määrätty. Kun me olemme pieni maa, on meidän toisaalta pidettävä kiinni siitä, ettei kukaan sekaannu meidän sisäisiin asioihimme. Mutta meidän on kuitenkin pidettävä selvä kyltti näkyvissä. Tästä on uutta hallitusta muodostettaessa kysymys. Uusi presidentti osoittaa sitä. Hänelle on tarjottava vahvistusta hallituksen puolelta ja Suomen kansan on sitä arvnettava. Työvaliokunnassa on tästä ollut puhetta. Uudessa hallituksessa on joukko nimiä, jotka ovat olleet orientautuneita Saksaan päin. Mutta sisäpoliittisestikaan ei hallitus ole luottamusta herättävä. Siellä on mukana liian paljon kokoomuslaisia. Kun hallitukseen jäisivät entiset ^{ex. dem.} ministereistä kaikki muut paitsi Tanner ja lisäksi putoaisi pois Aaltonen, jota vastaan ei ole mitään muistuttamista, jättä hallituksen uudistaminen kyseenalaiseksi. Omasta puolestaan puhuja tahtoi sanoa, että häntä on haluttu hallitukseen todistukseksi siitä, että hallitus pyrki rauhaan. Tämä tahtomus ei ole esiintynyt niin paljoa sosiaalidemokraattisen puolueen keskuudesta kuin muolta taholta. Mutta se

ei riitä. Pitäisi olla useampia nimiä, jotka todistavat hallituksen rauhantahdosta. Kun on sanottu, että tämä on väli vaihehallitus, on sen johdosta muistutettava, ettei meillä ole mitään väli vaihetta. Tämän hallituksen tehtävänä on rauhan aikaansaaminen jos siihen yleensä ollenkaan pyritään. Tämä hallitus joutuu selvittämään välit Saksaan kanssa. On syytä merkitä, että maalaisliitto ja kokoomus on saatu tässä pyrkimyksessä joten kuten mukaan, mutta hallituksen rauhaan pyrkimistä olisi tehostettava.

Reinikainen: Kun hallitus uudistetaan, tapahtuu se ulkopoliittisissa merkeissä. On päästävä rauhaan, se on pääpyrkimys. Tässä suhteessa antanee nyt muodosteilla oleva hallitus takeet. Monissa muissa suhteissa on siinä toivomisen varaa. Mutta joka on ollut mukana ryhmien keskeisissä neuvotteluissa on voinut huomata, ettei kaikkien toivomusten toteuttamisesta tule mitään. Pääministerin ollessa kysymyksessä hauskuttiin jokainen ehdokas. Lopuksi päädyttiin Rydmanin, mutta sekin pidettiin lopulta mahdottomana. Hackzell on rauhallinen ja tasapuolinen mies. Jos hän antaa lupauksen hallituksen pyrkimyksistä rauhaan on se hyvä ja siihen voitane luottaa. Mitä muuten tulee hallituksen kokoonpanoon, ei se liene niin mahdoton kuin on tahdottu selittää. Niinpä eräskin porvarillinen ministeriehdokas on esiintynyt saksalaisiin erittäin radikaalisesti kun he olivat esiintyneet perunavarkaina. Tämä tarmokas mies on tyytymätön siihen, ettei parlamentti kykene aikaansaamaan hallitusta. Hallituksen kokoonpano on nykyisessä muodossaan hyväksyttävä, koska lykkäytyminen ei anna takeita siitä, että asiat tulisivat oikealla tavalla hoidetuksi.

Kulovaara oli sitä mieltä, että hallituksen muodostaminen on viipynyt liian kauan. Porvarit eivät näytä tajuavan nykyistä vaarallista tilannetta. Hallituksen muodostamista ei ole enää viivyteltävä. Vuorta ei kuitenkaan ole uhrattava, sillä tulevaisuudessa häntä tarvitaan.

Railo: Oli outoa kuulla, että Vuori kieltäytyy hallituksesta ja että SAK:n työvaliokunta on tämän kieltäytymisen siunannut vaikka juuri siltä taholta on vaadittu rauhan aikaansaamista. On vaadittu, että hallituksen tulee olla rauhan kannalla. Araneeko se sillä, että siitä otetaan Vuoren nimi pois. Omasta puolestani uskon hallituksen olevan rauhan kannalla. Siitä ovat todistuksena pääministerin ja ulkoministerin nimet. Puhuja kannatti valmistavan valiokunnan ehdotusta.

Kuittinen huomautti myös siitä, ettei hallitukseen ole saatu puolueemme voimasuhteiden mukaisista edustusta. Oli sitä mieltä, että

pitäisi yrittää saada toinen kulkulaitosministerin paikka puolueellemme.

Tanner: Hallituksen ja presidentin vaihtamisella oli tarkoituksena ^{vapauttaa meitä} ~~saada pois se~~ ^{suhte} sopimus, joka tehtiin Saksaan kanssa. Mutta siihen sisältyi myös muita vaatimuksia. Niihin kuului m.m. sodasta irtautuminen. Rauhan tekemistä ei kuitenkaan ole koväänisestä toivotettava. Ei saa antaa sellaista käsitystä, että meillä eletään paniikkimielialan vallassa. Rauhan asia on hoidettava kaikessa hiljaisuudessa. Siitä johtuu, ettei Hackzell sano ulos ohjelmaansa. Hän sanoo vain epämääräisesti olevansa marsalkan kannalla. Mitä tulee hallituksen kokoonpanoon niin tuokin siihen suurempaa tyytymättömyyttä kotona esiintyy. Ulkona voidaan siitä kyllä kovastikin poruta. Ruotsin sanomalehdet ovat ovat melunneet siitä jo viikon ajan. Siellä on kirjoitettu ~~meidän~~ omasta takaa ja on esiintynyt myös artikkeleita jotka ovat lähteneet täältä kotoa. Me emme saisi antaa ulkomaisen mielipiteen vaikuttaa asioidemme hoitamiseen. Suvereenisuuden ensimmäinen ehto on, että saamme hoitaa itse omat asiat. On sanottu, että hallitus on liian oikeistovärinen. Minun nähdäkseni se on eduksi. Antaa porvarien hoitaa rauhan asian. Jos se onnistuu, on siihen suuremmat mahdollisuudet tällä tavalla. Tältä kannalta katsellen ei ryhmämme voimanteiden mukainen edustuskaan ole niin tärkeä kuin on tahdottu uskotella. Mitä sitten tulee Vuoren tapaukseen, on siitä lausuttava ihmettely. SAK on sekaantunut politiikkaan niin voimakkaasti, ettei se voi vetäytyä poliittisesta vastuusta. Vuore on kääntynyt marsalkan puoleen ja pyytänyt häntä astumaan remmiin. Nyt Vuore itse kieltäytyy tulemasta mukaan. Se antaa huonon kuvan SAK:sta.

Voionmaa: Olen valmistavan valiokunnan ehdotuksen kannalla.

Hallituksen undistaminen on välttämätön rauhan aikaansaamista varten. Omasta puolestani luotan muodosteilla olevan hallituksen hyvään tahtoon tässä asiassa. Ei ole niin tärkeätä ketä hallituksen kärkimiesten takana on, eikä sekään onko meitä siellä viisi tai kuusi.

Neuvottelun päätyttyä tähän hyväksyttiin valmistavan valiokunnan ehdotus, jonka mukaan ryhmä antaa puolueemme jäsenille oikeuden osallistua hallitukseen, mutta heidän on tiedusteltava onko hallitus rauhan kannalla, joka on puolueemme jäsenten mukaan menemisen ehtona. Edelleen päätettiin saattaa ryhmämme käsitys sananvapauden laajentamisesta hallituksen muodostajan tietoon.

2 §.

Homa-anomus.

Ed. J. Raatikainen pyysi ryhmän suostumusta saada vapautusta eduskuntatyöstä viikon ajaksi siirtoväen evkuidun tavaran varastointiin ja omistajilleen palautukseen tutustumista varten.

Anomukseen suostuttiin.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Väinö Tanner
puheenjohtaja.

Jari Paakkari
sihteeri.

Pöytäkirja tarkastettu.

Teijo Rautala

Laura Kärnä

P ö y t ä k i r j a

Sosialidemokraattisen Eduskuntaryhmän valmistavan valiokunnan kokouksesta, joka pidettiin pankkivaliokunnan huoneessa eduskuntatalossa 11 p:nä elokuuta 1944. Kokous alkoi kello 11,20. Saapuvilla olivat: Bryggari, Erich, Kilpi, Kujala, Kulovaara, Kuusisto, Lehtokoski, Lonkainen, Pekkala, Reinikainen, Salmenoja, Syrjänen, Voionmaa ja Aattela. Puhetta johti Reinikainen ja pöytäkirjan kirjoitti Aattela.

1 §.

Pöytäkirjojen kirjoittamisesta maksettava palkkio.

Päätettiin, että ryhmäkokouksen ja valmistavan valiokunnan kokouksen pöytäkirjojen kirjoittamisesta maksetaan palkkiota 75 markkaa pöytäkirjalta.

2 §.

Valtiovarainvaliokunnan jäsenpaikat.

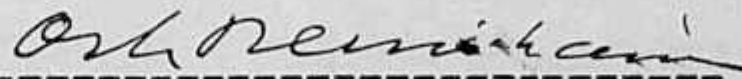
Päätettiin nimetä jäsenehdokkaaksi valtiovarainvaliokuntaan ryhmän jäsenen Hiltusen, joka on tullut nimetyksi valtio-neuvoston jäseneksi, tilalle ryhmän jäsen Salmenoja.

3 §.

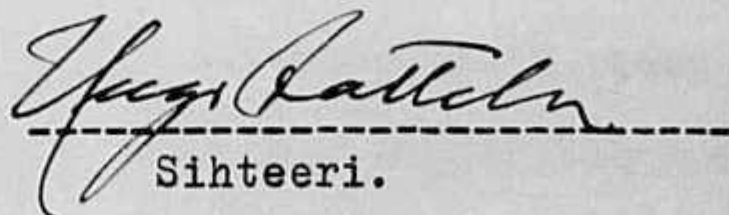
Puolustusasiainvaliokunnan varajäsenpaikat.

Päätettiin nimetä puolustusasiainvaliokunnan varajäsenehdokkaaksi Hiltusen tilalle ryhmän jäsen Paasonen.

V a k u u d e k s i :

Puheenjohtaja.

Sihteeri.

Pöytäkirja

Sosialidemokraattisen Eduskuntaryhmän kokouksesta, joka pidettiin ryhmähuoneessa eduskuntatalossa 24 p:nä elokuuta 1944.

Nimenhuudossa merkittiin poissaoleviksi: Andersson, G., Andersson, K., Hakkila, Halonen, Hiltunen, Kettunen, Kilpi, Koponen (sairas), Lehto, Lehtokoski, Raatikainen, J., Salovaara, Raunio, Simonen, Tuominen, Turkka, Turunen ja Welling. Puhetta johti Tanner ja pöytäkirjan kirjoitti Aattela.

1 §.

Ulkoasisianvaliokunnan jäsenpaikat.

Päätettiin nimetä ulkoasiainvaliokunnan jäsenehdokkaaksi Salmenojan, joka oli pyytänyt eroa valiokunnan jäsenyydestä, tilalle ryhmän puheenjohtaja Tanner.

2 §.

Aaltosen selostus.

Ministeri Aaltonen esitti ryhmälle tilanneselostuksen.

Puhuja huomautti aluksi, että hänellä ei ole paljoa kerrottavana. Kaikki se mitä hallituksessa on ulkopoliittisesti merkittävää tehty, on tapahtunut hallituksen ulkoasiainvaliokunnan piirissä. Presidentin vaihdoksesta on kulunut jo hiukan yli kolme viikkoa. Hallituksen vaihdos vei jonkin päivän. Uudelta pääministeriltä meni muutama päivä tutustuakseen asioihin. Ulkoasiainvaliokunta kokoontui vasta edellisen viikon perjantaina. Pääministeri on ollut keskusteluissa presidentin kanssa. Minuun on jäänyt se vaikutelma, että presidentti haluaa kiirehtiä hitaasti. Ratkaisevia toimenpiteitä ei vielä ole suoritettu, mutta eräitä perustavaa laatua olevia toimenpiteitä on suoritettu. Ei ole tyydytty vain omien mahdollisuuksien selvittämiseen, vaan hankittu selvitystä ulkoapäin siihen, millaisia mahdollisuuksia meillä on selviytyä sen jälkeen kun on päästy rauhan tilaan. Alkutoimenpiteet ovat mielestäni johtaneet myönteiseen tulokseen.

Huomiota herättävä tapahtuma oli marsalkka Keitel'in käynti maassamme. Heti hallituksen vaihdoksen tapahduttua tehtiin Saksan taholta tiedustelu voisiko presidentti ottaa vastaan Saksan hallituksen edustajan, jona mainittiin Keitel. Hän saapui viime torstaina, siis t.k:n 17 p:nä. Hän oli vain presidentin kanssa keskusteluissa. Hallituksen ulkoasiainvaliokunnalla

ei ole ollut asian kanssa mitään tekemistä, paitsi että eräissä vaiheissa valiokunnalle ilmoitettiin Keitel'in tulosta. Presidentti on ollut hyvin pidättäytyväinen keskustelujen suhteen, sillä hän on katsonut, että ne ovat olleet henkilökohtaisia. Presidentti ei ole selostanut, mitä Keitel on esittänyt ja mitä hän on Keitel'ille vastanut. Mikäli on saatu tietää, on Keitel ollut hyvin monisanainen ja hän on vakuuttanut, että Saksa ei vielä ole poissa pelistä. Presidentti oli selostanut Suomen asemaa. Näyttää siltä, että saksalaiset eivät ole presidentin lausumaan tyytyväisiä.

Tapahtumien vyöry näyttää kiihtyvän sen jälkeen kun Romania on solminut aselevon. Romanian tapahtumista on saatu eräitä tietoja, jotka tosin ovat epämääräisiä. Ulkoministeriöön on saapunut eräs tieto Neuvostoliiton ja Romanian välisistä keskusteluista ja Romanian esitetyistä ehdoista. Esitti erään kohdan tiedonannosta. Eilen on Romaniassa tapahtunut hallituksen vaihdos. Tapahtumat kiirehtivät myös meitä tekemään ratkaisumme ja asiassa tuskin enää viivytellään.

Selostuksen johdosta syntyi keskustelua.

Fagerholm: Aaltosella ei todellakaan ollut paljoa esitettävään. Presidentin vaihdoksesta on jo kolme viikkoa kulunut, mutta vielääkään ei ole otettu kosketusta Neuvostoliittoon. Pelkään, että keskustellaan liian kauan saksalaisten kanssa. Ehdotti, että ryhmä antaisi Aaltosen tehtäväksi, esittää tasavallan presidentille, että ryhmä odottaa, että hallitus ryhtyisi toimenpiteisiin rauhan tilan aikaansaamiseksi.

Kivisalo: Fagerholmin ehdotusta on harkittava. Oli saanut rintamalta kirjeitä, joissa oli puhuttu rauhan aikaansaamisesta.

Pekkala: Eräissä piireissä luotetaan rintamalla vallitsevaan taukoon. Siihen ei ole kuitenkaan luottamista. Kannatti Fagerholmin ehdotusta. Hallituksen on kiirehdittävä rauhan aikaansaamista.

Kääriäinen: Yhtyi Fagerholmin ja Pekkalan lausuntoihin. Pohjoissavolaiset ovat huolissaan pojistaan.

Reinikainen: Kun edustajat ovat kuulleet eversti Paasosen selostuksen ja kun tiedetään, että Romania on tehnyt aselevon ja kun myöskin kansan mieliala on tiedossamme, niin silloin on ryhdyttävä aktiiviseen toimintaan rauhan aikaansaamiseksi. Rauhan aikaansaaminen ei kuitenkaan ole yksinkertainen asia. Kannatti Fagerholmin ehdotusta.

Railo: Tässä kokouksessa ei ole tehtävä päätöstä. Ei minulla ole mitään sitä vastaan, että Aaltonen veisi presidentille sellaiset terveiset kuin Fagerholm on ehdottanut, mutta jos tänään tehdään täällä ryhmässä asiaa koskeva päätös, niin huomana sen jo tietää koko maailma.

Mansner: Yhtyi Railon lausuntoon. Luotti siihen, että hallituksessa tehdään kaikki mitä tehtävissä on rauhan aikaansaamiseksi, mutta hallituksen toimintaa ei ole vaikeutettava. Olisi siis vain tyydyttävä ryhmässä lausuttuihin mielipideilmaisuihin.

Pitkäsilta: Pani tyydytyksellä merkille Aaltosen selostuksen. Sanoi totuttautuneensa siihen ajatukseen, että ryhmä ei saa mitään tietoja ennenkuin hallitus on päässyt todelliseen tulokseen. Lausunnosta ilmeni sellainen epäilyttävä seikka, että presidentin kannasta ei ole tietoa. Keitel'in käyntiä on seurattu silmä kovana, sillä häntä on pidetty pahanilman lintuna. Uskoi ettei presidentti enää luota saksalaisten voittoon. Ei pitänyt tahdittomuutena sitä, vaikka ryhmä hyväksyisikin Fagerholmin ehdotuksen, jota puhuja kannatti.

Voionmaa: On tarpeellista, että pidetään omaksumastamme linjasta kiinni. Olen käsittänyt Fagerholmin ehdotuksen niin, että sen mukaan olisi Aaltosen hallituksen ulkoasiainvaliokunnan istunnossa saatettava ryhmän kanta presidentin tietoon. Saksa on kärsinyt romahduksen ja sillä on ollut Ranskassa suuria menetyksiä.

Wirtanen: En tahdo epäillä etteikö hallitus toimisi rauhan hyväksi. Eräillä tahoilla ehkä lasketaan siihenkin tapaan, että Saksa romahtaa ja että Suomi pääsee rauhaan ilman konfliktia Saksan kanssa. Saksa voi kuitenkin vielä kestää jonkin aikaa, esim. kolme kuukautta. Tänä aikana voi meille käydä huonosti. Kannatti Fagerholmin ehdotusta.

Mansner: Kiinnitti huomiota valtion tiedotustoimintaan. Mainitsi, että Keitel'in vierailusta sallittiin kertoa vasta useita päiviä sen jälkeen kun ulkomaiden radioissa ja lehdissä oli asiasta kerrottu.

Linna: Yhtyi Railon lausuntoon. Mainitsi Vällärin ja S. Winterin lähettämästä kirjeestä, jossa annetaan vääristeltä kuva tapahtumien kulusta. Kun näin on, ei voida tehdä virallista päätöstä tällä kertaa. Pelkään, että jos päätös tehdään, niin sitä selostetaan väärin.

Sillanpää: Aaltosen selostus oli hyvä. Kävi selville, että

rauhan aikaansaamista valmistellaan. Tämä käy hitaasti. On ehkä harkitsemattomasti ajateltu, että ryhmän kanta olisi esitettävä suoraan presidentille. Ryhmän kantahan on tiedossa.

Voionmaa: Aaltosen selostus oli rauhoittava. En ymmärrä mitään vaaraa siitä olisi, vaikka nyt tehtäisiinkin sen suuntainen päätös kuin Fagerholm ehdotti. Mitä vaaraa voi olla rauhan kannalla olemisesta?

Fagerholm: Ehdotin käännettäväksi presidentin puoleen sen vuoksi, että hän hoitaa maan ulkopolitiikkaa.

Keskustelun päätyttyä puheenjohtaja totesi, että saapuvilla ollut hallituksen jäsen on käydyssä keskustelun perusteella saanut tietoonsa ryhmän kannankäsiteltävänä olleesta asiasta.

3 §.

Eräs lomauttamisasia.

Ryhmän jäsen P y y kiinnitti kokouksessa saapuvilla olleen hallituksen jäsenen huomiota siihen, että evakuoitujen perheiden sotapalveluksessa oleville huoltajille annettaisiin sotapalveluksesta lomaa taloudellisten asioiden järjestelyä varten. Toivoi, että ministeri Aaltonen sopivassa yhteydessä saattaisi tämän asian puolustusvoimain johdon tietoon.

V a k u u d e k s i :

Vilho Tanner
Puheenjohtaja.

J. A. Aattela
Sihteeri.

T a r k i s t e t t u :

P. A. Mäkelä *Valp. K. Kallio*

P ö y t ä k i r j a

Sosialidemokraattisen Eduskuntaryhmän valmistavan valiokunnan kokouksesta, joka pidettiin pankkivaliokunnan huoneessa eduskuntatalossa 29 p:nä elokuuta 1944. Kokous alkoi kello 16. Saapuvilla olivat: Bryggari, Kilpi, Kulovaara, Lepistö, Lonkainen, Reinikainen, Salmenoja, Syrjänen, Tanner ja Aattela sekä ministerit Hiltunen ja Salovaa-ra. Puhetta johti Tanner ja pöytäkirjan kirjoitti Aattela.

1 §.

Viran tai toimen haltijain saamatta jääneen loman korvaus.

Otettiin käsiteltäväksi ryhmän suhtautuminen hallituksen esitykseen valtion viran tai toimen haltijain saamatta jääneen loman korvaamisesta.

Tanner: Selosti valtiovarainvaliokunnan asianomaisen jaoston kantaa. Jaoston enemmistö oli asettunut sille kannalle, että viran tai toimen haltijoille olisi, vastoin hallituksen esitystä, myönnettävä täysi korvaus saamatta jääneestä lomasta. Valtiovarainvaliokunnan meikäläisen valiokuntaryhmän enemmistö taas on asettunut sille kannalle, että hallituksen esitys olisi muuten hyväksyttävä, paitsi että esityksessä oleva 3.000 markan korvausraja poistettaisiin.

Huomautti, että kun asia hänen ministerinä ollessaan oli ollut hallituksessa esillä, oli hän ollut puolen korvauksen kannalla, mutta ei ollut pitänyt korvausrajaa tarpeellisena. Asia kaatui silloin koska pääministeri oli ollut vastaan.

Hiltunen: Kuten puheenjohtaja mainitsi kaatui tämä asia aikaisemmin hallituksessa. Virkamiesten taholta kävi lähetystö anomassa asian uudelleen esille ottamista. Sanoi olleensa ensin vastaan asian uudelleen esille ottamista, mutta kun oli keskustellut pääministerin kanssa ja saanut tämän, tosin epäröimisen jälkeen, myöntämään siihen, että asia voitaisiin ottaa uudelleen esille, jos kyseen ei tule täyden korvauksen myöntäminen saamatta jääneestä lomasta, oli esitys annettu, mutta siinä oli asetuttava puolen lomakorvauksen kannalle, koska esitys ei muuten olisi tullut hallituksessa hyväksytyksi. Ja tässäkin muodossa vastusti sen hyväksymistä viisi hallituksen jäsentä.

Bryggari: Esityksen hyväksymistä ei vaaranneta, vaikka 3.000

markan raja poistetaankin.

Aattela: Oli sitä mieltä, että saamatta jääneestä lomasta olisi myönnettävä täysi korvaus.

Kuusisto: Olisi outoa jos hallituksen esitystä ylitettäisiin yli 100 %:lla, mitä jaoston ehdotuksen hyväksyminen merkitsee. Tämä on uuden finanssiministerin ensimmäinen esitys eikä tätä pitäisi siten kohdella.

Lonkainen: Jos mennään täyden korvauksen kannalle, vaarannetaan esityksen läpimeno.

Lepistö: Jos esityksen menopuolta paisutetaan, huononnetaan virkamiesten asiaa, koska esityksen hyväksytyksi tulo vaarautuu. Täyden lomakorvauksen myöntäminen sitä paitsi heikentää virkamiesten osallistumista talkootöihin.

Keskustelun päätyttyä toimitetussa äänestyksessä todettiin, että yksi jäsen oli hallituksen esityksen kannalla, yksi jäsen jaoston esityksen kannalla ja kaikki muut valtiovarainvaliokunnan sosialidemokraattisen valiokuntaryhmän kannalla.

2 §.

Martti Peltosen suoritettavat jäsenmaksut.

Ryhmän taloudenhoitaja Kuusisto ilmoitti, että ryhmän jäsen Martti Peltonen ei ole kolmeen kuukauteen maksanut jäsenveroaan ryhmälle. Viittasi ryhmän sääntöihin, joiden mukaan jäsen, joka on jättänyt jäsenmaksunsa suorittamatta kolmen kuukauden ajalta, katsotaan ryhmästä erotetuksi.

Päätettiin, että ellei Martti Peltonen suorita rastissa olevia jäsenmaksujaan ryhmän taloudenhoitajalle syyskuun 5 päivään mennessä katsotaan hänet erotetuksi ryhmän jäsenyydestä.

3 §.

Tervehdyskirje Kuposelle.

Päätettiin, että ryhmän toinen sihteeri Lonkainen lähettää ryhmän puolesta ryhmän jäsenelle A. Kuposelle, joka on ollut pitkän aikaa sairaana, tervehdyskirjelmän.

V a k u u d e k s i :

Vainio Tamm

puheenjohtaja.

Luigi Kallio
sihteeri.

P ö y t ä k i r j a

Sosialidemokraattisen Eduskuntaryhmän kokouksesta, joka pidettiin ryhmähuoneessa eduskuntatalossa 29 p:nä elokuuta 1944. Kokous alkoi kello 16,40. Nimenhuudossa merkittiin poissaoleviksi: Aarniokoski, Andersson, K., Hakila, Koponen (sairas), Kämäräinen, Lehto, Lehtokoski (sairas), Mustasilta, Paasonen, Pekkala, Peltonen, M., Raatikainen, J., Railo, Raunio, Turkia, Valta, Welling ja Voionmaa. Puhetta johti Tanner ja pöytäkirjan kirjoitti Aattela.

1 §.

Viran tai toimenhaltijain lomakorvaus.

Otettiin käsiteltäväksi ryhmän suhtautuminen hallituksen esitykseen valtion viran tai toimen haltijain saamatta jääneen loman korvaamisesta.

Tanner: Selosti valtiovarainvaliokunnan asianomaisen jaoston kantaa. Jaoston enemmistö on asettunut sille kannalle, että viran tai toimen haltijoille olisi myönnettävä täysi korvaus saamatta jääneestä lomasta. Hallituksen esityksessä asetetaan puolen korvauksen myöntämisen kannalle. Valtiovarainvaliokunnan meikäläisen valiokuntaryhmän enemmistö on sillä kannalla, että hallituksen esitys olisi muuten hyväksyttävä, mutta esityksessä oleva 3.000 markan raja poistettava. Ryhmän valmistava valiokunta on asettunut valtiovarainvaliokunnan meikäläisen valiokuntaryhmän kannalle.

Andersson, G.: Hallituksen esityksen perustelut ovat hyvät, mutta lopputulos ei ole tyydyttävä. On kysymyksessä virkamiehille annettavasta korvauksesta sen johdosta, että he eivät ole saaneet kaikkea heille tulevaa lomaa. Kaikki eivät ole saaneet lomaa ollenkaan. Tämän saamatta jääneen loman korvaaminen on virkamiehille oikeusasia. Yksityisen työsopimussuhteen perusteella valtion palveluksessa oleva saa täyden korvauksen saamatta jääneestä lomastaan, mutta virkamies ei sitä saa. Oikeus- ja kohtuusnäkökohdat vaativat, että virkamiehille on annettava täysi korvaus saamatta jääneestä lomasta. Ehdotti, että ryhmä kannattaisi täyden korvauksen myöntämistä virkamiehille saamatta jääneistä lomista.

Peltonen, O.: Oli täyden korvauksen myöntämisen kannalla. Valtion viran tai toimen haltijat eivät ole neljän vuoden aikana saaneet täysiä lomia. Antoi tunnustusta Hiltuselle siitä, että hän oli saanut tämän esityksen eduskuntaan. Viittasi ryhmän aikaisempaan

myönteiseen suhtautumiseen viran tai toimen haltijoita koske-
vissa asioissa. Kannatti Anderssonin ehdotusta.

Kulovaara: SAK on saamatta jääneiden lomien täysimääräi-
senä korvaamisen kannalla. Ryhmän on oltava SAK:n kannalla täl-
laisissa asioissa. Tämä kannanotto on johdonmukainen ja oikea.

Aattela: Yhtyi Anderssonin ja Peltosen lausuntoihin. Tä-
mä on, kuten Andersson lausui, viran tai toimen haltijoille oi-
keuskysymys. Kansanvaltainen valtio ei saa kohdella viran tai
toimen haltijoitaan yliolkaisesti. On tietysti hyvä, että nyt
luvataan antaa saamatta jääneen loman toisesta puolesta korvaus,
mutta tällainen puolittaminen ei ole oikea menettely. Huomaut-
ti miten monet viran tai toimen haltijat, m.m. rautatieläiset,
ovat viime vuosina joutuneet ponnistamaan ylen määrin voimiaan
suorituutukseen suuresti lisääntyneistä tehtävistään. Kannatti
Anderssonin ehdotusta.

Rantala: Ei ole miellyttävää repiä hallituksen esitystä.
On monenlaisia virkamiehiä: toiset tekevät vain viiden ja puolen
tunnin pituisia työpäiviä. Yhtyi v.v. ehdotukseen.

Kuusisto: Ei olisi paikallaan, että hallituksen esitystä
lisättäisiin enemmän kuin toisella puolella. Huomautti odotetta-
vissa olevista valtiolle koituvista suurista menoista. Tästä
asiasta ei pidä tehdä suurta poliittista riitaa. Esityksessä ole-
va 3.000 markan raja voidaan kyllä poistaa.

Hiltunen: Viran tai toimen haltijain lomakorvausasia oli
jo edellisen hallituksen aikana käsiteltävänä, mutta kaatui sil-
loin. Olisin voinut ottaa SAK:n kannan, mutta se olisi johtanut
asian nurin menemiseen. Hallituksenkin esityksen hyväksyminen mer-
kitsee oikeuden tekemistä viran tai toimen haltijoille. On parem-
pi ottaa tämäkin korvaus kuin ei mitään. Sanoi ettei vastusta
3.000 markan rajan poistamista, mutta ei sanonut voivansa hyväk-
syä täyden korvauksen suorittamista.

Fagerholm: Yhtyi Hiltusen lausuntoon. Jos eduskunnassa
joka kerta muutetaan hallituksen esityksiä, johtaa se siihen, et-
tä hallitus varoo tämänluontoisten esitysten antamista. Asiat
kaatuvat jo hallituksessa. Nyt voitaisiin tyytyä siihen, mitä
v.v. ehdottaa.

Kääriäinen: Huomautti, että pienviljelijät eivät saa mi-
tään korvausta mm. hallan tai raesateiden aiheuttamista vahin-
goista. Oli v.v. kannalla.

Jokinen, K.: Valtion pitäisi olla mallityönantaja. Sosiali-
demokraattinen ryhmä on aikaisemmin ollut sillä kannalla, että
saamatta jääneestä lomasta on annettava täysi korvaus. SAK on sa-
malla kannalla. Ryhmän ei pitäisi luopua aikaisemmalta kannaltaan.
Virkamiehiä tarvitaan tulevaisuudessakin. On kysymys ryhmänkin
edusta. Kannatti Anderssonin ehdotusta.

Keskustelun päättyttyä toimitetussa äänestyksessä kannatti
38 ryhmän jäsentä v.v. ehdotusta ja 22 jäsentä Anderssonin ehdo-
tusta, joten v.v. ehdotus tuli hyväksytyksi.

2 §.

Martti Peltosen jäsenmaksut.

Puheenjohtaja ilmoitti, että ryhmän jäsen Martti Peltonen
ei ole kolmeen kuukauteen maksanut jäsenveroaan ryhmälle. Viittasi
ryhmän sääntöihin, joiden mukaan jäsen, joka on jättänyt jäsen-
maksunsa kolmen kuukauden ajalta maksamatta, katsotaan ryhmästä
erotetuksi.

Valmistava valiokunta ehdottaa, että ellei Martti Peltonen
suorita rästissä olevia jäsenmaksujaan syyskuun 5 päivään mennessä,
katsotaan hänet ryhmästä erotetuksi.

V a k u u d e k s i :

Väinö Ikonen

Puheenjohtaja.

Heikki Peltola

Sihteeri.

T a r k i s t e t t u :

Väinö Kivisalo

Samuli Tervo

Pöytäkirja

Sosialidemokraattisen Eduskuntaryhmän kokouksesta, joka pidettiin ryhmähuoneessa eduskuntatalossa 2 p:nä syyskuuta 1944. Kokous alkoi kello 19. Nimenhuudossa merkittiin poissaoleviksi: Andersson, G., Halonen, Karjalainen, Kekäläinen, Kettunen, Koponen (sairas), Kuusisto, Kämäräinen, Kääriäinen, Lehto, Mäkeläinen, Nokelainen, Paasonen, Peltonen, O., Tervo, Turkka, Welling ja Väisänen. Kokouksessa olivat myös saapuvilla ministerit Aaltonen, Aura ja Takki. Puhetta johti Tanner ja pöytäkirjan kirjoitti Aattela.

1 §.

Suhtautuminen hallituksen tiedonantoon.

Otettiin käsiteltäväksi ryhmän suhtautuminen hallituksen esittämään tiedonantoon.

Puheenjohtaja Tanner totesi, että hallituksen tiedonanto on nyt kuultu. Oli hauska kuulla, että hallitus ilmoittaa olevansa yksimielinen. Tämän jälkeen puhuja esitti Neuvostoliiton vastauksen, josta ilmeni, että Suomen on julkisesti selitettävä katkaisevansa suhteensa Saksaan ja että on vaadittava saksalaisten poistamaan joukkonsa Suomesta kahden viikon kuluessa ja viimeistään t.k:n 15 päivään mennessä. Elleivät saksalaiset ole siihen mennessä poistuneet maasta, on ne riisuttava aseista.

Puhuja mainitsi, että nyt on tilanne sikäli helpompi, että rauhan aikaamisen kannalla olijoita on nyt paljon enemmän aikaisemmin, jolloin rauhanasia oli esillä, että Saksa on nyt heikompi kuin vielä muutama kuukausi sitten, että länsivallat ovat nyt mukana keskusteltaessa rauhan aikaansaamisesta Neuvostoliiton kanssa ja että nyt ei vaadita ehdotonta antautumista. Vaarat ovat edelleenkin suuret. Ei sanonut luottavansa Neuvostoliittoon. Kun on irtauduttu Saksasta ollaan Neuvostoliiton armoilla. Neuvostoliiton vastauksen eräänä vaikeutta aiheuttavana kohtana puhuja mainitsi vaatimuksen saksalaisten joukkojen poistamisesta, tämän toteuttamista kun vaikeuttaa se, että määräaika on taaskin asetettu kovin lyhyeksi. Huomattava myös on, että saksalaisten poistuttua jää siltä osalta raja auki ja venäläiset joukot voivat tulla perässä, kuinka pitkälle, siitä ei tiedetä. Neuvostoliitto voi myös viivytellä aselevon solmimisesta. Meillä ei ole kuitenkaan muuta tehtävänä kuin hyväksyä hallituksen tiedonanto. Ehdotti valittavaksi kolme henkilöä, nim. ryhmän puheenjohtajat ja Voionmaa, valmistamaan ryhmän puolesta eduskunnassa annettavaa lausuntoa.

Hakkila: Vielä tänä iltana on asia saatava julkisuuteen ja Saksan lähettilään tietoon.

Jokinen, K.: Valitti sitä, että asia joudutaan nyt käsittelemään kovin kiireellisesti. Arvosteli hallituksen toimenpiteitä. Jo maaliskuussa tiedettiin, että Ruotsista saadaan viljaa, mutta siitä huolimatta peloitettiin kansaa sillä, että tulee nälkä, jos suhteet Saksaan katkaistaan. Väitti, että hallitus ajoi maaliskuussa rauhanpyrkimykset karille.

Kivisalo: Hyväksyi hallituksen toimenpiteet.

Keskustelun päätyttyä hyväksyttiin yksimielisesti hallituksen toimenpiteet.

Päätettiin asettaa kolmihenkinen toimikunta valmistamaan ryhmän puolesta eduskunnassa annettavaa lausuntoa. Toimikunnan jäseniksi valittiin ryhmän puheenjohtajat Tanner ja Reinikainen sekä ryhmän jäsen Voionmaa.

V a k u u d e k s i :

Väinö Tanner

Puheenjohtaja.

Heikki Aattela
Sihteeri.

T a r k i s t e t t u :

Kaisa Siikela

Kuusi Pääkkönen

P ö y t ä k i r j a

Sosialidemokraattisen Eduskuntaryhmän kokouksesta, joka pidettiin ryhmähuoneessa eduskuntatalossa 4 p:nä syyskuuta 1944. Kokous alkoi kello 21,55. Nimenhuudossa merkittiin poissaoleviksi: Aarniokoski, Andersson, G., Karjalainen, Koivulahti-Lehto, Koponen (sairas), Kuusisto, Kämäräinen, Kääriäinen, Lindqvist, Nokelainen, Paasonen, Pekkala, Salovaara ja Wenman. Kokouksessa olivat saapuvilla ministerit Aaltonen, Aura ja Takki. Puhetta johti Tanner ja pöytäkirjan kirjoitti Aattela.

1 §.

Suhtautuminen hallituksen tiedonantoon.

Otettiin käsiteltäväksi ryhmän suhtautuminen hallituksen esittämään tiedonantoon.

Puheenjohtaja Tanner: Hallituksella ei nyt ollut paljon uutta ilmoitettavanaan. Hallitus haluaa saada tietää nauttiiko se tässä vaiheessa eduskunnan luottamusta. Mitä Moskovaan lähetettävään valtuuskuntaan tulee, niin on sanottava, että taholtamme vaadittiin Voionmaan ottamista mukaan, mutta hän kieltäytyi jyrkästi lähtemästä Moskovaan. Mainittakoon vielä, että maalaisliitto vaati edustusta tässä valtuuskunnassa.

Voionmaa: Kun puheenjohtaja sanoi, että olisin kieltäytynyt lähtemästä Moskovaan ja kun tällainen ilmoitus on annettu myöskin hallituksen istunnossa, niin on minun kerrottava asian kulusta. Lauantaina ulkoministeri Enckell tiedusteli minulta ottaisinko valtuuskunnan jäsenyyden vastaan. Pyysin tällöin aikaa harkita asiaa ja tänään menin ilmoittamaan ulkoasiainministeriöön, että lähden kylä matkalle. Katsoin, että ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtajana velvollisuuteni oli ottaa tarjottu tehtävä vastaan. Tällöin minulle kuitenkin ilmoitettiin, että asia on järjestynyt toisin.

Aaltonen: Kertoi valtuuskunnan kokoonpanoneuvotteluista. On useissa eri yhteyksissä ajateltu, että Voionmaa määrättäisiin valtuuskunnan jäseneksi. Kun asia oli tänään hallituksen istunnossa esillä, niin tiedustelin mihin Voionmaan nimi oli tipahtanut ja tällöin sanottiin, että hän on kieltäytynyt lähtemästä Moskovaan. Tällöin emme katsoneet voivamme tehdä muuta kuin tyytyä valtuuskunnan esitettyyn kokoonpanoon.

Bryggari: On huonosti hoidettu tämä asia, kun meikäläistä miestä ei ole saatu mahtumaan valtuuskunnan jäseneksi. Surimmalla ryhmällä pitäisi olla edustajansa tässä valtuuskunnassa, joka menee neuvottelemaan välirauhasta.

Kivisalo: Kun valtuuskunta ei vielä ole lähtenyt matkalle, niin eikö Voionmaa voisi vieläkin tulla määrätyksi sen jäseneksi?

Hiltunen: Kun eilen oli hallituksessa delegation kokoonpanosta kysymys, niin Voionmaan nimi mainittiin matkallelähtijäin nimien yhteydessä. Kalliokoski vaati Kukkonen mukaan ottamista. Kun asia oli tänään esillä hallituksessa, niin ilmoitettiin, että Voionmaa on kieltäytynyt lähtemästä matkalle.

Wirtanen: Kosketteli valtuuskunnan kokoonpanoa. Siihen ei pitäisi nimetä jäseniä puolueettain. Tärkeätä kuitenkin olisi, että ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja olisi valtuuskunnassa mukana. Valtuuskunnassa pitäisi olla joku muukin kuin marsalkan ehdokas.

Tanner: Ainakin ensi vaiheessa on kysymys väaasiassa aselevosta, joten valtuuskunnan kokoonpanoon ei ehkä ole kiinnitettävä niin suurta huomiota kuin siihen olisi kiinnitettävä siinä tapauksessa, että valtuuskunnan olisi neuvoteltava lopullisista rauhan-ehdoista. On valitettavaa, että Voionmaa on jäänyt pois, mutta hän on itse osaltaan siihen syypää, sillä hän on antanut vältteleviä vastauksia.

Voionmaa: Valitti sitä, että tuli antaneeksi Tannerille, kun tämä oli häneltä asiaa tiedustellut, kieltävän vastauksen. Kun tulin ajatelleeksi, että minun pitäisi ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtajana lähteä matkalle, päätin suostua ottamaan vastaan valtuuskunnan jäsenyyden. Annetaan nyt kuitenkin asian olla niinkuin se on.

Keskustelun päätyttyä päätettiin ensin yksimielisesti kannattaa yksinkertaiseen päiväjärjestykseen siirtymistä.

Delegation kokoonpanoon ei katsottu tässä vaiheessa tarpeelliseksi puuttua.

Päätettiin vielä, että ryhmän kannanilmaisun valmistavat ryhmän molemmat puheenjohtajat ja Voionmaa yhdessä.

V a k u u d e k s i :

Väinö Tanner
Puheenjohtaja.

Yrjö Järvelin
Sihteeri.

T a r k i s t e t t u :

J. J. J. J.

J. J. J. J.

P ö y t ä k i r j a

Sosialidemokraattisen Eduskuntaryhmän kokouksesta, joka pidettiin ryhmähuoneessa eduskuntatalossa 15 p:nä syyskuuta 1944. Kokous alkoi kello 14,30. Nimenhuudossa merkittiin poissaoleviksi: Aarniokoski, Karjalainen, Kekäläinen, Kettunen, Koponen (sairas), Kuusela, Lehtokoski, Lepistö, Lindqvist, Nokelainen, Salmela-Järvinen, Sillanpää, Welling, Wenman ja Väisänen. Puhetta johti Tanner ja pöytäkirjan kirjoitti Aattela.

1 §.

Tannerin selostus ja pääministerikysymys.

Ryhmän puheenjohtaja Tanner esitti selostuksen tämän hetken tilanteesta.

Puhuja huomautti aluksi, että tämä päivä on ollut kriisipäivä. On sattunut meille kriittillisiä tapahtumia. Pääministeri Hackzell sairastui vakavasti eilen kello 19 ajoissa, saaden halvauksen ja menettäen tajuntansa. Tämä oli kohtalokas sairastuminen, sillä eilen oli Suomen Moskovassa olevalla delagatiolla ensimmäinen tapaaminen Neuvostoliiton edustajien kanssa kello 23 aikaan. Pääministerin sairastumisesta huolimatta kohtausta ei peruutettu. Suomalaisille oli esitetty Neuvostoliiton välirauhan ehdot kaikkine liitteineen. Suomalaiset pyysivät lykkäystä asian käsittelylle. Venäläiset olivat nurisseet tämän johdosta, mutta olivat kuitenkin pyyntöön suostuneet, huomauttaen, että suomalaisten on pian määrättävä suhtautumisensa esitettyihin ehtoihin. Tilaisuudessa oli suomalaisilta tiedusteltu kuinka paljon saksalaisia on poistunut Suomesta. Onko poistunut 50 prosenttia? Tähän oli suomalaisten taholta vastattu, että tuskin on. Tämän kuultuaan olivat venäläiset sanoneet, että se on paha asia ja se voi merkitä seurauksia.

Tämän jälkeen puhuja totesi, että Suomi on nyt sotatilassa saksalaisia vastaan. Viittasi Suursaaren tapahtumiin. Saksalaiset hyökkäsivät Suursaareen ja menettivät hyökkäyksessään 12 laivaa. Suurkylässä olleet saksalaiset ovat antautuneet, mutta Pohjois-Korhialla on vielä ollut taisteluja. Suomen ja Saksan välillä on siis faktillinen sotatila, mutta epäselvyyttä on siitä onko asianlaita sama juridisesti. Kuvaavana piirteenä asioihin suhtautumisesta mainitsi puhuja, että Salmialakin oli pitänyt saksalaisten menettelyä siivottomana. Porissa miinoittivat saksalaiset lentokentän. Ylipäällikkö on käskenyt poistamaan miinoitukset, mutta eräitä räjähdysmi-

on siellä tapahtunut. Mitä maan pohjoisosaan tulee, niin siitä on mainittava, että Oulu on suomalaisilla, mutta Kemissä on sak-salaisia, jotka vetäytyvät pohjoista kohti.

Puhuja totesi, että nyt on neuvoteltava suoritettavista toimenpiteistä. Hallitus katsoo olevansa toimintakyvytön ja pi-tää pääministerin saamista hallitukselle välttämättömänä. Sosia-lidemokraattien käsitys on se, että tässä vaiheessa pitäisi sel-viytyä mahdollisimman vähäisillä toimenpiteillä. Hallitusasioi-den hoito voisi käydä päinsä samaan tapaan kuin se on viime päi-vinä tapahtunut von Bornin toimiessa pääministerin tehtävissä. Valtuuskunnan puheenjohtajaksi esitimme ryhmien edustajien väli- sessä neuvottelussa Waldenia. Toisten ryhmien puheenjohtajat oli- vat uuden pääministerin asettamisen kannalla. Valtuuskunnan puheen- johtajaksi ei Waldenia voitane asettaa, koska hän on tästä tehtä- västä jyrkästi kieltäytynyt.

Jatkettaessa neuvotteluja toisten ryhmien puheenjohtajien kanssa ja kun meikäläiset olivat välillä neuvotelleet keskenään, esitettiin taholtamme aikaisemminkin pääministeriehdokkaanamme mai- nittua Rydmania pääministeriksi. Ruotsalaisen ryhmän edustajat oli- vat taipuvaisia hyväksymään Rydmanin, mutta toisten porvarillis- ten ryhmien edustajat olivat Urho Castrénin kannalla.

Ehdotti lopuksi ryhmän päätettäväksi, että ryhmä mieluummin näkisi, että uutta pääministeriä ei asetettaisi, mutta että jos uusi pääministeri päätetään asettaa, niin ryhmä suosittelee Ryd- mania, mutta että ryhmä ei halua esittää huomautuksia myöskään Urho Castrénin ehdokkuutta vastaan.

Asian johdosta syntyi keskustelua.

Kilpi: Ehdotti, että ryhmä kannattaisi Wuoren asettamista pääministeriksi.

Railo: Onko syytä keskustella Wuoren ehdokkuudesta, kun hän on kieltäytynyt menemästä hallitukseen?

Tanner: Katsoi, ettei Wuoren ehdokkuuteen voida suhtautua niin jyrkästi kuin Railo, sillä jos ryhmä tahtoo, että Wuori ottai- si pääministerin tehtävän vastaan, niin hän suostunee tähän.

Lindman: Oli Tannerin pääministeriksi asettamisen kannalla.

Kuittinen: Yhtyi Lindmanin lausuntoon.

Hakkila: Ei näin suuri ryhmä voi panna omaa miestänsä pää- ministeriksi valmiiseen hallitukseen. Pääministerin olisi saatava katsoa millaisen kokoonpanon hänen hallituksensa saa. Castrén kyllä

voisi nyt tulla pääministeriksi.

Kivisalo: Kun valtuuskunta on nyt vajalukuinen, niin eikö Voionmaata voitaisi lähettää Moskovaan?

Pekkala: Kannatti Kilven ehdotusta. Mitä Castréniin tulee, niin hänestä on sanottava, että hän on hyvin hyvä mies.

Wirtanen: Pääministerin vaihdoksella on nyt suuri merkitys, varsinkin jos joudutaan käymään sotaa Saksaa vastaan. Pääministerik- si olisi saatava selväkantainen ja vastuuntuntoinen henkilö. Tätä silmällä pitäen Rydman ei ole oikein sopiva pääministeriksi. Hil- lilä olisi ehkä parempi. Meikäläisten olisi harkittava voidaanko ottaa entistä suurempi vastuu kannettavaksi.

Voionmaa: Olisin kyllä Wuoren kannalla, mutta toisessa yhtey- dessä. Venäläiset ovat jo esittäneet ehtonsa, joten asian tähän puoleen ei vaikuta yhtään se kuka tulee pääministeriksi. Oli Cast- rénin kannalla. Hänellä on edistysmielisiä traditioita. Mitä dele- gation puheenjohtajaan tulee, niin sen määrääminen on hallituksen asia.

Syrjänen: Olen jo aikaisemminkin ollut sillä kannalla, että näissä oloissa ei meikäläistä miestä olisi asetettava pääministe- riksi. Rauha tulee olemaan huono. Hyväksyi pääministeriehdokkaaksi kummatkin tässä kokouksessa mainitut Castrénin ja Rydmanin.

Keskustelun päätyttyä hyväksyttiin kaikilla äänillä kuutta ääntä vastaan puheenjohtajan ehdotus, että ryhmä näkee mieluummin, että uutta pääministeriä ei aseteta, mutta että jos uusi pääminis- teri päätetään asettaa, niin ryhmä suosittelee Rydmania, mutta että ryhmä ei halua esittää huomautuksia myöskään Urho Castrénin ehdok- kuutta vastaan.

V a k u u d e k s i :

Väinö Tanner
Puheenjohtaja.

Urho Castrén
Sihteeri.

T a r k i s t e t t u :

Rino Malkamäki

Edmund Hoivolahti-lehti.

Pöytäkirja

Sosialidemokraattisen Eduskuntaryhmän kokouksesta, joka pidettiin ryhmähuoneessa eduskuntatalossa 18 p:nä syyskuuta 1944. Kokous alkoi kello 21. Nimenhuudossa merkittiin poissaolleiksi: Andersson, G., Erich, Eskola, Fagerholm, Kekäläinen, Kettunen, Kilpi, Koivulahti-Lehto, Koponen (sairas), Kulovaara, Kuusisto, Lehtokoski, Lindqvist, Lonkainen, Mustasilta, Paasonen, Pekkala, Peltonen, M., Peltonen, O., Pitkäsilta, Salovaara, Sinisalo, Tanner, Tuominen, Welling, Wirtanen ja Väisänen. Kokouksessa olivat saapuvilla ministerit Aura ja Takki. Puhetta johti Reinikainen ja pöytäkirjan kirjoitti Aattela.

1 §.

Suhtautuminen Neuvostoliiton esittämiin välirauhan ehtoihin.

Otettiin käsiteltäväksi ryhmän suhtautuminen Neuvostoliiton esittämiin välirauhan ehtoihin.

Syrjänen: Ryhmällä ei ole muuta mahdollisuutta kuin kannattaa välirauhaehtojen hyväksymistä, niin raskaat kuin ne ovatkin.

Lepistö: Yhtyi edelliseen puhujaan. Toivottavasti aika välirauhasta yleiseen rauhaan on lyhyt.

Kuittinen: Ehdot on hyväksyttävä. Ryhmän olisi kuitenkin oltava ministeri Enckelí'in esittämien muutosten kannalla.

Lindman: Yhtyi edellisiin lausuntoihin. On otettava huomioon tämän välirauhan seuraukset.

Hakkila: Selosti minkä vuoksi asian käsittelyllä on kiire. Yhteyden saaminen sähköteitse Moskovaan vie aikaa noin 7 tuntia.

Keskustelun päättyttyä päätettiin yksimielisesti kannattaa välirauhan ehtojen hyväksymistä, vaikka ne ovatkin hyvin raskaat.

V a k u u d e k s i :

Reinikainen
Puheenjohtaja.

Aattela
Sihteeri.

T a r k i s t e t t u :

Antti Lindström

Karl Mannan

Pöytäkirja

Sosialidemokraattisen Eduskuntaryhmän kokouksesta, joka pidettiin ryhmähuoneessa eduskuntatalossa 20 p:nä syyskuuta 1944. Kokous alkoi kello 16. Nimenhuudossa merkittiin poissaoleviksi: Aarniokoski, Hiltunen, Koivulahti-Lehto, Koponen (sairas), Kuittinen, Kujala, Lehtokoski (sairas), Malkamäki, Mansner, Mustasilta, Nokelainen, Nurminen, Raatikainen, J., Railo, Salovaara, Tuominen, Welling ja Väisänen. Puhetta johti Tanner ja pöytäkirjan kirjoitti Aattela.

1 §.

Hallituksen valtuudet.

Puheenjohtaja Tanner ilmoitti, että ryhmä on kutsuttu koolle, koska hallitus haluaa saada tarpeelliset valtuudet hoitaakseen rauhan teosta johtuvat toimenpiteet. On siis kysymys eräänlaisen valtalain hyväksymisestä.

Tämän jälkeen puheenjohtaja luki hallituksen esityksen perustelut, lakitekstin ja esitykseen liittyvän pöytäkirjan. Pöytäkirja oli seuraavan sisältöinen:

"että eduskunta hyväksyisi välirauhasopimuksen."

Lakiteksti kuului:

"Mainitun säännöksen soveltamista tarvittavat säännökset annetaan asetuksella."

Puheenjohtaja mainitsi, että hän oli kuvitellut annettavaksi lain, jossa olisi määritelty mitä kaikkea esitykseen sisältyy. Mahdollisesti asia voi mennä tämänkin lain perusteella.

Asian johdosta syntyi keskustelua.

Erich: Esitys on täydellinen avoin valtakirja. Eikö pitäisi olla yksityiskohtaisia tietoja, mitä kaikkea esitykseen sisältyy. Eikö asian käsittelyä voitaisi siirtää.

Peltonen, M.: Välirauhasopimus on hyväksyttävä, mutta maassa pitäisi olla hallitus, joka hoitaisi välirauhan toteuttamisesta johtuvat asiat.

Hakkila: Asialla on kiire. Esitys pitäisi saada ennen ensi lauantaita valmiiksi. Oli nähnyt erään sähkeen, joka puhui asian kiirehdimisen puolesta. Nyt on suurista valtuuksista kysymys, ehkä suuremmista mitä aikaisemmin olemme hallitukselle myöntäneet. Voi olla, että tarvitaan näinkin suuria valtuuksia, koska eduskunta tarvitsee kolme päivää saadakseen jonkin hallituksen lakiesityksen valmiiksi ja nyt vaaditaan nopeampia ratkaisuja.

Erich: En voi hyväksyä puolestani hallituksen esitystä, ellen saa lähempää selvyttä sen sisällöstä, siis siitä mihin sillä pyritään.

Voionmaa: Oli sitä mieltä, että tämän lain perusteella annettavat asetukset tulevat eduskunnankin hyväksyttäväksi, ja ellei eduskunta niitä hyväksy, lakkaavat ne olemasta voimassa.

Wirtanen: Kun on kysymys nopeista toimenpiteistä, joita välirauhasopimuksen toteuttaminen aiheuttaa, niin silloin tarvitaan valtuuksia. Voi olla hallitukselle etua, että eduskunnalla on kontrollivaltaa. Jos siis asetukset tulevat eduskunnan hyväksyttäväksi, niin silloinhan eduskunnalle olisi jonkinlainen kontrollivalta, vaikka tuskin tulisi kysymykseen se, että eduskunta kumoaisi jonkin tämän lain perusteella annetun asetuksen. Olisi toivottavaa, että hallitus antaisi yksityiskohtaisesti määritellyn esityksen asiasta, mutta tuskin ehditään niin menetellä.

Kivisalo: Eikö lain voimassaoloaika voitaisi esittää määraikaiseksi, kuten muittenkin poikkeuslakien laita on?

Hakkila: Ilmoitti, että eduskunnan istunto voidaan siirtää alkavaksi kello 19.

Peltonen, O.: Hallitukselle on annettava mahdollisuus hoitaa välirauhasopimuksesta johtuvat toimenpiteet. Esitys olisi hyväksyttävä.

Kulovaara: Hallituksella ei vielä ole selvyttä siitä, mitä välirauhasopimuksen perusteella on oikein tehtävä ja sen vuoksi se ei ole voinut antaa yksityiskohtaista esitystä. Esitys voidaan hyväksyä ilman muuta.

Peltonen, M.: Suon hallitukselle sen pyytämät valtuudet, mutta korostan vieläkin hallituksen uudistamisen välttämättömyyttä.

Asian käsittely keskeytettiin tähän.

Väinö Tanner

Puheenjohtaja.

Yrjö Rättälä

Sihteeri.

Tarkistettu:

Väinö Kivisalo.

Loak Penttala

Pöytäkirja

Sosialidemokraattisen Eduskuntaryhmän kokouksesta, joka pidettiin ryhmähuoneessa eduskuntatalossa 26 p:nä syyskuuta 1944. Kokous alkoi kello 15,45. Nimenhuudossa merkittiin poissaoleviksi: Andersson, K., Eskola, Hakkila, Halonen, Kilpi, Koponen (sairas), Kupari, Lepistö, Lonkainen, Paasonen, Pekkala, Raatikainen, J., Simonen, Tervo, Turku ja Väisänen. Kokouksessa olivat saapuvilla ministerit Takki ja Wuori. Puhetta johti Tanner ja pöytäkirjan kirjoitti Aattela.

1 §.

Selostus hallituksen vaihdoksesta.

Puheenjohtaja Tanner selosti tapahtunutta hallituksen vaihdosta, sekä ryhmän kantaa asiassa.

Puhuja mainitsi, että ryhmä oli ollut sillä kannalla, että jos asetetaan uuden pääministerin asettamisen kannalle, niin ryhmä suosittelee Rydmania pääministeriksi, mutta että ryhmä ei halua esittää huomautuksia myöskään Castrénin ehdokkuutta vastaan. Asian ratkaisu oli kuitenkin viivästynyt ja oli viivästyminen johtunut milloin presidentistä milloin eräiden porvarillisten ryhmien taholta. Syyskuun 20 päivänä painostettiin presidenttiä tavallista voimakkaammin ja ryhmien puheenjohtajat kutsuttiin presidentin puheille kello 24 aikana. Tässä tilaisuudessa todettiin, että hallituskysymyksessä voitiin tässä vaiheessa parhaiden ryhmittä Castrénin nimen ympärille. Seuraavana aamuna Castrén kääntyi Wuoren ja Fagerholmin puoleen tiedustelulla ottaisivatko he hallituksen jäsenyyden vastaan. Wuori ja Fagerholm kääntyivät tämän jälkeen ryhmän puheenjohtajan puoleen tiedustellen mitä mieltä ryhmä on heidän mahdollisesta hallitukseen menostaan. Puheenjohtajan ilmoitettua heille ryhmän kannan ja kun ei ollut aikaa ryhmän kokouksen pitämiseen, ottivat he vastaan hallituksen jäsenyyden. Ja niin hallituskysymys saatiin meidänkin taholtamme järjestykseen.

Puheenjohtajan selostus hyväksyttiin.

2 §.

Wuoren selostus.

Ministeri Wuori esitti ryhmälle selostuksen hallituksen erinäisistä toimenpiteistä.

Puhuja mainitsi aluksi, että uusi pääministeri on hieno mies ja juristi. Hänen pitäisi oppia olemaan hiukan häikäilemättömämpi ja vähemmän juristi. Hallituksen lähimpänä tehtävänä on välirauha-

sopimuksesta johtuvien toimenpiteiden suorittaminen. Kaikki hallituksen jäsenet ovat sitä mieltä, että välirauhasopimuksen ehdot on täytettävä. Eri asia on miten eri ministeriöissä voidaan suoriutua edessä olevista tehtävistä ja vaikeuksista. Huomautti ulkoministeriön täydentämisestä. Ulkoministeri Enckel omistautuu rauhasopimuksen täytäntöönpanoon.

Tämän jälkeen puhuja totesi, että hyvin nopeasti rauhasopimuksen tekemisestä venäläiset lähettivät tänne välirauhasopimuksessa edellytetyn valvontakomissionin, jonka puheenjohtajana on kenraalileiversti A. A. Zdanov ja hänen sijaisenaan toistaiseksi aikaisempi lähettiläs ~~Kerlof~~ ^Derlof. Valvontakomissioniin pitäisi kuulua myöskin brittiläisiä jäseniä, mutta niitä ei vielä ole saapunut. Komissionin toimintaa tulee lähinnä valvomaan Neuvostoliiton sotilasjohto. Jos joku laskee siihen, että brittiläiset jäsenet voisivat jotakin vaikuttaa hyväksemme valvontakomissiossa, niin tällainen luulo lienee vähemmän perusteltua.

Puhuja mainitsi, että tähän asti ovat järjestelyt vaatineet oman aikansa, joten ei vielä tiedetä missä hengessä venäläiset tulevat esiintymään, mutta kerrotaan heidän lausuneen, että he olivat iloisesti hämmästyneitä siitä ystävällisestä kohtelusta, jota heille on osoitettu. Mitä tämä merkitsee, ei vielä tiedetä. Pääasia on, että välirauhasopimukseen suhtaudutaan lojaalisti ja sen määräyksiä toteutetaan. Esimerkkinä hallituksen toimenpiteistä puhuja mainitsi, että heti kun hallitus oli saanut eduskunnalta pyytämänsä valtuudet, se oli ryhtynyt poliittisten vankien vapauttamiseen ja pro-hitleriläisten järjestöjen lakkauttamiseen. Suomi katkaisi suhteensa Japaniin vaikka tämä maa ei olekaan sodassa Neuvostoliiton kanssa. Venäläiset eivät painostaneet. Totesi, että on ilmennyt suuria vaikeuksia rauhasopimuksen toteuttamisessa. Eräissä elimissä on ilmennyt hankaustakin. Jo nyt voidaan nähdä, että eräistä välirauhasopimuksen kohdista voi syntyä ikäviä keskusteluja valvontakomission kanssa. Tällaisena kohtana puhuja mainitsi mm. toimenpiteet saksalaisia vastaan. Toivottavasti Suomen armeijan onnistuu toimia tehokkaasti saksalaisia vastaan, niin että riittävä määrä saataisiin internoiduksi. Toinen hallitukselle paljon huolta aiheuttava kohta on se, josta jo Moskovassa keskusteltiin, ja se on kysymys sotarikollisista. Ei ole tarkkaa selvyyttä siitä, mitä tätä koskevalla artiklalla tarkoitetaan. Suomalaisten taholta tehtiin esitys, että tutkiminen ja tuomitseminen tapahtuisi Suomen lakien mukaan, mutta tämä hyljättiin. Tämä artikla on aiheuttanut eräissä piireissä levotto-

muutta, mm. Itä-Karjalassa ja vankileireissä toimineiden upseerien keskuudessa. On seurannut vilkas liikehtiminen Ruotsiin. Kuinka paljon on Ruotsiin siirtynyt, ei tiedetä, mutta kun ottaa perheetkin huomioon, on puhuttava sadoista. Valitettavasti eräät upseerit ovat toimineet hyvin vilkkaasti tässä asiassa, niin että heidän toimintaansa on väestö päässyt seuraamaan ja asia voi tulla vastapuolen tietoon. Kun hallitus sai asiasta tiedon, niin liikehtiminen jyrkästi estettiin. On myös havaittu henkistä rappeutumista, mm. valtiollisen poliisin apulaispäällikkö on paennut maasta Ruotsiin. Tämä on aiheuttanut toimenpiteitä hallituksen taholta. Puhuja totesi, että hallituksen kaikkien käsivarsien pitäisi nyt toimia välirauhasopimuksen toteuttamiseksi. Tästä ollaan hallituksessa yksimielisiä.

Hallituksen sosialidemokraattiset jäsenet ovat johdonmukaisesti toimineet välirauhasopimuksen vilpittömän toteuttamisen puolesta. Välirauhasopimus aiheuttaa vaikeita tulkintakysymyksiä. Tällaisena puhuja mainitsi mm. kysymyksen ikl:n edustajien eduskunnassa olosta. Hallitus katsoi, että he ovat valitsijoittensa edustajia, joten heidän olisi sallittava jatkaa edustajatointaan. Toinen kysymys on Ajan Suunnan lakkauttaminen. Lehti jätettiin ilmestymään, mutta tuntuu siltä, että hallituksen on pakko lakkauttaa tämä lehti. Tämän tapaisia tulkintakysymyksiä tulee olemaan useita.

Kuljemme nyt kapeaa tietä. Toisella puolella on valvontakomissio ja välirauhasopimus ja toisella puolen meikäläisten lakien ja katsomusten aita. Valvontakomissio voi tulkita sopimusta paljon laueammin kuin hallitus.

Suoritetut toimenpiteet ovat jo vaikuttaneet ihmisten elämään. Mainitsi suurimpana tekijänä armeijan demobilisation, jota on viivytanyt Pohjolassa käytävä sota. Nyt jo kotiutetaan vuonna 1906 syntyneet ja sitä vanhemmat ikäluokat, samoin 1926 syntyneet. Tällä tavoin kotiutetaan 100.000 miestä. Puolustuslaitos lopettaa hankintansa. Tämä tulee vaikuttamaan metalliteollisuuteen, pukimoteollisuuteen sekä rakennus- ja linnoitustöihin, sekä myös työmarkkinoiden kehitykseen, josta on vielä vaikea esittää täsmällisiä numeroita.

Se, että maamme ulkomaankauppa on nyt vain Ruotsin kanssa käytävän kaupan varassa, merkitsee mm. suuria tuotannollisia vaikeuksia. Kivihiiltä on maassamme hyvin vähän, samoin voiteluaineita. Työmarkkinakysymys yhdessä luonnollisen radikalisoitumisen kanssa aiheuttaa sisäpoliittisia vaikeuksia. Työvelvollisuus on lakkautettu, mikä helpottaa työmarkkinoita. Toiselta puolen on kuitenkin sanottava, että

työvoiman ohjaaminen oikeisiin kohteisiin voi tämän jälkeen tuottaa viranomaisille vaikeuksia. Mainitsi vielä, että sosialiministeriössä suunnitellaan ylityö- y.m. poikkeusmääräysten kumoamista.

Pyö: Kannakselta on siirretty joukkoja pohjoiseen ja siirrettyjen joukossa on ollut kotiutettaviakin. Hallituksen pitäisi huolehtia siitä, että ennenkaikkea ne, joiden perheet on evakuoitu, tulisivat mahdollisimman pian kotiutetuksi. Tiedusteli lakkautetaanko sotilaskuukausipalkka heti kun kotiuttaminen on tapahtunut. Jos sotilaskuukausipalkka heti lakkautetaan, voi toimeentulo muodostua vaikeaksi, sillä työpaikka ei aina ole heti saatavissa.

Lumme: Tiedusteli onko hallitus ryhtynyt toimenpiteisiin suhteiden palauttamiseksi Yhdysvaltojen kanssa.

Kuittinen: Tiedusteli onko hallitus huolehtinut kotiutettavien pukuasiasta.

Kuittisen tiedusteluun vastattiin heti, että kotiutettavat saavat jalkineet ja takin ja housut.

Railo: Tiedusteli miten poliittisista syistä vangittuina olleiden asia järjestyy. Onko heille palautettava entiset kansalaisoikeutensa takaisin.

Kivisalo: Lausui tyytyväisyytensä selostuksen johdosta. Suomalaisen taholta ei saisi esiintyä minkäänlaista ärsytystä venäläisiä kohtaan. Esiintyminen Saksaa vastaan ei ole oikein hyvää. Kotiutettaville miehille pitäisi maksaa jonkinlainen lakkautuspalkka.

Tuominen: Tiedusteli onko hallituksella tietoa missä muodossa kommunistista toimintaa aletaan maassamme harjoittaa. Onko hallituksella jo ollut yhteyttä komissioniin. Kun työvelvollisuus nyt lakkautetaan, niin millä tavoin on ajateltu työhön sijoituksia suorittaa?

Jokinen, K.: Kansa maakunnassa tiedustelee miten on suojeluskuntien laita, eikö niitä lakkautetakaan. Miten hallitus tähän asiaan suhtautuu? Sanoi saaneensa tietää, että Pohjolassa ei käytäisikään oikein todellista sotaa saksalaisia vastaan. Maaseutu odottaa myös, että kun kuutoset aikanaan ajettiin pois eduskunnasta ja vangittiin, niin myöskin ikl:n edustajien olisi poistuttava eduskunnasta. Heillä on enemmän syntiäkin kuin kuutosilla. Myöskin ikl:n lehdet olisi lakkautettava. Hallituksen on kiinnitettävä huomiota maareformiin ja pidettävä huoli siitä, että maattomat rintamiehet saavat maata, jos sitä haluavat. Töiden järjestämisessä hallituksen on suoritettava radikaalisia toimenpiteitä. Huomautti, että ollaan sodassa Saksan kanssa, mutta radio ei ole oikein tätä huomannut.

Tanner: Oli outoa se kieli, mitä Jokinen käytti. Suomalaiselta taholta ei tarvitse osoittaa Neuvostoliitolle uusia meille esitettäviä vaatimuksia.

Raunio: Kotiseudullani on kiinnitetty huomiota kutomateollisuuden työoloihin. Polttoaineiden puuttumisen vuoksi työt lakkaavat. Tiedusteli onko kaikkien inkeriläisten poistuttava Suomesta.

Hiltunen: Täällä on tiedusteltu miten sotakuukausipalkan kanssa käy sen jälkeen kun kotiuttaminen on tapahtunut. Tämän johdosta on ilmoitettava, että kotiutettaville tullaan suorittamaan n.s. kotiuttamisrahaa, jota on noin 1,5 miljaardia markkaa. Vanhemmat ikäluokat tulevat saamaan huomattavan kotiuttamisrahan. Sotakuukausipalkkaa maksetaan sen kuukauden loppuun, jonka aikana kotiuttaminen tapahtuu. Harkittavana on ollut sotakuukausipalkan maksaminen joltakin ajalta kotiuttamisen jälkeenkin. Sitä ei kuitenkaan voitaisi maksaa kaikille, vaan ainoastaan sen tarpeessa oleville.

Tolonen: Oli tyytyväinen, että Wuori ja Fagerholm ovat tulleet hallituksen jäseniksi. Samoin oli tyytyväinen siihen, että rauhan sopimusta on ryhdytty toteuttamaan. Piti tärkeänä, että hallitus nyt saisi toiminnalleen tukea kaikilta tahoilta, myöskin ryhmämme jokaisen jäsenen taholta. Ajan Suunta olisi lakkautettava, mutta ei halunut vastata siihen kysymykseen olisiko ikl:n edustajien poistuttava eduskunnasta. Hallituksen on hoidettava työkysymystä niin, että suurta työttömyyttä ei pääse syntymään. Hallituksen on myös harkittava, että todelliseen omaisuuden luovutukseen käydään käsiksi.

Nokelainen: Tiedusteli milloin pääsevät palaamaan koteihinsa ne uuden rajan tällä puolella olevat asukkaat, jotka ovat evakuoituneet muualle. Heidän asuntonsa ovat mm. sotilaskäytössä, eivätkä he ole päässeet palaamaan koteihinsa.

Syrjänen: Oli tyytyväinen, että Wuori on tullut hallituksen jäseneksi. Hallitukselle asetetaan nyt paljon vaatimuksia. Jokaisella edustajalla on mahdollisuus selostaa valitsijoilleen asioita. Työtäläisyyksiksi voidaan järjestää myöskin kuntien toimesta. Kymiyhtiö ottaa kaikki entiset työläisensä takaisin työhön, samoin kunta. Hallituksessa olevien toimintaa on nyt tuettava.

Kääriäinen: Nykyiselle hallitukselle on annettava tunnustus. On saatu tietoja hallituksen toiminnasta. Asutustoimintaa on laajassa mittassa harjoitettava. Olisi tutustuttava venäläisiin oloihin, sillä: "ei niin paha, ettei siinä ole jotain hyvääkin" sanotaan. Olisi järjes-

tävä tutkimusretkikunta Venäjälle.

Peltonen, O.: Kaikki olemme tietoisia siitä, että työttömyyskysymys tulee tuottamaan vaikeuksia. Jokaisessa kunnassa on mahdollisuus järjestää töitä. Hallituksen on annettava työnantajille neuvo, että entiset työläiset olisi otettava työhön. Työpaikkoja ei pitäisi lopettaa, ellei niiden käynnissä pitäminen osoittaudu suorastaan mahdottomaksi. Varsinkin avaintoimintaa on saatava käyntiin. Huomautti siirtoväen työväentaloille sijoittamisesta. Työväentalot olisi saatava vapaiksi.

Wuori: Huomautti ensin, että hän sivuuttaa puheenvuorossaan sellaiset ryhmän jäsenten taholta esitetyt lausunnot, jotka sisälsivät hallitukselle esitettyjä toivomuksia. Huomautti Lumpeen tiedustelun johdosta, että hallitus on ryhtynyt toimenpiteisiin suhteiden aikaansaamiseksi Yhdysvaltojen kanssa. Selosti erinäisiä lainsäädännön kohtia ja huomautti, että meillä ei ole ollut esim. juutalaispykälää eikä erityisiä kommunistilakeja, sillä se lainsäädäntö, jonka perusteella mm. kommunisteja on vangittu, voi olla tarpeen esim. natsilaisia vastaan. Siitä miten näitä lakeja on sovellettu, on toinen asia. Tästä asiasta tulee varmaan vielä keskustelua valvontakomissionin kanssa. Huomautti Tuomisen tiedustelun johdosta, että meillä ei ole lakia, joka kieltäisi kommunistisen puolueen toiminnan. Armeijasta kotiutettavien kohtaloon on kiinnitettävä vakavaa huomiota. Parhaillaan käydään neuvotteluja asian johdosta sellaisten järjestöjen kanssa, jotka joutuvat tekemisiin kotiutettavien miesten kanssa. Yleinen käsitys hallituksessa on se, että kotiutettaville on hankittava työtä. Mitä asutuskysymykseen tulee, niin tämän johdosta on mainittava, että maataloushallitus asetti toimikunnan käsittelemään asutuskysymyksen hoitamista nykyisessä vaiheessa. Suojeluskuntien lakkauttamiskysymyksestä on hallituksessa keskusteltu ja tällöin on huomautettu siitä, että jos suojeluskunnat selitettäisiin pro-hitleriläisiksi järjestöiksi, niin silloin voitaisiin osa valtakunnan puolustusvoimista selittää sellaisiksi. Mitä tulee ikk:n edustajien sulkemiseen pois eduskunnasta, niin on katsottu, että on kysymys eduskunnan jäsenen oikeudesta. Huomautti että ryhmä oli aikanaan vastaan kuutosten vangitsemista. Jos tänään osa eduskunnan jäseniä poistettaisiin edustajatehtävästään, niin huomenna jouduttaisiin kenties poistamaan toisia. Monet välirauhankysymyksistä ovat sellaisia, että jos niistä paljon puhutaan, niin teemme sillä asialle karhunpalveluksen. Huomautti vielä, että hallitus on jo ryhtynyt

erinäisiin toimenpiteisiin työttömyyskysymyksen hoitamiseksi. Selosti näitä toimenpiteitä.

Tanner: Kun aikanaan oli kysymys kommunistisen eduskuntaryhmän poistamisesta eduskunnasta, niin ryhmä oli sitä vastaan. Samoin pantiin vastaan kuutosten turvasäilöön panemiselle. Oikeuden annettua tuomionsa ei ryhmällä enää ollut mahdollisuuksia asiaan puuttu- seen. On vaarallista, että suomalaiselta taholta pyritään laajenta- maan välirauhasopimuksen sisältöä ja yritetään turvautua venäläis- ten apuun.

Jokinen, K.: Oli sitä mieltä, että ryhmä ei tehnyt kaikkea mi- tä olisi voinut kuutosten asiassa.

Reinikainen: Ilmoitin sisäministeri Horellille, että ryhmä vastustaa jyrkästi kuutosten vangitsemista sekä keskitysleirisy- steemia, koska se ei ole valtiomuotomme hengen mukaista.

Keskustelu päättyi tähän ja mitään päätöksiä ei tehty.

V a k u u d e k s i :

Väinö I. Aun

puheenjohtaja.

Uuno Peltola
Sihteeri.

T a r k i s t e t t u :

Antti Ahti

Hilma Kairulahti

Pöytäkirja

Sosialidemokraattisen Eduskuntaryhmän kokouksesta, joka pidettiin ryhmähuoneessa eduskuntatalossa 3 p:nä lokakuuta 1944. Kokous alkoi kello 15,30. Nimenhuudossa merkittiin poissaoleviksi: Halonen, Hiltunen, Koponen (sairas), Mansner, Salmela-Järvinen, Tanner, Wenman ja Voionmaa. Kokouksessa oli saapuvilla ministeri Wuori. Puhetta johti Reinikainen ja pöytäkirjan kirjoitti Aattela.

1 §.

Wuoren selostus.

Ministeri Wuori esitti ryhmälle selostuksen.

Puhuja mainitsi aluksi, että venäläisen valvontakomission taholla ilmeisesti vallitsee epäluottamusta suomalaisten viranomaisten suhteen, sillä muuten ei voi selittää niitä yksityiskohdaisia kysymyksiä, joita ulkoministeri Enckellille on tehty. Suomen hallitus on yhä uudelleen korostanut välirauhasopimuksen täyttämisen välttämättömyyttä.

Tämän jälkeen puhuja viittasi välirauhasopimuksen mainintaan Suomen itsenäisyydestä, joka myös velvoittaa välirauhasopimuksen ehtojen täyttämiseen. Hallituksessa on epäilty menevätkö kaikki käskyt perille ja täytetäänkö ne. Tästä seikasta riippuu paljon. Suuri merkitys on myös sillä kuinka saksalaisten internoiminen onnistuu. On toisinaan ollut huolestuttavaa seurata sotatoimien kehitystä. Sotatoimien edistyminen on ollut liian hidasta. Viikon vaihteessa oli saksalaisia vastaan käytävien sotatoimien johdosta neuvottelu, jossa oli mukana se kenraali, joka johtaa operatiivisia toimenpiteitä. Toivottavasti taholtamme annettu selvitys tyydyttää valvontakomissiota. Pohjoisessa olevien saksalaisten joukkojen ylipäällikkö on antanut kaksi ultimaattumia, joissa mm. vaaditaan sotatoimien lopettamista saksalaisia vastaan. Saksalaiset ovat ottaneet 300 panttivankia. Hallituksessa on myös harkittu sodan julistamista Saksalle. Mielipiteet ovat menneet hajalle. On eräitä syitä, jotka puhuvat sodan julistamista vastaan. Ei olla varmoja siitä pitääkö Neuvostoliitto suotavana sodan julistamista Saksalle. Pitävätkö liittoutuneet yleensä suotavana, että tunkeutuisimme yhtyneiden kansakuntien joukkoon. Puhuja totesi, että internoimisen täytyy onnistua. Sota saksalaisia vastaan on itsenäisyytemme suojaamista ja annettavat uhrit ovat itsenäisyytemme puolesta annettuja.

Välirauhaehtojes täyttämiskysymyksen yhteydessä on herännyt kysymys siitä pystyykö tämä hallitus hoitamaan tämän tehtävän. Pääministeri on, kuten olen täällä ryhmässä aikaisemmin maininut, hieno mies, mutta hän on juristi. Tämä seikka yhdessä sen kanssa, ettei hän ole aikaisemmin ollut mukana poliittisessa elämässä, on antanut aiheen kysyä missä määrin hän pystyy viemään läpi edessä olevat tehtävät. Ei ole syytä heittää kalikoita hänen tielleen, mutta toivotaan, että hän onnistuu tehtävässään.

Toinen heikko kohta on se, että välirauhansopimukseen liittyviä asioita ei ole saatu menemään eteenpäin riittävän joustavasti ja nopeasti. Ulkoministeri Enckellin avuksi on mobilisoitu joukko vanhoja kenraaleja. Myöskin edustaja Svento on kiinnitetty ministeriön palvelukseen. On puute venäjänkielentaitoisista henkilöistä.

Edellisiä ehkä vakavampi on kysymys: nauttiiko tämä hallitus riittävästi kansan ja eduskunnan luottamusta? Tässä yhteydessä esitetään myös sellainen arvostelu, että tämä hallitus ei pääsekään luottamuksellisiin suhteisiin Neuvostoliiton kanssa. Tämän vuoksi tulee eteen kysymys: onko mahdollista jatkaa tällä pohjalla? Jo kolmena iltana on pääministeri aikonut pitää radiossa puheen, mutta se on eri syistä lykkäytynyt. Hän pitää sen todennäköisesti tänä iltana. Hallituskysymyksen kehitys on paljon riippuvainen siitä, miten asiat kehittyvät työväen keskuudessa. Hyvin ratkaiseva merkitys tulee olemaan sillä, miten työväki lähiaikoina poliittisesti järjestäytyy. Kykeneekö sosialidemokratia pitämään johtovallan? Jokapaauksessa kommunistit perustavat puolueen. Rajoittuuko uusien puolueiden perustaminen tähän? Hallitus on antanut sellaiset ohjeet, että kommunistinen järjestötoiminta on sallittava.

Työmarkkinatilanne näyttää tässä vaiheessa vähemmän peloitavalta kuin jokin aika sitten. Töiden järjestämiseen ei ole esteitä mikäli on kysymys varojen käytöstä. Rakennuslupa-anomukset ratkaistaan myönteisesti. Mikäli esteitä on, ovat ne teknillistä laatua. On huomattavaa rakennustarvikkeiden puutetta.

Puheenjohtaja Reinikainen kiitti ministeri Wuorta selostuksensa johdosta. Tiedusteli onko hallituksella tietoa valvontakomission englantilaisten jäsenten tulosta tänne.

Wuori: Ilmoitti, että Neuvostoliiton Tukholmassa oleva lähettiläs Kollontay oli järjestänyt päivälliset, joilla oli mukana mm. Suomen lähettiläs Gripenberg y.m. Tämän jälkeen voitiin ottaa yh-

teys Englannin Tukholmassa olevaan lähettilääseen ja tämä oli ilmoittanut, että kohtapuolin tulee kolme englantilaista valvontakomission jäsentä tänne.

Hakkila: Tiedusteli miten suhteemme Yhdysvaltoihin alkavat järjestyä.

Wuori: Mainitsi eräästä lehtitiedosta ja ilmoitti, että hallitus kiiruhtaa tässä vaiheessa hitaasti.

Tolonen: Internoiminen olisi mikäli suinkin mahdollista suoritettava suomalaisin voimin. Siitä olisi maallemme etua. Hallituksen vaihtaminen ei nyt olisi oikein paikallaan, koska tuskin mikään hallitus voisi paremmin suorittaa niitä tehtäviä, jotka nyt on suoritettava.

Lindman: Ei myöskään pitänyt hallituksen vaihdosta suotavana. Hallituksen olisi käytettävä kaikkea asiantuntija-apua tehtävänsä suorittamisessa. Puhui sodan julistamisesta Saksalle.

Kuusisto: On paha juttu, että pääministeri vasta nyt pitää ohjelmapuheen. Tiedusteli miten sotavankien vaihto järjestyy. Onko Venäjälle takaisin palaavat inkeriläiset vaatettettava ennen lähtöään? Onko Suomen maksettava valvontakomission aiheuttamat asunto- y.m. kustannukset?

Wirtanen: Wuori mainitsi työväestön piirissä vallitsevista virtauksista. Meikäläisten on koetettava säilyttää mahdollisimman suuri kannatus työväestön keskuudessa. Ryhmän ja puoluetoimikunnan on katsottava eteenpäin, ettei uusia vaurioita pääsisi syntymään.

Pekkala: Nykyinen hallitus ei nauti mahdollisimman parasta luottamusta valvontakomission taholta. Pääministeri ei ole poliitikko. Luulen, että Neuvostoliiton taholla ei haluta kommunistista hallitusta maahamme, mutta nähtäisiin, että täällä olisi mahdollisimman laajalle pohjalle perustuva hallitus. Paasikivi olisi nyt saatava hallitukseen, samoin joku kuutosryhmän taholta, esim. Helo. Wirtanen puhui työväenluokan politiikasta. Tähän on kiinnitettävä huomiota. Olin aikanaan kuutosten puolueesta eroittamista vastaan. Olen sitä mieltä, että Wiik ja Helo olisi otettava takaisin puoluetoimikuntaan. Wuori sanoi, että täältä käsin ei olisi tehtävä aloitetta suhteiden solmiamiseen anglosaksisiin maihin, ja sitä ei ole tehtäväkään. Kosketteli vielä eräiden järjestöjen lakkauttamista ja katsoi, että hallituksen olisi harkittava eikö vielä ole eräitä järjestöjä lakkautettava.

Railo: Kosketteli hallituskysymystä. Pekkala sanoi, että Wiik ja Helo on otettava takaisin puoluetoimikuntaan. Wiik oli kuljetustyöntekijäin sos.-dem. yhdistyksen eräässä tilaisuudessa puhumassa ja puheessaan hän sanoi, että puolueuuvosto on mätä ja että puoluetoimikunnan oppositiossakin olevat ovat epäluotettavia. Kehen Wiik sitten luottaa? Huomautti internoimisesta, että ei ole hyvä, jos siinä täytyy turvautua venäläisten apuun. Piti selvänä sitä, että välirauhan ehdot on täytettävä.

Raunio: Huomautti, että maaseudun työväestö on rauhallisempaa kuin varsinkin pääkaupungin on. Puoluekokous olisi pian saatava koolle.

Peltonen, M.: Puhui ensin hallituskysymyksestä. Puoluetoimikunnan on otettava aktiivinen asenne. On järjestettävä kokouksia ja selvitystilaisuuksia. Sosialidemokratialla on vielä luottamusta ja sitä on käytettävä hyväksi.

Tuominen: Ei Wiikiä ja Heloa voida ilman muuta ottaa takaisin puoluetoimikuntaan ja puolueeseen. On saatava selvyys miten he suhtautuvat asioihin. Ei ole meneteltävä hätäilysti. Puolueen yhtenäisyys on tietysti hyvin tärkeä asia.

Kuittinen: Piti puoluekokouksen koollekutsumista tärkeänä.

Linna: Arvosteli Wiikin toimintaa lapualaisvuosien aikana. Väitti, että Wiik ei uskaltanut silloin esiintyä reippaasti. Helo on esiintynyt hajoittavasti. Ei tällaisia henkilöitä tarvita puolueessa.

Kuusela: Puolueuuvosto olisi saatava koolle ja sen jälkeen puoluekokous. Olisi kuitenkin toimitettava uudet puoluekokousedustajain vaalit. Perusteli esitystään sillä, että paljon aktiivisia puolueen jäseniä on vaalien toimittamiseen jälkeen kotiutettu ja he voivat nyt ottaa osaa järjestötoimintaan. Puoluekokousedustajain vaalien aikana vallitsi myös painostava mieliala, joka vaikutti vaalin tulokseen. Wiik ja Helo voitaisiin ottaa puolueen jäseniksi, ja jos puoluekokous asettaa heidät puoluetoimikuntaan, niin se olisi hyväksyttävä.

Kääriäinen: Savossa kansa yleensä luottaa hallitukseen. Ohjelmapuhetta on odotettu. Työväen ei ole lähdettävä kaduille. Siitä on vahinkoa. Rehellisiä naapuruussuhteita Venäjän kanssa on pyrittävä rakentamaan.

Keskustelun päätyttyä puheenjohtaja Reinikainen totesi, ettei mitään ehdotuksia ole keskustelun aikana tehty, mutta on lausuttu eräitä evästyksiä hallitukselle, jotka kokouksessa oleva ministeri ottanee huomionsa, sekä puoluetoimikunnalle.

Julisti kokouksen päättyneeksi.

V a k u u d e k s i :

Osk. Reinikainen

Puheenjohtaja.

Harjoittelu

Sihteeri.

T a r k i s t e t t u :

Teijo Rantala

Antti Järvinen

Pöytäkirja

Sosialidemokraattisen Eduskuntaryhmän valmistavan valiokunnan kokouksesta, joka pidettiin pankkivaliokunnan huoneessa eduskuntalossassa 6 p:nä lokakuuta 1944. Kokous alkoi kello 14,20. Saapuvilla olivat: Bryggari, Erich, Kilpi, Kujala, Kulovaara, Lehtokoski, Linna, Peltonen, O., Salmenoja, Tanner, Tolonen, Voionmaa ja Aattela sekä ministeri Salovaara. Puhetta johti Tanner ja pöytäkirjan kirjoitti Aattela.

1 §.

Budjettipuhe.

Päätettiin, että ryhmän jäsen Salmenoja pitää talousarvion lähetekeskustelussa ryhmän puolesta puheen.

2 §.

Keskustellaan jäsenen valitsemisesta ulko- asiainvaliokuntaan.

Keskusteltiin jäsenen valitsemisesta Fagerholmin tilalle ulkoasiainvaliokuntaan.

Puheenjohtaja Tanner ilmoitti, että ryhmän olisi ehdotettava joku jäsenistään valittavaksi ulkoasiainvaliokuntaan Fagerholmin tilalle, joka on tullut valituksi hallituksen jäseneksi.

Voionmaa: Ehdotti, että Sventoon kohdistettu kurinpitopäätös purettaisiin ja hänet otettaisiin takaisin ryhmän jäsenyyteen sekä nimettäisiin ulkoasiainvaliokunnan jäsenehdokkaaksi.

Erich: Yhtyi muuten Voionmaan ehdotukseen, mutta katsoi, että Sventon on, mitä kurinpitopäätöksen purkamiseen tulee, otettava ensimmäinen askele.

Kulovaara: Yhtyi edellisiin ja katsoi, että Sventon kurinpitopäätös on syntynyt "vähän niin ja näin".

Lonkainen: Väitti, että Svento on eroitettu ryhmän jäsenyydestä sääntöjen vastaisesti.

Lehtokoski: Ehdotti, että asia pantaisiin pöydälle.

Peltonen, O.: Kannatti Lehtokosken ehdotusta.

Asiasta puhuivat vielä Erich ja Voionmaa.

Keskustelun päätyttyä asia päätettiin panna pöydälle.

V a r u u d e k s i :

Puheenjohtaja.

Sihtööri.

P ö y t ä k i r j a

Sosialidemokraattisen Eduskuntaryhmän kokouksesta, joka pidettiin ryhmähuoneessa eduskuntatalossa 17 p:nä lokakuuta 1944. Kokous alkoi kello 15,30. Nimenhuudossa merkittiin poissaoleviksi: Andersson, G., Halonen, Kekäläinen, Koponen (sairas), Kujala, Malmivuori, Mansner, Paasonen, Pitkäsilta, Pyy, Simonen, Wenman ja Wirtanen. Kokouksessa olivat saapuvilla ministeri Wuori ja puoluesihteerit Aaltonen. Puhetta johti Tanner ja pöytäkirjan kirjoitti Aattela.

1 §.

Wuoren selostus.

Ministeri Wuori esitti ryhmälle tilanneselostuksen.

Puhuja mainitsi aluksi, että hallitus on saanut uusia kokemuksia valvontakomission suhtautumisesta välirauhasopimukseen, sillä kosketus on ollut päivittäistä.

Sotavankien vaihto on alkanut näinä päivinä ja tällöin on herännyt kysymys sotavankien kohtelusta. Pääministeri on saanut asian johdosta nootin, se on muuten toinen järjestyksessä, ja siinä eräillä konkreettisilla tapauksilla osoitetaan, että vankien kohtelu ei ole ollut n.s. Geneven sopimuksen mukaista. Hallitus on ryhtynyt asiaa selvittämään ennenkuin venäläiset sotavangit poistuvat maastamme. Sitä varten asetettiin suuri tutkintokomissio, jonka jäseninä on kenraaleja, everstejä, juristeja j.n.e. Samalla on peruutettu ne ohjeet, jotka ennen välirauhaa olivat sotavankien kohteluun nähden voimassa. Tämä asia ei ole vielä loppuunkäsitelty ja se on maallemme hyvin ikävä juttu. Yhdestä ja toisesta seikasta on vastattava.

Määrätynlaisen omaisuuden luovuttamisesta Neuvostoliitolle on myös keskustelu käynnissä, mutta lopullista kannanottoa ei vielä ole tapahtunut.

Niinsanottujen kuutosten palaamisesta eduskuntaan ei valvontakomission taholta ole esitetty vaatimusta, mutta n.s. kommunistipykälät katsotaan diskriminatoorisiksi.

Tämän jälkeen puhuja mainitsi, että hänet oli viime viikolla kutsuttu kenraalieversti Zdanovin luokse. Kenraalieversti oli hyvin vilkas ja valmis esittämään näkökantoja. Puhuja huomautti, että Zdanov näytti ottavan huomioon hänen esittämiään näkökantoja. Zdanov oli huomauttanut, että he eivät oikein ymmärrä sitä, että eräät lehdet korostaessaan rauhan ehtojen raskautta, eivät ole puhuneet

sodan raskaudesta. Toinen kohta, jossa Zdanovilla oli huomauttamista koski sitä, että suomalaiset lehdet ovat kirjoittaneet paljon Suomen kansan kärsimyksistä, mutta eivät ole mainineet mitään Venäjän kansan kärsimyksistä. Zdanov oli ollut erittäin liikuttunut Leningradin väestön kärsimyksistä sodan aikana. Vielä oli Zdanov huomauttanut siitä, että Suomen lehdistö ei ole kertonut Saksan harjoittamasta sorrosta ja julmuudesta pienissä valtioissa.

Zdanov oli korostanut, että valvontakomissio ei halua puuttua Suomen sisäisiin asioihin.

Puhuja huomautti, että valvontakomissio odottaa, että Suomen hallitus toimisi oma-aloitteisesti välirauhaehtojen toteuttamiseksi. Välirauhansopimuksessa on tulkinnanvaraisia kohtia. Riippuu hyvin paljon siitä voiko ja pystyykö Suomen hallitus menemään riittävän pitkälle. Olisi onnekasta jos niin tapahtuisi, mutta tässä tulee ilmenemään ja on jo ilmentynyt vissejä vaikeuksia. Kaikista vaikeuksista huolimatta ei ole esiintynyt mitään sellaista, joka osoittaisi, että asioiden hoitaminen ei olisi mahdollista.

Sotakorvausteollisuuden toiminnan järjestämistä varten on asetettu erityinen valtuuskunta. Ministeri Takki on lähtenyt siitä, että valtion pitäisi pitää käsissään sotakorvausteollisuuden ja tuotantoon nähden mahdollisimman suuri kontrollivalta. Tuotannollinen koneisto on saatava pyörimään häiriöttä. Eräät teollisuusyhtymät olivat halukkaita järjestämään tämän asian niin niinkuin vuonna 1940 suomalaista tuotantoa Venäjää varten harjoitettiin. Tuotantolaitoksille tahdottiin siis varata suora yhteys Neuvostoliiton kanssa. Metalliteollisuustyöläisten taholta on esitetty, että e.m. valtuuskunnassa pitäisi olla myöskin työläisten edustaja mukana. Tämä vaatimus ei ole tullut miltään kommunistiselta taholta. Myöskin tällaisen sotakorvausteollisuuden sosialisoinnista on vaadittu.

Siirtoväen menetetyn omaisuuden korvaamiskysymys on alustavasti finanssitoimikunnan käsiteltävänä. Tässä tulee suuret summat kyseeseen. Siirtoväki vaatinee korvauksina noin 30 miljaardia markkaa. Tämän asian yhteydessä tulee esiin kysymys luontoiskorvauksen järjestämisestä.

Toinen suuri kysymys, jonka valmistelemista varten on asetet-

tu komitea, on asutuskysymys, maan hankkiminen siirtoväelle ja rintamamiehille. Hyvin suuri asia on myös työpalkkojen järjestämistä koskeva kysymys. Asiasta on, kuten tiedetään, SAK tehnyt esityksen valtioneuvostolle. Työntekijäin taholla perustellaan palkkausesitystä mm. sillä, että elinkustannusindeksi ei osoita todellista hintatasoa. On kysyttävä miten tässä asiassa löydetään sellainen ratkaisu, joka ei vaarantaisi hintatasoa. Pelkään että tästä muodostuu työmarkkinoita vaarantava kysymys.

Mitä työvoimakysymykseen tulee, niin siihen on vaikuttanut oleellisesti se, että sotatoimet pohjoisessa vielä jatkuvat ja niiden johdosta kotiuttaminen keskeytettiin. Myöskin sotatarvetuotanto jatkuu. Jo kotiutetut miehet on saatu sijoitetuiksi työhön. On kyllä esiintynyt eräitä työvoimavaikeuksia, mm. juurikkaiden nostoa ei kaikin paikoin ole saatu kyllin tehokkaaksi. Pinotavaraa on nyt vaikea saada hankituksi. Mottiurakoita pitäisi antaa, mutta mieliala on niin muuttunut, että pakkourakoita ei enää voitane antaa.

Mitä tulee yleiseen poliittiseen tilanteeseen niin tässä yhteydessä on syytä mainita eräs ilmiö. Aikaisemmin toiminut Neuvostoliiton ja Suomen rauhan ja ystävyysseura ajottanee seuran johtomiesten toimesta lakkauttaa ja tilalle perustaa uusi seura, jonka johtokunnassa olisi porvarillisia, sosialidemokraattisia, kuutosryhmäläisiä ja kommunistisia jäseniä.

Puheenjohtaja Tanner kiitti ministeri Wuorta selostuksensa johdosta. Puheenjohtaja mainitsi, että eräs lähetystö on ollut liikkeellä, jonka taholta oli lausuttu toivomus, että heidän edustamilleen työntekijäryhmille varattaisiin työtä. Lupasin, että ryhmä tulee kannattamaan työnjärjestämistoimenpiteitä. Lisäksi esitettiin lähetystön taholta, että ainakin ne teollisuusalat, jotka harjoittavat sotakorvausteollisuutta, sosialisoidaisiin. Lupasin saattaa tämän ryhmän tietoon.

Kuusisto: Kirjakaupoissa on toimitettu puhdistuksia ja sellaisiakin kirjoja kuten mm. eräs Paulaharjun varsin viattomalta näyttävä kirja, on poistettu kaupoista.

Kivisalo: Tiedusteli mitä Wuori vastasi Zdanoville hänen suomalaisia sanomalehtia koskevan huomautuksensa johdosta.

Tolonen: Piti suotavana työläisedustajan valitsemista sotakorvausteollisuutta järjestävään valtuuskuntaan. Työläisjäsenen eräänä

tehtävänä olisi mm. valvoa, että sotakorvausteollisuus pyörii, jotta korvaukset tulevat ajallaan suoritetuiksi. Puhui sosialisoinnista ja katsoi, että teollisuuden tiukkaan valvontaan olisi ainakin päästävä. Huomautti, että työväki ei ole hyväksynyt epäinhimmillistä sotavankien kohtelua.

Raunio: Tiedusteli onko SAK:n taholta aijottu tulla poliittisen työväenliikkeen keskuuteen radikaalisella ohjelmalla, kuten eräät huhut tietävät kertoa. Halusi myös tietää, mistä johtuu, että järjestöjen sääntöjä y.m. tietoja on koottu.

Kuusela: Kosketteli suojeluskunta- ja lottajärjestöjen lakkauttamisasiaa. Piti rauhansopimuksen mukaisena niiden lakkauttamista. Sotakorvausteollisuuden järjestämisvaltuuskuntaan on saatava työväen edustaja. Sen tehtävänä on mm. palkkojen valvominen. Puhui tämän jälkeen pika-asutuksesta ja korvausmenettelyistä. Työvelvollisuuslakia on purettu liian nopeasti. Kansanhakkuut ovat tarpeelliset. Palkkasäännöstelyä ei ainakaan maatalouden kohdalla pitäisi vielä lakkauttaa, koska kaikin paikoin ei makseta sellaisia palkkoja kuin säännöstely päätöksen mukaan pitäisi maksaa. Piti hyvin tärkeänä, että metsien pakkohakkauttamisvelvollisuutta ei vielä lakkauteta.

Kulovaara: Eräät sotilasviranomaiset ovat huomauttaneet, että n.s. metsäkaartilaisia ei kohdella välirauhasopimuksen mukaisesti. Asiasta ei ole annettu ohjeita. Tiedusteli voiko Turun kunta nostaa kunnan työntekijäin palkkoja.

Tuominen: Tiedusteli tuleeko uudesta Suomen-Neuvostoliiton ystäväyyden seurasta poliittinen vaiko vain kulttuuriasioihin puuttuva järjestö. Samoin tiedusteli ovatko kommunistit jo ryhtyneet puolueen perustamiseen. Halusi myös tietää miten ryhmä suhtautuu n.s. kuutosien eduskuntaan palaamista koskevaan lakiesitykseen.

Kuittinen: Piti hyvänä merkinä sitä, että valvontakomission taholta on sanottu, että ei tahdota puuttua Suomen sisäpolitiikkaan. Puhui korvauksien suorittamisesta siirtoväelle ja piti luontoiskorvauksien suorittamista välttämättömänä. Maan itsenäisyys ja sisäinen rauha olisi säilytettävä. Ryhmä oli vastaan kuutosien vangitsemista. Se ei voi nyt vastustaa heidän eduskuntaan palaamista koskevan lain hyväksymistä.

Aarniokoski: Puhui maataloustuotteiden hinnoista. Kauppoihin ei nyt tule viljaa eikä muita maataloustuotteita niinkuin aikaisemmin ja eräänä syynä tähän on se, että viljan hinnat ovat liian al-

haiset. Maataloudesta saatava tulo on käynyt niin pieneksi, että ei voida suorittaa maataloustyöväen palkkoja.

Jokinen, K.: Puhui sosialisoinnista. Puolue on ollut sosialisoinnin kannalla. Sotakorvausteollisuuden sosialisointi olisi ensimmäinen askele. Puolueen ja ryhmän olisi tässä otettava kanta, jota sitten seurattaisiin. Toivoi, että hallitus mitä pikemmin hajoittaisi suojeluskuntajärjestön. Suojeluskuntamääräraha olisi buджетista poistettava. Tästä olisi tehtävä ryhmän päätös. Tämä kysymys on otettava vakavasti. Kansa on saanut suojeluskunnista tarpeekseen. Palkkojen tarkistus olisi suoritettava. Kun puhutaan maatalouden kannattamattomuudesta, niin tässä yhteydessä olisi tarkastettava pankkitalletuksien lisääntymistä, jolloin havaittaisiin, että pankkitalletukset ovat maaseudulla suuresti lisääntyneet. Puhui vielä metsätyöläisten palkoista ja katsoi, että ottaen huomioon nykyiset leimaukset, metsätyöstä saatavalla ansiolla ei tule toimeen.

Lindqvist: Tiedusteli sisältyykö välirauhasopimukseen moottoriveneiden luovuttaminen venäläisten käytettäväksi.

Wuori: Mitä tulee kirjakaupoissa suoritettuun "puhdistukseen" niin tämän johdosta on sanottava, että valvontakomission taholta on huomautettu, että kirjakaupoissa on Neuvostoliiton vastaisesta kirjallisuudesta. Huomautti Kivisaloon tiedustelun johdosta, että hän kuunteli mitä Zdanov suomalaisista lehdistä sanoi, paitsi, että saksalaisten esiintymistä koskevan huomautuksen johdosta oli puhuja Zdanoville sanonut, että asiaan on vaikuttanut valistuksen puutekin, joten lehdet kaipaavat tässä suhteessa lisää valistusta.

Mitä tulee metsäkaartilaisiin, niin oikeusministeri lähtee siitä, että heidät on ensin tutkittava, ennenkuin armahdetaan. Huomautti, että sotilaskarkurien taholla on alettu selittää, että he ovat karanneet myötätunnosta liittoutuneita kohtaan. Hallitus on katsonut, että asia on näin niihin nähden, jotka ovat karanneet Venäjälle, mutta toisten karkurien kohdalla kysymys on vielä avoin.

Huomautti Tuomisen tiedustelun johdosta, että uuden Suomen-Neuvostoliiton ystäväyyden seuran ohjelma tulee näkyviin myöhemmin. Kommunistit tulenevat perustamaan puolueen.

Välirauhasopimuksen mukaan Suomen on luovutettava mm. moottoriveneitä. Ylipäällikkö antoi määräyksen, että nämä veneet miehitetään sotilailla.

Huhut työläisten ottamisesta töihin Porkkalan alueelle ovat perättömiä. Työvelvollisuuslakia ei ole kumottu. Se saattaa olla tarpeen välirauhasopimuksen toteuttamiseksi. Huomautti järjestöjen sääntöjen kokoamisesta, että valvontakomissio haluaa tietoja pro-hitleriläisistä järjestöistä. Pakkohakkuiden järjestämisestä on neuvottelut käynnissä. Mainitsi, että Raunion kysymys, joka koski SAK:n mahdollista esiintymistä radikaalisella ohjelmalla, ei koske hänen antamaansa selostusta.

Keskustelu päättyi tähän.

Mitään päätöstä ei tehty.

2 §.

Valitaan ryhmän edustaja puolueuuvoston kokoukseen.

Päätettiin valita ryhmän edustajaksi 22. 10 -44 pidettävään puolueuuvoston kokoukseen ryhmän taloudenhoitaja Kuusisto.

3 §.

Eräiden valiokuntapaikkojen täyttäminen.

Otettiin käsiteltäväksi eräiden valiokuntapaikkojen täyttämistä koskeva asia.

Keskusteltiin jäsenehdokkaan nimeämisestä ulkoasiainvaliokuntaan Fagerholmin tilalle.

Tanner: Tavallisesti on menetelty niin, että varajäsen on nostettu vakinaiseksi.

Reinikainen: On ollut kysymys Sventon ottamisesta takaisin ryhmän jäsenyyteen ja sen jälkeen hänet olisi asetettava ulkoasiainvaliokunnan jäsenehdokkaaksi.

Kilpi: Yhtyi Reinikaisen lausuntoon, mutta ellei Svento voittamalla kyseeseen ulkoasiainvaliokunnan jäsenehdokkaana, niin silloin olisi ryhmän jäsen Wirtanen nimettävä tämän valiokunnan jäsenehdokkaaksi.

Raunio: Ehdotti, että O. Peltonen asetettaisiin ulkoasiainvaliokunnan jäsenehdokkaaksi.

Kulovaara: Oli Sventon jäsenehdokkaaksi asettamisen kannalla.

Jokinen, K.: Tämä paikka kuuluu Wirtaselle. Kannatti Kilven tekemää ehdotusta.

Turunen: Pitääkö ulkoasiainvaliokunnan jäsenen ehdottomasti olla Helsingistä? Eikö maaseutulainenkin voisi kerran tulla kysymyseen. Kannatti Raunion ehdotusta.

Keskustelun päätyttyä toimitetussa äänestyksessä annettiin Sventon ehdokkuuden puolesta 10 ääntä, Wirtasen ehdokkuuden puolesta 5 ääntä ja Peltosen ehdokkuutta kannattivat kaikki toiset äänestäjät(ääniä ei laskettu), joten puheenjohtaja totesi, että ryhmä oli päättänyt nimetä O. Peltosen ulkoasiainvaliokunnan jäsenehdokkaaksi.

Koska Peltonen oli ulkoasiainvaliokunnan varajäsen oli nyt asetettava varajäsenehdokas hänen tilalleen.

Kilpi: Ehdotti, että varajäsenehdokkaaksi asetettaisiin Wirtanen.

Raunio: Ehdotti, että varajäsenehdokkaaksi asetettaisiin Kuusisto.

Molempia ehdotuksia kannatettiin.

Toimitetussa äänestyksessä annettiin Kuusiston ehdokkuuden puolesta 21 ääntä ja Wirtasen ehdokkuuden puolesta 12 ääntä, joten puheenjohtaja totesi, että ryhmä oli päättänyt asettaa Kuusiston ulkoasiainvaliokunnan varajäsenenehdokkaaksi.

Tämän jälkeen päätettiin yksimielisesti asettaa K. Andersson jäsenehdokkaaksi työväenasiainvaliokuntaan, johon on valittava jäsen Fagerholmin tilalle.

V a k u u d e k s i :

Väinö Tamm
Puheenjohtaja.

J. Hattela
Sihteeri.

T a r k i s t e t t u :

Otto Piironen

Saima Tervo.

Pöytäkirja

tehty Sosialidemokraattisen Eduskuntaryhmän kokouksessa 24 päivänä lokakuuta kello 16. Kokouksen puheenjohtajana toimi ryhmän puheenjohtaja Tanner ja pöytäkirjan laati allekirjoittanut ryhmän toinen sihteeri. Toimitetussa nämenhuudossa todettiin saapuvilla olevan kaikki muut ryhmän jäsenet paitsi seuraavat: Andersson, G., Eskola, Härmä, Jokinen E., Karjalainen, Kekäläinen, Koponen (sairaana), Kuusela, Kämäräinen, Paasonen, Reinikainen, Salmenoja, Salovaara, Syrjänen, Tervo ja Turkia.

1 §.

Selostus tilanteesta.

Puheenjohtaja ilmoitti, että ryhmäkokous on kutsuttu koolle sitä varten, että saataisiin kuulla selostus tilanteesta, jonka on luvannut antaa ministeri Vuori. Puheenjohtaja antoikin hänelle puheenvuoron.

Ministeri Vuori huomautti ensiksi, että eäät niistä kysymyksistä, joita hän oli aikonut tässä tilaisuudessa kosketella, tulivat jo selostetuiksi viime sunnuntaina pidetyssä Puolue-neuvoston kokouksessa, joten hän ei katsonut tarpeelliseksi niihin lähemmin enää puuttua. Kuitenkin ilmoitti hän halj'avansa viime sunnuntaista selostustansa eräiltä osiltaan täydentää.

Hallituksella on hoidettavanaan useita hyvin vaikeita kysymyksiä välirauhan ehtojen noudattamisessa. Yksi niistä on sotarikollisia koskeva kysymys. Komissionin taholta tiedusteltiin ensiksi onko Suomen hallituksella tämän kysymyksen suhteen ehdotuksia. Myöhemmin annettiin nootti, jossa ilmoitettiin mitä sotarikollisia ensi kädessä halutaan saada syytteen alaiseksi. Nootissa mainittiin 61 nimeä. Näiden johdosta päämaja ryhtyi tutkimuksiin. Määräaikaan mennessä saatiin todetuiksi ja tunnetuiksi 40 nimeä. Pariakymmentä ei saatu selville, koska nimet olivat venäläisittäin kirjoitettu ja näin ollen hyvin epäselvät. Tunnetuista neljästäkymmenestä on pari kuollut, pari sotilaskarkureina ja muutamia etsintäkuulutettuina. Niinikään on eräitä, joita ei ole tavattu. Näistä tapaamattomista voidaan mainita m.m. vuorineuvos Kotilainen ja kenraalimajuri Arajuuri. Viimeksi mainitun kerrotaan menneen Ruotsiin. Häntä pyydettiin palaamaan takaisin, mutta saatiin kieltävä vastaus. Tämän johdosta vapautettiin hänet Helsingin kaupungin poliisimestarin toimesta. Pidätettyjen joukossa on pari kenraalia, muutamia korkeampia

upseereita, sotilaita j.n.e. Valvontakomissionin taholta on luvattu ilmoittaa mitä heidän suhteensa on myöhemmin tehtävä. On selitetty, että liittoutuneiden kesken sovittu menettely on se, että rikollisten tuomitseminen toimitetaan siellä, missä rikos on tehty. Tämä nyt annettu sotarikollisia koskeva nimilista on vasta ensimmäinen. Myöhemmin seuraa muita listoja. Hallitus on puolestaan ryhtynyt toimenpiteisiin näiden asioiden tutkimiseksi.

Sen johdosta, että valvontakomissionin taholta on tehty huomautus sotavankien kohtelusta, on hallituksen toimesta ryhdytty toimittamaan asiassa tutkimuksia. Näiden tutkimusten perusteella on pidätetty eräitä syyllisiksi havaittuja.

Sotakorvauskysymys on hyvin vaikea. Ei ole olemassa täyttä varmuutta siitä mitä tavaroita valvontakomissioni katsoo kuuluvan niihin tavaroihin, joita välirauhansopimuksessa tarkoitetaan korvaussuorituksissa käytettäväksi. Etupäässä laivojen kohdalla on esiintynyt vaikeuksia. Asia on parhaallaan selvittelyn alaisena ja koetetaan saada tietoon missä määrin laivojen luovutuksessa voitaisiin saada aikaan rjoituksia. Toinen vaikea kysymys on hintojen määrittely. On saatava selville minkä hintatason mukaan luovutettavat tavarat tulevat peittämään välirauhansopimuksessa määrätyn 300 miljoonan dollarin korvaussumman. Venäläiset vaativat, että luovutuksessa on käytettävä vuoden 1938 hintoja, mutta suomalaiset ovat sitä mieltä, että luovutuksessa sovellettaisiin amerikkalaisia markkinahintoja. Jos venäläisten vaatimusta noudatettaisiin, kohoaisi korvaussumma noin 600 - 750 miljoonaksi dollariksi. Tämä vaikea kysymys on vielä lopullisesti ratkaisematta ja siitä käydään neuvotteluja edelleen. Sotakorvauskysymykseen liittyy myös sotasaaliin luovuttaminen. Tässäkin asiassa on esiintynyt vakavaa erimielisyyttä. Valvontakomissioni vaatii, että sotasaalis on luovutettava ilma korvauksia. Hallitus on taas sitä mieltä, että se kuuluu kansainvälisen oikeuden mukaan saajalle ja että tärkeimmät sotassalistavarat voitaisiin luovuttaa ainoastaan korvausta vastaan. Kysymys on vielä avoimena ja siitä käydään edelleen neuvotteluja.

Kysymys, joka kuluvien päivien aikana on saamassa ratkaisunsa, on demobilisation suorittaminen. Päämajan suunnitelma joukkojen kotiuttamisesta ei valvontakomissiota tyydyttänyt. Nyt alkaa huomenna asiassa uusi vaihe tässä kotiuttamisessa ja jatkuu marraskuun 20 päivään saakka. Tämän mukaan on armeijan olatava joulukuun ^{5 päivää} loppuun mennessä saatettua

rauhanaikaiselle kannalle. Mikä on rauhanaikainen armeija? Nähtävästi se on sen suuruinen kuin oli ennen sotaa vuonna 1939, eli yksi ikäluokka. Näin ollen virtaa kotirintamaan väkeä suurin joukoin. Noin 70,000 miestä ^{viikoksi} saapuu lähiaikoina kotiin. Se tietää mullistusta työmarkkinoilla. Kotiuttamisessa tuottaa vaikeuksia se, että miehiä vaihdetaan pohjoisella taistelurintamalle. Sinne on aikomuksena siirtää nuorempia ikäluokkia. Kotiuttaminen tapahtuu nyt yksiköittäin.

Kotiuttamisesta johtuvaan työmarkkinatilanteeseen on koetettu valmistautua. Kovin laajaa työttämyyttä ei liene odotettavissa. Metsätyöt tulevat nielemään paljon miehiä. Valtiovallan ei kylläkään ole onnistunut järjestää asioita niin, että metsäkaupat olisivat voineet päästä järjestykseen. Tuntuu olevan haluttomuutta varsinkin yksityisten metsäomistajain keskuudessa. Muilla aloilla on on suunniteltu työmahdollisuuksia m.m. rautatie- ja maantierakennuksissa sekä maankuivatus- töissä, joihin voitaneen sijoittaa noin 60,000 työläistä. Muitakin suunnitelmia on olemassa, mutta niiden toteuttamiselle asettaa esteitä raaka- ainepula. Rakennusteollisuudessa ei ole saatavissa riittävästi tiiliä. Sementin valmistuksessa puuttuvat lisätarpeet. Putkia ei saada. Niitä on tiedusteltu Ruotsista, mutta siellä on oma tarve suuri. Tiilien suhteen pitäisi mennä hintojen korotuksiin. Tiilitehtaat sijaitsevat visseillä paikkakunnilla ja niiltä tulee tavarankuljetus kalliiksi. Siksi olisi saatava sellaisetkin tiilitehtaat käyntiin, jotka eivät nykyisillä hinnoilla kannata.

Tämän jälkeen puhuja halusi kosketella erästä kysymystä, jota piti nykyhetkellä erittäin tärkeänä. Hän ilmoitti, että hallituspiirien keskuudessa on herännyt ajatus voitaisiinko saada paremmat suhteet valvontakomissionin ja hallituksen välille siten, että hallitus uudistettaisiin. Nykyinen hallitus ei nimittäin voi saada luottamuksellisia keskusteluja aikaan. Vaikka ei olekaan mitään välien rikkoutumia, on keskustelu kankeaa, liikkuen noottien ja kirjeellisten ilmoitusten varassa. Tämä on painanut hallitusta, koska se on huomannut, että valvontakomission taholta esiintyy ilmeistä epäluottamusta. Me olemme nyt tienhaaran äärellä. Shdanov on parhaallaan Venäjällä ja tuo varmaan uusia ohjeita. Mikä on syytä valvontakomission kylmyyteen? On luultu, että mahtaisiko sitä hermostuttaa se, että englantilaiset edustajat ovat saapuneet Suomeen. Valvontakomission taholla nähtävästi luullaan, että tämä on tapahtunut Suomen hallituksen toimesta. Jää jäljelle tunne, että jos saataisiin hallitukselle toisenlainen fasaadi, voitaisiin ehkä päästä pa-

rempiin tuloksiin. Hallituskysymys voi hyvinkin pian tulla päiväjär-
jestykseen. Tällaisessa tilanteessa olisi puolueemme löydettävä oikea t
se tie, jolle Puolueneuvoston kokouksen päätökset viittaavat ei ole
tässä suhteessa oikein valittu. Tätä on pidettävä valitettavana. On eräs
seikka, jonka halusin saada sanotuksi jo Puolueneuvoston kokouksessa,
mutta en saanut siihen tilaisuutta. Puolueneuvoston päätös tullaan tul-
kitsemaan siten, että puolue ei halua tehdä mitään työväen yhtenäisyyde
saavuttamiseksi. Tämä olisi nyt kuitenkin erinomaisen tärkeätä, koska
hallituksen uudelleen muodostamisessa tarvittaisiin työväen koko rint
ma. En tahdo arvostella Tannerin politiikkaa, mutta sille ei mahda mitään
että hänet on leimattu sellaisen politiikan edustajaksi, ettei se halua
hyviä suhteita Neuvostoliittoon. Kun Puolueneuvosto löi kiinni tämän
politiikan, on nyt kysyttävä mitä mahdollisuuksia tämän jälkeen on
päästä siihen päämäärään johon pyritään. Olisi pitänyt asiat hoitaa niin
että kuutosryhmä olisi tullut puolueeseen. Kun olen tätä yhtenäisyyden
taa edustanut ja kun se ei ole tullut puolueeseen hyväksytyksi, haluan
nyt esittää ryhmälle erään ilmoituksen, joka on minun ja ministeri Fa-
gerholmin kesken yhteisesti sovittu ja meidän molempien allekirjoitta-
ma. Puhuja luki kirjelmän, joka on liitteenä otettu tähän pöytäkirjaan.

neet itsensä syyllisiksi julmuuksiin.

Pöytäkirja

Sosialidemokraattisen Eduskuntaryhmän valmistavan valiokunnan kokouksesta, joka pidettiin pankkivaliokunnan huoneessa eduskuntatalossa 25 p:nä lokakuuta 1944. Kokous alkoi kello 15. Saapuvilla olivat: Bryggari, Erich, Hakkila, Kilpi, Kujala, Kulovaara, Lehtokoski, Lepistö, Linna, Lonkainen, Pekkala, Peltonen, O., Salmenoja, Syrjänen, Tanner, Tolonen, Voionmaa ja Aattela sekä puoluesihteerit Aaltonen. Puhetta johti Tanner ja pöytäkirjan kirjoitti Aattela.

1 §.

Suhtautuminen ministerien Fagerholmin ja Wuoren kirjelmään.

Otettiin käsiteltäväksi suhtautuminen ministerien Fagerholmin ja Wuoren kirjelmään.

Esiteltiin jo eilisessä ryhmäkokouksessa esillä ollut ministerien Wuoren ja Fagerholmin allekirjoittama ryhmälle osoitettu kirjelmä. (Liite 1.)

Tanner: Kirjelmä on merkillisen oraakkelimainen. Aluksi siinä lausutaan, mitä allekirjoittajat odottivat uudelta hallitukselta ja lopuksi he toteavat etteivät he katso olevansa sidottuja lokakuun 22 p:nä pidetyn Sos.-dem. Puolueneuvoston kokouksen päätöksiin. Puhuja ilmoitti, että ministeri Hiltunen soitti hänelle tänään mainiten tällöin keskustelleensa ministeri Wuoren kanssa asian johdosta. Hiltunen oli tehnyt Wuorelle eräitä kysymyksiä. Lopputulos keskustelusta oli ollut se, että ministeri Wuori oli ilmoittanut, että he haluavat vapauttaa itsensä vastuusta niiden seuraamusten suhteen, joihin puolueneuvoston päätöksissään omaksuma linja heidän käsityksensä mukaan johtaa. Wuori oli myös halunut tietää hyväksyykö ryhmä heidän tähänastisen toimintansa. Heitähän pidetään opposition edustajina hallituksessa. Puheenjohtaja lausui omana käsityksensä, että tämä kriisinpoikanen voitaisiin sivuuttaa toteamalla, että ryhmällä ei ole huomauttamista Wuoren ja Fagerholmin toimintaa vastaan.

Syrjänen: On saatu eräitä selvityksiä, jotka ovat hyväksi. Wuoren ja Fagerholmin toimintaa vastaan ei ole huomauttamista. Puolueneuvoston päätöksiä on noudatettava. Wuoren ja Fagerholmin kirjelmä on aiheeton. Meikäläiset jatkakoot hallituksessa oloa kuten tähänkin asti. Kuutoskysymystä ei pitäisi yhdistää hallituskysymykseen. Jos kuutoset tulevat puolueeseen, niin heidän pitäisi tulla sosialidemokraatteina.

Bryggari: Tuntuu oudolta, että Wuoren ja Fagerholmin kirjelmä tulkitaan tällätavoin. Wuori sanoi eilen, että kuutoset olisi ulkopoliittisista syistä otettava puolueeseen. Tästä syystä olen kirjoittanut sen kirjelmän alle nimeni, jossa esiintyy useita ryhmämme jäseniä ja jossa pyritään puolueemme yhtenäistämiseen. Kuutosille on annettava tilaisuus tulla takaisin puolueeseen. Elämme nyt sellaista aikaa, että kunniakysymyksiin ei ole liikaa kiinnitettävä huomiota. On pyrittävä pääsemään parempiin oloihin. Tannerin pitäisi erota ryhmän puheenjohtajan paikalta.

Erich: Kirjelmä ei ole riittävän selvä. Wuori ja Fagerholm ovat opposition edustajia hallituksessa. Ei kuutosten takia ole lähdettävä Canossaan. Ryhmän suuri enemmistö haluaa nähdä, että Tanner on ryhmän puheenjohtajana.

Hakkila: Kyllä hallituksessa ollaan ennen muuta sosialidemokraattisen puolueen edustajina. Wuori on antanut ryhmälle hyviä selostuksia.

Lepistö: Ne ryhmän jäsenet, jotka eivät olleet puolueen puolesta kokouksessa, eivät oikein ole tapausten tasalla. Ilmeisesti erimielisyys aiheutuu puolueen puolesta antamasta julkilausumasta. Vähemmistö vaatii määrättyjä henkilöitä eroamaan puoluetoimikunnasta. Ryhmä voi tyydytyksellä hyväksyä Wuoren ja Fagerholmin toiminnan. Huomautti siitä, että joudumme taistelemaan kommunisteja vastaan, koska kommunistit varmaan yrittävät hajoittaa puoluettamme ja valloittaa joukkojamme.

Linna: Kun Wuori ja Fagerholm tulivat hallituksen jäseniksi, valtasi monen mielen helpoituksen tunne. Oppositiokin sai edustuksensa hallitukseen. Wuori on tehostanut yhtenäisyyden tarvetta. Ero Wuoren ja Fagerholmin kannanotto johtuu kaikeksi ulkopuolisesta painostuksesta. Kertoi erään metallityöläisen lausuman, jolla tahtoi osoittaa, että Wuori ei sillä taholla nauti kovinkaan suurta luottamusta. Häntäkin pidetään sotarikollisena. Ei halunut vastustaa kuutosten ottamista takaisin puolueeseen, mutta heidän takaisin ottamisensa ei voi tapahtua sillä ehdolla, että eräiden toverien, jotka nauttivat luottamustamme, olisi erottava tai että heidät olisi erotettava. Jos kuutoset haluavat tulla puolueeseen, niin tulkoot ilman tällaisia ehtoja. Huomautti Tannerin rohkeasta ja määrätietoisesta esiintymisestä lapualaishulinan aikana. Puolue pitäisi pitää ehjänä ja kokonaisena.

Pekkala: Asiaa on käsiteltävä intohimottomasti. Kun kirjelmää on tulkittu eri tavalla, olisi ollut hyvä jos Wuori ja Fagerholm olisivat olleet tässä kokouksessa saapuvilla. Käsitän kirjelmän niin, että Wuori ja Fagerholm sanoutuvat selvästi irti siitä politiikasta, jonka puolueen puolesta on hyväksynyt. Mainitsi, että täällä kosketelussa eräiden puoluetoverien ja ryhmän jäsenten julkilausumassa ei vaadittu puolueesta eroamista, mutta lausuttiin toivomus erota johtopaikoilta. Sanoi olleensa tyytyväinen siihen, että Wuori ja Fagerholm olivat tulleet hallituksen jäseniksi, mutta hallituksen kokoonpanoon ei ollut tyytyväinen. Hallitus ei ole päässyt luottamuksellisiin suhteisiin valvontakomissionin kanssa. Hallituksessa olevat tietävät parhaiden tämän hetken ulkopoliittiset y.m. vaikeudet. Ryhmällä ei ole muuta mahdollisuutta kuin asettua Wuoren ja Fagerholmin kannalle, muuten he eroavat hallituksesta. Jos he eroavat hallituksesta, niin mitä siitä seuraa? Toivoi, ettei tästä asiasta tehtäisi päätöstä ennenkuin Wuori ja Fagerholm ovat kokouksessa mukana. Ryhmän puheenjohtaja ei ole persona grata, joten toivon, että hän eroaisi.

Tanner: En ole pitänyt sopivana kutsua Wuorta ja Fagerholmia tähän kokoukseen. Kun Pekkala sanoo, että tätä asiaa olisi käsiteltävä intohimottomasti, niin sitä ei voi sanoa Wuoren ja Fagerholmin suhteen. Mitä minun asemaani tulee, niin on sen johdosta sanottava, että olen katsonut olevani jollakin tavalla puolueen palveluksessa. Katsoisin rintamakarkuuruudeksi, jos eroaisin. Ryhmä saa kuitenkin päättää puheenjohtajatoimistani ryhmässä ja puoluekokous puoluetoimikunnan jäsenyydestä. Siihen asti saa tämä asia levätä.

Tolonen: Koska tuntuu siltä niinkuin Tanner itsekin olisi siitä mieltä, että hän voisi erota puoluetoimikunnan jäsenyydestä, niin minun mielestäni hänelle olisi suotava ero. Hallitus pitäisi saada niin korjatuksi, että jukuripäät maalaisliittolaiset ja ne, jotka ovat olleet saksalaisia lähellä, sieltä saataisiin poistetuiksi, mutta Wuori ja Fagerholm pitäisi jäädä sinne.

Voionmaa: Täällä on esitetty kolmannen käden tietoja siitä mitä Wuori ja Fagerholm kirjeellään tarkoittavat. En voi rakentaa mitään tämän aineiston pohjalle. On pidettävä kiinni siitä, mitä kirjelmässä sanotaan. Siinä sanotaan selvästi, että he eivät pidä itseään sidottuina puolueen puolesta päätökseen. Jos tämä hyväksytään merkitsee se silloin sitä että he saavat toimia toisin kuin mitä puolueen puolesta on päätetty. Jos tässä asiassa ei nyt tehdä muuta kuin

hyväksytään Wuoren ja Fagerholmin aikaisemmat toimenpiteet, niin koko maailma nauraa meille. Keskustelua asian johdosta pitäisi vielä jatkaa. Valitan että Reinikainen ei ole tässä kokouksessa saapuvilla. Olen ajatellut, että asia ratkaistaisiin niin, että hallitukseen otettaisiin yksi kuutonen. Siellä olisi siis puolueemme, SAK:n ja kuutosten edustajat. Ollaan hakoteilla, jos asiaa katsotaan säännöllisenä puolue-elämän ilmiönä. Nyt ollaan epäsäännöllisissä oloissa. Olisi etsittävä sellainen johto, johon voitaisiin luottaa. Ehdotti että valittaisiin pari henkilöä keskustelemaan asiasta Wuoren ja Fagerholmin kanssa.

Tanner: Selosti Hiltusen kanssa käymäänsä keskustelua. Wuori oli pyytänyt saattamaan tämän keskustelun ryhmän tietoon.

Kilpi: Arvosteli asian käsittelytapaa. Täällä käsitellään asiaa sisäpoliittisena asiana, vaikka se on ulkopoliittinen kysymys. Maassa pitää olla sellainen hallitus, joka koettaa tulla toimeen valvontakomission kanssa. Wuori on sanonut, että puolueen viralliselta taholta on lausuttu, että hän ja Fagerholm eivät hallituksessa edusta puoluetta. Valitti sitä, että Wuorta ja Fagerholmia ei oltu kutsuttu tähän kokoukseen. Kuinka asiasta näin ollen voidaan keskustella luottamuksellisesti? Hallituksessa on kahdenlaista ilmaa: on juristihenkeä ja on pyrkimystä käsitellä asioita joustavasti. Mitä tehdään jos Wuori ja Fagerholm lähtevät pois hallituksesta? Tällaista tilannetta ei saisi syntyä. Ryhmän pitäisi tulla hallituskelpoiseksi tässäkin tilanteessa. Ryhmän olisi mentävä Wuoren ja Fagerholmin taakse. Toivoi että ryhmä osoittaisi ulospäin halua luopua saksalaisystävällisistä linjoista ja tahtoa lähentyä Neuvostoliittoa. Tannerin olisi vapaaehtoisesti vetäydyttävä eroon.

Lehtokoski: Olen ollut 40 vuotta puolueen jäsenenä. Olen kohdaltani pitänyt tärkeänä olla vastuunalainen teoistani. Sisäisellä eripuraisuudella menetämme luottamusta työväen keskuudessa. Puolue-neuvoston kokous ei ole antanut aihetta sellaisen kirjeen esittämiseen kuin millaisen Wuori ja Fagerholm ovat ryhmälle lähettäneet. En ymmärrä miksi Wuori ja Fagerholm haluavat kärjistää tilannetta. He eivät ole tehneet mitään ryhmämme päätöksien vastaista hallituksessa ollessaan. Valitti sitä, että Wuoren ja Fagerholmin kirjelmä oli saatettu valtion tiedotuslaitoksen tietoon. (Aaltonen: Tukholmassa se on jo tiedossa) Ehkä on neuvoteltava Wuoren ja Fagerholmin kanssa. Kosketteli kuutosten puolueeseen takaisin palaamisesta. Sundströmin puhe, jonka hän piti eräässä tilaisuudessa Turussa,

sisälsi paljon sosialidemokraattien parjaamista. Olisivatko kuutokset edes halukkaitakaan tulemaan puolueeseen takaisin.

Syrjänen: Piti outona sitä, että välirauhan ehtoihin yritetään sotkea sellaisiakin kysymyksiä kuin kuka on ryhmän puheenjohtajana, kuka eduskunnan puhemiehenä j.n.e. On selvää, että välirauhan ehdot on täytettävä, mutta niiden merkitystä ei ole pyrittävä ainakaan suomalaiselta taholta paisuttelemaan. Ne miehet, joita nyt eräillä tahoilla ankarasti arvostellaan, ovat kestäneet tuiskut ja tuulet. Menetämme äänestäjäjoukkoja tällaisella keskinäisellä riitelyllä, vastustajamme siitä vain hyötyvät. Rintamalta palanneille ja palaa-ville olisi puhuttava rakentavassa mielessä. Puoluetta ei olisi revittävä.

Peltonen, O.: Eräiden "nokkamiesten" päät alkavat höyrytä. Vaikuttanut ettei maaseutu ajattele aivan niinkuin täällä pääkaupungissa eräissä piireissä ajatellaan. Äärimmäistä vasemmistoa ei saataisi tyytydetyksi silläkään vaikka Tanner heitettäisiinkin yli laidan. Arveli, että kuutosten keskuudessa harkitaan vakavasti tulevatko he mukaan vaiko ei. Kuutosten poissa olo puolueesta ei yksinään suuria merkitse, mutta jos he saavat ryhmästäme voiman lisää, niin se voi käydä merkitykselliseksi. Tiedusteli miten oppositiossa olevat suhtautuvat tähän. Jos kuutokset saavat ryhmästäme temmatuksi mukaansa jäseniämme, niin se voi johtaa suureen hajaannukseen. Mitä kuutosten eroittamiseen puolueesta tulee, niin sehän on asia, joka ei ollut riippuvainen heitä vastaan nostetusta oikeusjutusta, koska eroittaminen oli tapahtunut jo aikaisemmin. En vastusta kuutosten takaisin tuloa, mutta se ei voi tapahtua sellaisella ehdolla, että määrättyjen henkilöiden on erottava. Valitti sitä, että Wuori ja Fagerholm ovat katsoneet, että he eivät edusta ryhmää, koska he hänen mielestään ovat sitä tehneet.

Linna: Sanoi puhutelleensa Lohjalla miehiä, jotka ovat esiintyneet rintamamiesten juhlissa ja sanoi saaneensa heidän lausunnoistaan kuulla, että rintamamiesten keskuudessa ei ymmärretä tällaista voimien hajoittamista ja miesten yli laidan heittämistä. Sanoi ymmärtävänsä sen, että vankilassa tai turvasäilössä olleet ovat katkeria, mutta katsoi ettei asia siitä parane, että heidän vaatimuksiensa mukaan menetellään. Jos puoluekokous eroittaa Tannerin ja Salovaaran, niin tähän on alistuttava.

Kulovaara: Valvontakomission taholta on levitetty käsitystä, että tahtovat suhtautua reilusti Suomeen, ja että he toivovat sa-

manlaista suhtautumista Suomen taholta. Jos sillä taholla taasen pyritäisiin ehkä johonkin muuhun, niin silloin heitä ei tyydytä mikään. Puoluekokous on päätetty pitää kuukauden kuluttua ja se tuo varmaan selvyyttä puolueeseemme. Nyt käsillä oleva asia olisi koetettava hoitaa rauhallisesti. Ehdotti, että Tanner, Voionmaa ja O. Peltonen keskustelisivat Wuoren ja Fagerholmin kanssa.

Salmenoja: Annan arvoa pekkalan lausunnolle. Se myrsky, joka viimeaikoina on Helsingissä vallinnut, on ehkä vaikuttanut naapuriinkin. Oli sitä mieltä, että kuutoset voitaisiin ottaa takaisin puolueeseen, mutta sanoi luulevansa, että he eivät tyydy tähän. Kotkassa pitämässään puheessa on Meltti vaatinut puoluejohdon asettamista syytteeseen. Huomautti siitä, että jos tänään teemme yhden myönnytyksen, niin huomenna saamme tehdä toisen. Ellemme pääse tavanomaisilla sosialidemokraattisilla menettelytavoilla eteenpäin, emme silloin pääse muutenkaan.

Keskustelun päätyttyä puheenjohtaja totesi, että päätösehdotusta ei oltu tehty, ja että tilaisuus on näin ollen muodostunut mielialojen selvitykseksi.

Tämän jälkeen päätettiin valita kolme henkilöä neuvottelemaan Wuoren ja Fagerholmin kanssa. Neuvottelijoiksi valittiin Tanner, Voionmaa ja O. Peltonen.

V a k u u d e k s i :

Väinö Tanner

puheenjohtaja.

Yrjö Sallila
sihteeri.

Liike 1

Sosialidemokraattiselle Eduskuntaryhmälle.

H e l s i n k i .

Vaikka allekirjoittaneet suostuivatkin liittymään presidentti U. J. Castrenin muodostamaan hallitukseen, olisimme pitäneet onnellisempana, että hallitus olisi voitu rakentaa laajemmalle pohjalle, siten että myöskin Sosialidemokraattisen Puolueen opposition näkyviä johtomiehiä olisi otettu hallitukseen. Saatuaamme SAK:n työvaliokunnan suostumuksen osallistuimme kuitenkin hallitukseen, koska emme voineet ottaa vastuullemme meille esitettyä syytöstä siitä, että kieltäytymisellämme olisimme viivästyttäneet hallituksen muodostumista maalle erittäin arkaluontoisessa vaiheessa, jossa kiireellisiin toimenpiteisiin vasta tehdyn välirauhansopimuksen täytäntöönpanemiseksi oli ryhdyttävä. Teimme sen myös siinä toivossa, että lähimpien viikkojen kuluessa voitaisiin nopeassa järjestyksessä saada aikaan mahdollisimman suuri yhtenäisyys demokraattisella pohjalla toimivien sosialistien kesken, ajatellen tällöin Sosialidemokraattisen Puolueen sisällä esiintyvien erimielisyyksien sovittamista ja n.s. kuutosryhmän saamista mukaan Sosialidemokraattiseen Puolueeseen.

Lokakuun 22 p:nä pidetty Sos-dem. Puolueneuvoston kokous kuitenkin osoitti, että toiveemme oli turha. Kun Puolueneuvoston kokouksen päätökset ilmeisesti tulkitaan siten, että se ei ole halunnut edistää työväen yhtenäisyyttä eikä muutenkaan vetää sellaisia johtopäätöksiä kuin mitä vallitseva tilanne olisi vaatinut, muodostuu allekirjoittaneiden asema hallituksessa Sosialidemokraattisen Eduskuntaryhmän luottamusmiehinä erinomaisen vaikeaksi. Vaikka olemmekin pitäneet tärkeänä, että hallituksessa ollessamme nautimme SAK:n luottamusta, olemme lojaalisina puolueen jäseninä myös pitäneet yhteyttä Sos-dem. Eduskuntaryhmään ja katsoneet

olevamme myös sille vastuussa toiminnastamme hallituksessa.

Puolueneuvoston tekemien päätösten jälkeen on meidän ollut todettava, että me emme voi pitää itseämme sidottuina siihen politiikkaan, minkä Puolueneuvosto näillä päätöksillään on määritellyt, mistä olemme katsoneet velvollisuudeksemme ilmoittaa Sos-dem. Eduskuntaryhmälle. Riippuen ryhmän suhtautumisesta asiaan tulemme tekemään siitä ilmoituksen myös pääministerille.

Helsingissä, lokakuun 24. päivänä 1944.

Eino A. Wuori.

Pöytäkirja

Sosialidemokraattisen Eduskuntaryhmän valmistavan valiokunnan kokouksesta, joka pidettiin pankkivaliokunnan huoneessa eduskuntatalossa 3 p:nä marraskuuta 1944. Kokous alkoi kello 16. Saapuvilla olivat: Bryggari, Erich, Hakkila, Kilpi, Kulovaara, Kuusisto, Lehtokoski, Pekkala, Peltonen, O., Reinikainen, Salmenoja, Tanner, Tolonen, Voionmaa ja Aattela sekä ministerit Fagerholm, Hiltunen, Salovaara ja Wuori ja puoluesihteerit Aaltonen. Puhetta johti Tanner ja pöytäkirjan kirjoitti Aattela.

1 §.

Suhtautuminen ministerien Wuoren ja Fagerholmin kirjelmään.

Otettiin uudelleen käsiteltäväksi suhtautuminen ministerien Wuoren ja Fagerholmin kirjelmään.

Puheenjohtaja Tanner viittasi aluksi Wuoren ja Fagerholmin ryhmälle jättämään kirjelmään. Edellisessä valmistavan valiokunnan kokouksessa asetettiin kolmehenkinen neuvottelukunta keskustelemaan asiasta Wuoren ja Fagerholmin kanssa. Neuvottelukunnalle on Wuori ilmoittanut, että toveri Hiltusen antama tieto Hiltusen ja hänen välisestään keskustelusta on oikea. Tämän mukaan he olivat ilmoittaneet, että he eivät yhdy puolueneuvoston politiikkaan. Tähän on kyllä huomautettu, että puolueneuvosto ei erikoista poliittista linjaa osoittanut. Wuori on halunnut neuvotella asiasta valmistavan valiokunnan kanssa.

Wuori: Ryhmälle osoitettu kirjelmä on jo vanhentunut, se on kuitenkin yhteydessä tämän hetkisen politiikan kanssa. Puhuja viittasi pääministerin yllätykselliseen esitykseen: hallituksen jäsenmäärän lisäämiseen yhdellä. Hallitus muutti sitten pääministerin esitystä siten, että hallituksen jäsenmäärää esitettiin lisättäväksi kahdella. Pääministeri oli neuvotellut valtioneuvos Paasikiven kanssa saadakseen Paasikiven tulemaan hallituksen jäseneksi, mutta oli Paasikivi kieltäytynyt. Puhuja sanoi ilmoittaneensa pääministerille, että hän ei halua vastustaa hallituksen jäsenmäärän lisäämistä, mutta että hän pitää tärkeänä asian poliittisen puolen selvittämistä. Tämä asian poliittinen puoli olikin esillä marraskuun 1 päivänä n.s. "iltakoulussa". Tällöin kävi ilmi, että hallitus kaipaasi vahvistusta. Hallituksen keskuudessa oltiin sitä mieltä, ettei ole yhdentekevää millainen kokoonpano hallituksella on.

Tosiaksi siis jäi, että hallituksen piirissä ilmenee tällaista käsitystä, joka määrättyyn rajaun saakka vastaa Fagerholmin ja al-lekirjoittaneen käsitystä. Ilmoitimme suullisesti, että jätämme hallituksen, koska ei ilmennyt riittävästi määrätietoisuutta halli-tuksen uudistamiseksi. Emme ole vielä tehneet eronpyyntöämme kirjal-lisesti, koska pääministerillä täytyy olla tilaisuus neuvotella asiasta. Uusi hallitus pitäisi olla valmiina, jotta ei syntyisi pitkäaikaista hallituspulaa. Neuvottelussa esitettiin, että presi-dentin olisi keskusteltava Paasikiven kanssa. Jos tahdotaan tätä keinoa käyttää, olisi hallitus uusittava perusteellisemmin. Nykyi-nen hallitus ei saa sellaisia suhteita valvontakomissionin kanssa, että katastrofia voitaisiin välttää. Se on aivan lähellä. Viime yö-nä kuoli Lauttasaaren sillalla eräs venäläinen kapteeni. Venäläi-seltä valvontakomissionilta on tullut tapahtuman johdosta nootti, jossa hallitus asetetaan vastuuseen. Väitetään, että hallitus ei ole toiminut riittävän tehokkaasti sotarikollisia vastaan. Viita-taan myös toimenpiteisiin valvontakomission taholta. Lopuksi puhu-ja huomautti, että hän ja Fagerholm ovat halunneet saattaa valmis-tavan valiokunnan tietoiseksi tapahtumien kehityksestä.

Tanner: On ollut tiedossa, että valvontakomissionin kanssa tulee rettelöitä. On kuitenkin parasta, että nykyinen hallitus kes-tää "prässin". Jos nyt annetaan perään, niin saadaan perääntyä niin pitkälle, että kommunistit tulevat enemmistöksi hallituksessa. Täl-laiseen ei olisi suostuttava vapaaehtoisesti. Seuraus olisi sama kuin Baltian maissa. Huomautti, että oli tarkoitus suositella ryh-mäkokoukselle seuraavan päätöslauselman hyväksymistä:

"Käsiteltyään toverien Wuoren ja Fagerholmin kirjelmän on sosialidemokraattinen ryhmä todennut, että ryhmällä ei ole muistut-tamista mainittujen toverien toimintaa vastaan hallituksessa ja kehoittaa heitä edelleenkin jatkamaan työtään."

Tolonen: Piti tärkeänä hallituksen vaihdosta. Ne, jotka oli-vat hyväksymässä Saksan kanssa tehdyn sopimuksen, on saatava pois hallituksesta. Wuoren ja Fagerholmin pitäisi toimia siihen luottaen, että he nauttivat ryhmän luottamusta ja että hallitus saataisiin uudistetuksi.

Reinikainen: Silloin kun nykyisen hallituksen muodostaminen tapahtui oli tärkeätä, että oikeisto oli mukana hallituksessa. Al-koi sota saksalaisia vastaan ja suojeluskuntajärjestö lakkautettiin. Meidän velvollisuutemme on toimia niin, että maa ei tule miehitetäk-

si, sillä jos niin tapahtuisi koittaisi uudelleen ison vihan ajat.. Toimintamme johtotähtenä pitää olla maamme itsenäisyyden ja vapau-den säilyttäminen.. Pitäisi olla sellainen hallitus, jossa olisi jä-senenä henkilöitä, jotka eivät ole vain tämän päivän Neuvostoliiton ystäviä, vaan jotka jo pitemmän aikaa ovat olleet sitä. Paasikivi ja Helo olisi saatava hallituksen jäseniksi. Pääministeriksi olisi saatava poliittinen henkilö.. Jokainen kysyy itseltään onko Suomi rajatapaus Venäjän politiikassa, että Venäjä ei kohtelisi Suomea Baltian maiden ja Romanian tapaan, vai onko tarkoitus koettaa saa-da Suomi samaan asemaan kuin Baltian maat. On kuultu Stalinin sana, että Venäjä kunnioittaa Suomen itsenäisyyttä.

Voionmaa: Minua alkaa kyllästyttää tämä Wuoren ja Fagerholmin esille ottaman asian käsittely. Uusi hallitus voi olla nykyistä huo-nompi tai parempi. Se olisi huonompi, jos sitä vain parsitaan. Hal-lituksen arvovaltaa ei pidä heikentää pitkittämällä poislähdön uh-kaa. Olen Wuoren kannalla siinä, että hallituksen radikaalinen uudis-taminen on toimeenpantava.

Kilpi: Ymmärrän Wuoren ja Fagerholmin kantaa. He ovat poliit-tisia ministereitä. He eivät tunne, että ryhmä on heidän takanaan. On saatava sellainen hallitus, jossa ei ole natsilaispiirejä edus-tettuna.

Pekkala: Ajatukseni kulkee toiseen suuntaan kuin Tannerin. Hänellä on taipumusta kiristää asioita katkeamispisteeseen. Wuori sanoi ryhmässä, että hallituksen ympärillä ei ole sellainen ilmapii-ri, että se pääsisi luottamuksellisiin suhteisiin valvontakomission kanssa. Viimeisellä tapauksella voi olla hyvin kauaskantoiset seu-raukset. Uskon että asema voidaan vieläkin pelastaa. Nyt on tullut se aika, että Paasikiven on tultava hallitukseen. Hän on kyllä tek-nillisesti jonkin verran heikko pääministeriksi, mutta jos hän saa sopivan apulaisen, niin tuo teknillinen seikkakaan ei tuota sanot-tavaa haittaa. Jos entiseen tapaan jatketaan, on Tannerin ja Hak-kilan mentävä hallitukseen.

Bryggari: Tiedusteli onko Paasikivi hallituksen jäseneksi menolleen asettanut joitakin ehtoja ja jos on niin millaisia? Nyt ollaan sellaisessa tilanteessa, että voidaan nopeasti nähdä mitä tapahtuu. Tarvitaan siis nopeita ja tehokkaita toimenpiteitä. Hal-litukselle olisi ryhmän taholta annettava tiedoksi, että "remonttia" pidetään tarpeellisena. Wuori ja Fagerholm eivät ole voineet olla epätietoisia siitä, että he nauttivat ryhmän luottamusta ja että

he nauttivat myös ulkopoliittista luottamusta.

Tanner: Olisi saatava ennakolta jonkinlainen tieto siitä, miten uusi hallitus saadaan kokoon.

Fagerholm: En epäile etteikö hallitus ole kokoonpantu isänmaallisista miehistä, mutta hallituksella ei ole sellaista kaikua, että se voisi nykyoloissa toimia riittävän tehokkaasti. On tehty virhe siinä, että hallitus on odottanut mitä valvontakomission taholta välirauhasopimuksen toteuttamiseksi vaaditaan tehtäväksi, mutta se ei itse ole tehnyt aloitteita tässä asiassa. Se jäykkä ja jyrkkä politiikkaa, jota Tanner edustaa, ei nykyoloissa käy päinsä. On syvä ja jyrkkä periaatteellinen ero Tannerin ja Wuoren politiikan välillä. On selvää, että maan itsenäisyydestä on pidettävä kiinni. On koetettava aikaansaada hallitus, joka pyrkisi parempiin suhteisiin valvontakomissionin kanssa. Emme jaksa käydä keskusteluja joka asiasta ultimaattumien muodossa.

Hiltunen: Huomautti Kilven lausunnon johdosta, että hänen luonaan on käynyt pari englantilaista, jotka vakuuttivat, että he koettavat tukea suomalaisten pyrkimyksiä. Uskoi että tulipa hallitukseen millaisia miehiä tahansa, se ei eräitä piirejä tyydytä, ellei sinne tule selviä kommunisteja. Totesi, että pääministeri on pykälämies ja että häneen ollaan tyytymättömiäkin.

Wuori: Yleistä menettelytapaa koskevan kysymyksen johdosta haluan huomauttaa siitä, että eräänlaisella sovittelulinjalla on oltu Linkomiehen hallituksen kanssa. Ei ole siis mitään periaatteellista eroa, jos tällaista sovittelulinjaa jatketaan sillä pohjalla, että hallitus pyrkii hankkimaan eduskunnan luottamuksen. Kun Voionmaa on kärsimätön meihin, niin haluan tämän johdosta huomauttaa, että tietysti olisimme voineet heti erota -eroaikomuksemme on vakava - mutta täytyy olla sen verran kärsivällisyyttä, että asiaa koetetaan hoitaa. Jos ryhmä tahtoo tehdä jotakin se joko katsoo, että nykyinen hallitus jää paikalleen, jolloin me eroamme, tai se ilmoittaa pääministerille, että hallitusta on uusittava. Emme ole siis turhan takia vaivanneet ryhmää. Englantilais-amerikkalaisten piirien taholta on viime aikoina ilmaistu sellainen käsitys, että siltä taholta on vaikea teoissa osoittaa ystävyyttä niin kauan kuin suhteemme venäläisiin ovat nykyisellään, jos suhteet muuttuvat paremmiksi, voivat he esiintyä positiivisemmin.

Lehtokoski: Kukaan ei ole sanonut, että Wuori ja Fagerholm eivät nauttisi ryhmän luottamusta. Kun hallituksen jäsenten lukumäärää on päätetty lisätä, niin eiköhän asiaa voitaisi hoitaa niin, että nykyiseen hallitukseen nimitettäisiin kaksi uutta ministeriä. Pitkäaikaista hallituspulaa ei nykyoloissa voitane synnyttää.

Peltonen, O.: Wuoren viimeinen puheenvuoro antoi kaipaamani selvityksen. Tiedämme mistä on kysymys. Jos Wuori ja Fagerholm jättäisivät hallituksen, vaikuttaisi se järkyttävästi työväestöön. Hallitusta ei olisi kovin perusteellisesti uusittava. Menisin niin pitkälle, että Rippentrop-sopimuksen hyväksyjät olisi saatava pois hallituksesta.

Salmenoja: Epäili saadaanko hallitusta muuttamalla asiat nykyistä paremmin luistamaan. Kun kuitenkin "yrittänyttä ei laiteta", niin voisi vielä tätäkin mahdollisuutta koettaa.

Kulovaara: Emme saa mennä siihen, että Wuori ja Fagerholm lähtevät hallituksesta. Jos he joutuisivat eroamaan, eikä siitä johtunut tilannetta saataisi korjatuksi, niin silloin katsottaisiin, että ryhmä ei kyennyt asioita hoitamaan.

Voionmaa: Eri tahoilta on lausuttu, että nykyisessä hallituksessa on vikaa, ja varsinkin pääministeriä on moitittu. Tästä huolimatta asia jätettäisiin entiselleen. Nyt olisi muutos tehtävä. Ne, jotka hallituksen muodostamisesta päättävät, on saatava ymmärtämään, että hallituksessa on saatava muutos. On tehtävä yritys tilanteen pelastamiseksi. Olen kyllä pessimistinen vastaisen kehityksen suhteen.

Tanner: On kulunut vain pari kuukautta hallituksen vaihdoksesta ja nyt katsotaan, että se on työskennellyt loppuun. Minulla on sellainen käsitys, että asia ei siitä parane, vaikka radikaalisia piirejä edustavia henkilöitä tulisikin hallitukseen. On kysyttävä luottaisiko Suomen kansa ja eduskunta tällaiseen hallitukseen. Meillä ei myöskään ole mitään takeita siitä, että asiat menisivät paremmin eteenpäin vaikka hallitusta uusittaisiinkin. Valitan henkilökohtaisesti sitä, että Wuori ja Fagerholm ovat panneet liikkeelle tämän asian. Jos he pysyvät eronpyynnössään, onnistuvat he räjäyttämään tämän hallituksen rikki sisästäpäin. Toivomukseni on, että he tyytyisivät siihen, että he voivat todeta nauttivansa ryhmän luottamusta ja jatkaisivat työtään.

Keskustelun päätyttyä puheenjohtaja totesi, että keskustelussa on ilmennyt kolme suuntaa: halutaan säilyttää nykyinen olotila, halutaan pienekköä uudistusta hallituksessa ja halutaan perusteellista uudistusta hallituksessa.

Asian johdosta toimitetussa äänestyksessä annettiin neljä ääntä pienekkön uudistamisen ja neljä ääntä perusteellisen uudistamisen sekä yksi ääni nykyisen olotilan säilyttämisen puolesta.

Tämän jälkeen puheenjohtaja totesi, että keskustelun tulos osoitti, että valmistava valiokunta katsoo hallituksen uusimisen tarpeelliseksi.

päätöksen johdosta syntyi vielä keskustelua.

Fagerholm: Asian hoitamisella on kiire. Asian pitäisi ensi tiistaina olla valmis.

Wuori: Eikö valmistavan valiokunnan käsitys pitäisi saattaa jossain muodossa pääministerin tietoon?

Bryggari: Piti suotavana, että valmistavan valiokunnan käsitys saatettaisiin presidentin tietoon, jotta asianomaisella taholla voitaisiin ryhtyä asian aiheuttamiin toimenpiteisiin.

päätettiin, että asia otetaan esille ryhmän kokouksessa ensi tiistaina t.k:n 7 päivänä.

V a k u u d e k s i :

Väinö Tanner

puheenjohtaja.

Aatto Aattela
sihteeri.

Pöytäkirja

Sosialidemokraattisen Eduskuntaryhmän kokouksesta, joka pidettiin ryhmähuoneessa eduskuntatalossa 7 p:nä marraskuuta 1944. Kokous alkoi kello 16,30. Nimenhuudossa merkittiin poissaoleviksi: Eskola, Jokinen, K., Kivisalo, Koponen (sairas), Kulovaara, Lindström, Peltonen, M., Reinikainen, Tervo. Kokouksessa olivat saapuvilla ministerit Takki ja Wuori. Puhetta johti Tanner ja pöytäkirjan kirjoitti Aattela.

1 §.

Läsnäolo-oikeus.

Ryhmän entinen jäsen P. Railo pyysi lupaa olla saapuvilla ryhmän kokouksessa.

Pyyntöön suostuttiin.

2 §.

Suhtautuminen Wuoren ja Fagerholmin kirjelmään.

Otettiin käsiteltäväksi suhtautuminen Wuoren ja Fagerholmin kirjelmään, joka oli esitetty ryhmälle 24.10-44 pidetyssä ryhmäkokouksessa.

Puheenjohtaja esitti uudelleen ryhmäkokoukselle Wuoren ja Fagerholmin kirjelmän.

Tämän jälkeen puhuja omasta puolestaan lausui, että kirjelmä on hämärä, sillä siitä ei oikein käy selville mihin he kirjelmällään pyrkivät. Kun asia oli ensimmäisen kerran valmistavassa valiokunnassa esillä valittiin siellä kolme valiokunnan jäsentä nim. Voionmaa, O. Peltonen ja allekirjoittanut neuvottelemaan Wuoren kanssa. Fagerholm oli silloin ulkomailla. Neuvottelussa Wuori ilmoitti, että he eivät katso olevansa sidottuja puolueuuvoston päätökseen. Viime perjantaina oli asia valmistavassa valiokunnassa esillä ja kokouksessa olivat myös Wuori ja Fagerholm saapuvilla. Tällöin Wuori ja Fagerholm ilmoittivat, että kirjelmä on vanhentunut ja että he lähtevät pois hallituksesta ellei hallituksen vaihdosta saada aikaan. Nykyistä hallituskokoomusta vastaan on huomautettu seuraavaa:

1) Pääministeri ei ole politiikko ja hän on liian paljon juristi. Hänellä ei myöskään ole määrättyä ohjelmaa vaan määrittelee kantansa tapaus tapaukselta.

2) Hallitus ei nauti valvontakomission luottamusta. Tätä pidetään pääsyynä vaadittaessa hallituksen vaihdosta.

Kun tämä asia oli, kuten edellä mainittiin, uudelleen valmistavassa valiokunnassa esillä, kannatti neljä jäsentä pienehkön muutoksen tekemistä hallituksen kokoonpanossa ja neljä jäsentä perusteellisen uudistuksen tekemistä hallituksessa ja vain minä olin nykyisen olotilan säilyttämisen kannalla siten, että ryhmä olisi hyväksynyt seuraavan päätöslauselman:

"Käsiteltyään toverien Wuoren ja Fagerholmin kirjelmän on sosialidemokraattinen ryhmä todennut, että ryhmällä ei ole muistuttamista mainittujen toverien toimintaa vastaan hallituksessa ja kehoittaa heitä edelleenkin jatkamaan työtään."

En kuitenkaan saanut tälle ehdotukselleni kannatusta. Asiaa on jo hyvin laajasti selostettu Ruotsin lehdissä. On kerrottu valmistavan valiokunnan kokouksesta ja mainittu, että asia tulee tänään ryhmässä käsiteltäväksi. Hallituskin on toiminnallaan tätä asiaa pilannut antamalla esityksen hallituksen jäsenten lukumäärän lisäämisestä. Tämä oli kovin hätäinen esitys, jonka avulla pyrittiin saamaan Paasikivi hallituksen jäseneksi, mutta hän ^{on} ~~on~~ kieltäytynyt. En tiedä ketä uuteen hallitukseen aiotaan saada. Eräitä nimiä on kyllä mainittu. Pääministeriehdokkaina on mainittu Paasikivi ja Kekkonen, apulaisulkoministeriehdokkaana Svento ja valtiovarainministeriehdokkaana Melo. Hallitukseen on ajateltu sijoitettavaksi vielä Schild, Pekkala ja Keto. Tämä on hiukan ihmeellinen kokoomus, jolla ei ole eduskuntaryhmiä takanaan. Paasikivi ei nauti kokoomuksessa luottamusta, eikä Kekkonen ja Schild omassa ryhmässään maalaisliitossa. Svento ei kuulu ryhmäämme eikä Melo puolueeseemme. Keto ja Pekkala kuuluvat kyllä puolueeseemme, mutta he puuhaavat parhaillaan omaa lehteä. On kysyttävä tulisiko uuteen hallitukseen puolueen enemmistön edustajia ollenkaan. Asiasta on nyt keskusteltava ja hallituskysymyksestä olisi neuvoteltava myöskin toisten ryhmien edustajien kanssa.

Wuori: Kertoi nykyisen hallituksen muodostamisesta. Oli jo silloin ollut sitä mieltä, että olisi pitänyt aikaansaada perusteellisempi muutos hallituksen kokoonpanossa kuin mitä silloin saatiin. Kävikin pian ilmi, että hallituksen pohja olisi pitänyt olla leveämpi vasemmalle päin. Hallituksen kokoonpano antoi helpon aseennille, jotka halusivat sitä arvostella. Tähän tuli lisäksi se, että hallitus ei nauttinut valvontakomission taholta luottamusta. Keskustelu hallituksen ja valvontakomission välillä on tapahtunut noottien muodossa. Näihin seikkoihin kiinnitettiin hallituksen keskuudessa verraten varhain

huomiota. Myöskin presidentin huomiota kiinnitettiin tähän asiaan. Myöhemmin olivat useimmat hallituksen jäsenet sillä kannalla, että hallituksen vaihdos olisi suoritettava. Pääministeri selosti hallituksen jäsenten keskuudessa käydyn keskustelun presidentille, mutta hän ei kuitenkaan kiinnittänyt riittävää huomiota asiaan, koska hän totesi, että oli kulunut vain neljä viikkoa siitä kun hallituksen vaihdos suoritettiin. Asia tuli uudelleen esille kun pääministeri toi yllättäen esityksen, että hallituksen jäsenmäärää lisätäisiin yhdellä, tarkoituksella saada Paasikivi hallituksen jäseneksi. Asia muuttui hallituksessa kuitenkin siten, että eduskunnalle annettiin esitys hallituksen jäsenten määrän lisäämisestä kahdella. Pääministeri ilmoitti keskustelleensa Paasikiven kanssa, mutta oli tämä kieltäytynyt tulemasta hallituksen jäseneksi. Asialla oli silloin kiire, koska eduskunta suunnitteli lähtöä kekrilomalle. Silloin kun tämä asia oli esillä ilmoitin, että en vastusta hallituksen jäsenmäärän lisäämistä, mutta että mielestäni asian poliittinen puoli oli selvitettävä. Tämä asia kehittyi sitten niin, että se tuli hallituksen jäsenten yksityisluontoisessa neuvottelussa esille, mutta siellä se sai sellaisen vaiheen, että Fagerholm ja minä ilmoitimme, että emme vallitsevissa oloissa voi olla hallituksen jäseninä. Perustelimme kannanottoamme sillä, että hallitus itsekin on todennut, että se kaipaa vahvistusta siihen suuntaan kuin olimme esittäneet. Katsoimme että tällaiseen uudistukseen on todella pyrittävä. Tämä esitettiin myöskin ryhmän valmistavalle valiokunnalle ja siellä suoritettun keskustelun jälkeen katsoimme, ettemme tee virallista ilmoitusta eroamisestamme ennenkuin ryhmä on asiaa käsitellyt.

Puhuja ilmoitti, että he ovat kiinteästi sillä kannalla, että he lähtevät pois hallituksesta. Sanoi ettei hän pyri antamaan ryhmän ulkopuolella olevana neuvoja ryhmälle. Asemamme on erinomaisen varanallinen. Meillä on valvontakomission takeet siitä, että se ei halua puuttua maamme sisäisiin asioihin. Itsestämme kuitenkin riippuu miten maa täyttää välirauhansopimuksen velvoitukset. Välirauhansopimus asettaa hallitukselle vaikeita tehtäviä. Valvontakomissio suhtautuu suurella epäluulolla hallitukseen ja sen haluun täyttää sopimuksen ehdot. Tähän saattaa olla monia selityksiä. Eräs selitys on se, että valvontakomission taholta oli odotettu suurempaa aktiivisuutta hallituksen toiminnassa. Odotettiin, että hallituksen toimenpiteet olisivat lähempänä valvontakomission pyrkimyksiä kuin mi-

tä ne ovat olleet. Hallituksella on kyllä ollut vakava halu välirauhansopimuksen ehtojen toteuttamiseen, mutta toisaalta on ilmennyt sellaista, johon valvontakomissiolla on ollut perusteltua aihetta puuttua. Jos Suomen hallitus ja valvontakomissio olisivat päässeet keskenään luottamuksellisiin suhteisiin, olisi asioiden hoito käynyt helpommaksi. Nyt on vahvistunut se tunne, että minä päivänä tahansa valvontakomissio voi tehdä hyvinkin pitkälle meneviä johtopäätöksiä. Tämä tunne on osaltaan vaikuttanut siihen, että pääministeri keksi esittää hallituksen jäsenten lukumäärän lisäämistä. Ei voi sanoa millaista keinoa tulevaisuutta silmällä pitäen olisi käytettävä, mutta kun yhdellä keinolla ei ole päästy suotuisaan tulokseen, olisi yritettävä uudella miehistöllä. Toiset lähtevät kyllä siitä, että Neuvostoliitolla on visio ohjelma Suomen suhteen ja että se pyrkii sen toteuttamaan. Näinkin voidaan ajatella, mutta käsittääkseni tällaiseen ei ole perusteita. On siis koetettava, mikäli se meistä riippuu, parantaa suhteita Neuvostoliiton kanssa. Amerikka ja Englanti eivät katso voitavansa tässä vaiheessa puuttua tähän asiaan. On päinvastoin tietoa ja siitä, että nämä maat voivat toimia hyväksemme, jos meillä on paremmat suhteet Neuvostoliiton kanssa.

Lähden siis siitä, että poliittinen viisaus sanoo, että on lähdettävä yrittämään uudella miehistöllä. Korosti sitä, että on enemmän kuin tähän asti otettava huomioon ~~maamme~~ ulkopoliittinen asema. Sanoi uskovansa, että kaikki pyrkivät siihen, että me itse saisimme hoitaa omia asioitamme. On muistettava, että me olemme hävinnyt maa. Olemme allekirjoittaneet sopimuksen. Liittoutuneet kansakunnat olisi saatava vakuuttuneiksi siitä, että me pyrimme noudattamaan uutta politiikkaa, joka eroaa aikaisemmasta.

Pekkala: Ilmoitti, että pääministeri Castren oli neuvotellut hänen kanssaan ja pyytänyt häntä hallituksen jäseneksi. Sanoi ilmoittaneensa pääministerille olevansa hallituksen täydellisen muuttamisen kannalla. Oli myös ilmoittanut antavansa lopullisen vastauksensa tämän ryhmäkokouksen jälkeen ja ilmoitti, että hän ei mene nykyisen hallituksen jäseneksi. Yhtyi Wuoren lausuntoon. Pitäisi vielä kerran järjestää asiat niin, ettei maa tule miehityksi.

Kuittinen: Yleensä hallituksen vaihdokset tapahtuvat vaalien jälkeen. Selostaja väitti, että nykyinen hallitus ei pääse

luottamuksellisiin suhteisiin valvontakomission kanssa. On epätietois-tä pääseekö mikään hallitus tällaisiin suhteisiin, mutta on kuitenkin yritettävä. Se hallituslista, jonka puheenjohtaja esitti, ei vastaa ryhmän kantaa, mutta kylläkin oppisitiossa olevat ovat siinä hyvin edustettuna. Katsoi, että Wuoren esittämiin ulkopoliittisiin seikkoihin on kiinnitettävä huomiota. Piti hallituksen uudistamista mahdollisena vain yhteistyössä toisten eduskuntaryhmien kanssa. Maan itsenäisyyttä on puolustettava ja puolueen johtomiehiä saatava hallitukseen. Jos kommunistit voittavat vaaleissa, on maan itsenäisyys menetty. Näihin seikkoihin on kiinnitettävä huomiota.

Mansner: Välirauhan jälkeen muodostettu hallitus ei vastannut ryhmän toivomuksia. Kun muuta kokoonpanoa hallitukselle ei saatu, jätettiin odottamaan tuloksia. Ellei Hackzell olisi sairastunut, olisi hallitus saanut kokeilla sopimuksen noudattamista. Hallituksessa tehtiin pieniä muutoksia. Jo silloin vastustin uusien miesten mukaan tuloa. Tähän vaikutti se, että katsoin, että Neuvostoliittoa ei pitkälle tyydytä hallituksen kokoonpano, joten joudutaan hallituksia vaihtamaan. Tämän vuoksi olisi kiiruhdettava hitaasti, eikä kulutettava miehiä, joita vastaisuudessa tarvittaisiin. Silloin kuitenkin pari miestä muutettiin. Wuori ja Fagerholm joutuivat hallitukseen lähinnä opposition edustajina. Ryhmä on antanut heille luottamuksensa. On näin ollen outoa, että nämä miehet ovat panneet pyörät pyörimään hallituksen uudistamiseksi. En ole vakuuttunut, että valvontakomissio olisi vielä vaatinut hallituksen uusimista. On tulossa puolueemme puoluekokous. Olisi ollut syytä odottaa sen kokoontumista, samoin eduskuntavaalien tulosta ennenkuin olisi ryhdytty hallitusta uudistamaan. Hallitukseen suunnitellaan nyt nimitettäväksi liian monta miestä eduskunnan ja puolueemme ulkopuolelta. Vaaleissa eduskunnan kokoonpano muuttuu. Silloin tämä asia olisi tullut parlamenttaarista tietä hoidetuksi. On tehnyt hyvin ikävän vaikutuksen sen häly mikä tästä asiasta on Ruotsin leh-dissä nostatettu. Sinne on tarkoituksella annettu informatioita. Nähtävästi haluttaisiin ennen puoluekokousta ja vaaleja ajaa asiat määrättyyn pisteeseen ja asettaa puolue tapahtuneen tosiasian eteen. Opposition puuhailut viittaavat siihen. Nähtävästi ei hallitusskismaa voida välttää, vaikka sitä toivoin. Tämän vuoksi on jonkinlainen remontti tehtävä. Wuoren ja Fagerholmin tilalle on vain pantava uudet miehet ja hallituksen jäsenmäärää lisättävä kahdella jäsenelle kuten eduskunnan äskettäin hyväksymä laki edellyttää. Suurempi remontti hermostuttaa kansaa tarpeettomasti, jo nyt ilmenee hermostumista liikkeel-